

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TİCARET HUKUKU BİLİM DALI**

KOOPERATİF ORTAKLIĞINDAN ÇIKARILMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Zehra Bahar KOCAOĞLU**

**Tez Danışmanı
Yrd.Doç.Dr. Hayrettin ÇAĞLAR**

Ankara-2010

ONAY

Zehra Bahar Kocaoğlu tarafından hazırlanan “Kooperatif Ortaklığından Çıkarılma” başlıklı bu çalışma 01.10.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Özel Hukuk Ana Bilim Dalı/Ticaret Hukuku Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Oğuz Kürşat ÜNAL

Üye

Prof. Dr. Kemal ŞENOCAK

Üye

Yrd. Doç. Dr. Hayrettin ÇAĞLAR

ÖNSÖZ

Bu çalışmada kooperatif ortaklığından çıkarılma,1163 sayılı kooperatifler kanununda 3476 sayılı kanunla yapılan değişiklik çerçevesinde incelenmiş, bu konudaki sorunlar tespit edilerek çözüm önerilerinde bulunulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmaya kaynak oluşturan bütün kitap ve makalelerin yazarlarına, çalışmanın hazırlanma sürecinde katkı ve yardımlarından dolayı eşime, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme ve sayın tez danışmanıma teşekkürü bir borç bilirim.

Ankara 2010

Zehra Bahar KOCAOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KOOPERATİFİN TANIMI, ORTAKLIK SIFATININ KAZANILMA VE SONA ERME HALLERİ

I) KOOPERATİFİN TANIMI, AMACI VE TEMEL ÖZELLİKLERİ	3
A) Kooperatifin Tanımı ve Unsurları	3
B) Kooperatif Türleri	4
C) Kooperatifin Hukuki Niteliği ve Kooperatifi Diğer Kişi ve Mal Birliklerinden Ayıran Temel Özellikleri	5
1) Kooperatifin Hukuki Niteliği	5
2) Kooperatifi Diğer Kişi ve Mal Birliklerinden Ayıran Temel Özellikleri	7
II) KOOPERATİFLERE HAKİM OLAN İLKELER	10
A) Genel Olarak	10
B) Açık kapı ilkesi	11
C) Kooperatifin Korunması İlkesi	16
III) KOOPERATİF ORTAKLIĞI SIFATININ KAZANILMA HALLERİ	17
A) Aslen Kazanım	17
1) Giriş İstemi	17
2) Giriş İsteminin Kabulü	18

B) Devir Yoluyla Ortaklığın Kazanılması.....	19
C) Özellikli Giriş Halleri	20
1) Kurucu Üyelik	20
2) Mirasçılarının Ortaklık Sıfatı.....	20
3) Taşınmaz Mal veya İşletmeye Bağlı Olarak Ortaklık Sıfatının Kazanılması.....	21
IV) KOOPERATİF ORTAKLIĞI SIFATININ SONA ERME HALLERİ	22
A) Ortaklıktan Çıkma	22
1) Genel Olarak Çıkma Hakkı	22
2) Bildirimle Çıkma	24
a) Çıkma Bildirimi	24
b) Çıkma Bildiriminin Süresi	25
c) Çıkma Tazminatı	26
3) Haklı Sebeplerle Çıkma.....	28
4) Olağanüstü Nedenlerle Çıkma	29
a) Şahsi Sorumluluğun Ağırlaştırılması veya Ek Yükümlülükler Getirilmesi.....	29
b) Birleşme Nedeniyle Çıkma Bildirimi.....	31
c) Özellikli Giriş İsteminde Eksiklik Nedeniyle Çıkma	32
5) Ana Sözleşmede Öngörülen Sebeplerle Çıkma	32
6) Ortaklık Sıfatının Kendiliğinden Sona Ermesi.....	32
a) Ortağın Ölmesi veya Tüzelkişiliğin Sona Ermesi.....	32
b) Kooperatifin Sona Ermesi.....	33
c) Görev veya Hizmetin Sona Ermesi.....	35
d) Taşınmazın veya İşletmenin Devredilmesi.....	35
B) Payın Devri ile Ortaklık Sıfatının Sona Ermesi.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

KOOPERATİF ORTAKLIĞINDAN ÇIKARILMA

I) GENEL OLARAK ORTAKLIKTAN ÇIKARILMA	37
II) ORTAKLIKTAN ÇIKARILMA SEBEPLERİ.....	38
A) Ana Sözleşmede Öngörülen Sebeplerle Çıkarılma.....	38
B) Haklı Sebeplerle Ortaklıktan Çıkarılma	39
III) ÇIKARMAYA YETKİLİ ORGANLAR VE YAPILMASI GEREKEN İŞLEMLER	45
A) Yetkili Organlar.....	45
1) Genel Kurul.....	45
2) Yönetim Kurulu.....	47
B) Yapılması Gereken İşlemler	50
1) Çıkarılma Kararı.....	50
2) Çıkarılma Kararının Gerekçeli Olarak Tutanağa Geçirilmesi ve Ortaklar Defterine Yazılması	56
3) Çıkarılma Kararının Ortağa Tebliği.....	58
IV) SERMAYEYE KATILMA BORCUNUN VEYA DİĞER ÖDEMELERİN YERİNE GETİRİLMEMESİ SEBEBİYLE ORTAKLIK SIFATININ DÜŞÜRÜLMESİ	60
A) Genel Olarak	60
B) Ortaklık Sifatının Düşürülmesi	63
C) Ortaklığın Düşürülmesi Usulü	64
D) Ortaklığın Düşürülmesinin Hukuki Sonuçları	65
E) Ortaklığın Düşürülmesine İtiraz	67
V) ÇIKARILMAYA KARŞI ORTAĞIN BAŞVURABİLECEĞİ YOLLAR VE ÇIKARILAN ORTAKLA HESAPLAŞMA.....	67

A) Çıkarılma Kararına İtiraz	67
1) Genel Kurulca Verilen Karara İtiraz	67
2) Yönetim Kurulunca Verilen Karara İtiraz.....	68
B) Çıkarılma Kararına Karşı Yargı Yoluna Başvurulması.....	72
1) Çıkarılma Kararının Hükümsüzlüğü.....	72
2) Çıkarılma Kararının İptali Davası	74
C) Çıkarılma Kararının Kesinleşmesi ve Hukuki sonuçları.....	77
1) Çıkarılma Kararının Kesinleşmesi	77
2) Çıkarılma Kararının Kesinleşmesine Kadar Ortaklık Sifatının Devam Etmesi ve Çıkarılma Kararı Kesinleşmeden Yeni Ortak Alınamaması	79
D) Çıkarılan Ortak ile Hesaplaşma.....	81
1) Ayrılma Payı	81
2) Ayrılma Payının Hesaplanması.....	83
3) Ayrılma Payının Ödenme Zamanı ve Zamanaşımı.....	84
E) Kooperatiften Ayrılan Ortağın Sorumluluğu.....	86
1) Genel Olarak Ortağın Sorumluluğu	86
2) Ortağın Ayrılmadan Sonraki Sorumluluğu.....	88
3) Sorumlulukta Zamanaşımı	89
SONUÇ	90
KAYNAKÇA.....	94
ÖZET	99
ABSTRACT	100

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
b	: bent
BK	: 818 sayılı Borçlar Kanunu
Bkz	: bakınız
C	: Cilt
c	: cümle
dn	: dipnot
E	: Esas
HD	: Yargıtay Hukuk Dairesi
HUMK	: 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemesi Kanunu
ICA	: International Cooperative Alliance
K	: Karar
Karş.	: Karşılaştırınız
Koop K	: 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu
m	: madde
Örnek Sözleşme	: Konut Yapı Kooperatifleri Örnek Ana Sözleşmesi
RG	: Resmi Gazete
S	: Sayı
s	: sayfa
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd	: ve devamı
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

“Kooperatif Ortaklığından Çıkarılma” başlığını taşıyan yüksek lisans tezimizde; kooperatiflerde sık rastlanan ortaklıktan çıkarılma hali, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun ilgili maddesinde yapılan değişiklik ve uygulama göz önünde tutularak incelenmeye çalışılacaktır.

Tezimiz; kooperatifin tanımı yapılan, ortaklık sıfatının kazanılması ve ortaklık sıfatının sona ermesinin incelendiği birinci bölüm ve kooperatif ortaklığından çıkarılmanın ele alındığı ikinci bölüm olmak üzere iki bölümden oluşacaktır.

Tezimizin birinci bölümünde, kooperatifin tanımı yapılacak; amacı, hukuki niteliği ve diğer kişi ve mal birliklerinden ayrılan yönlerine değinilecektir. Devamla Kooperatife hakim olan ilkeler hakkında genel olarak bilgi verilecek, kooperatif ortaklığı sıfatının kazanılmasında ve kaybedilmesinde temel ilkeler olan açık kapı ilkesi ve kooperatifin korunması ilkesi ele alınacaktır. Bunu takiben de ortaklık sıfatının kazanılması halleri; aslen kazanım, devir yoluyla ortaklığın kazanılması ve özellikli giriş halleri olmak üzere üç ana başlıkta açıklanacaktır.

“Kooperatif Ortaklığı Sıfatının Sona Erme Halleri” başlığı altında çıkarılma hali dışındaki ortaklık sıfatının kaybı incelenecektir. Ortağın kooperatiften iradi olarak ayrılma hali olan çıkma halinin açıklanmasına, genel olarak çıkma hakkının incelenmesiyle başlanacaktır. Bunu takiben bildirimle çıkma, haklı sebeplerle çıkma ve ortaklık sıfatının sona ermesinin kendiliğinden gerçekleştiği haller incelenecektir. Birinci bölüm, ortaklık sıfatının kaybında bir diğer hal olan, payın devri ile ortaklık sıfatının sona ermesi konusunun ele alınması ile sona erecektir.

Tezimizin ikinci bölümü “Kooperatif Ortaklığından Çıkarılma” üst başlığını taşımaktadır. Konu ele alınırken öncelikle genel olarak ortaklıktan

ıkarılmaya değinilecektir. Bunu takiben ortaklıktan çıkarılma sebepleri, ana sözleşmede öngörülen sebepler ve haklı sebeplerle ortaklıktan çıkarılma olarak iki başlık altında toplanacak, konu 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 16. maddesinin 06. 10. 1988 tarih ve 3476 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikten önceki ve sonraki hali, değişiklik gerekçesi, doktrin görüşleri ve Yargıtay uygulaması göz önüne alınarak değerlendirilecektir.

“ıkarmaya Yetkili Organlar ve ıkarılma İçin Gereken İşlemler” başlığı altında ise usulüne uygun bir çıkarılma işlemini hangi organların, hangi şartlar altında yapabileceği incelenecektir. ıkarılmaya karşı ortağın, başvurabileceği yollar, çıkarılma kararının hangi organ tarafından verildiği esas alınarak inceleme konusu yapılacaktır.

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 27. maddesindeki düzenleme, sermayeye katılma borcunun veya diğer ödemelerin yerine getirilmemesi sebebiyle ortaklık sıfatının düşürülmesi hali olarak ele alınacak ve çıkarılmadan ayrı olarak incelenecektir.

Çıkarılma kararının kesinleşmesi ve hukuki sonuçlarını doğurması da inceleme konusu yapılacak, yine Kanun Koyucu tarafından 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 16. maddesine 3467 sayılı Kanun’ la eklenen son fıkra üzerinde durulacaktır.

Çıkarılan ortakla hesaplaşma ve zamanaşımına da değinilecek, son olarak ayrılan ortağın sorumluluğu da incelenerek tezimiz tamamlanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KOOPERATİFİN TANIMI, ORTAKLIK SIFATININ KAZANILMA VE SONA ERME HALLERİ

I) KOOPERATİFİN TANIMI, AMACI VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

A) Kooperatifin Tanımı ve Unsurları

Kooperatif, bireylerin ekonomik güçlük ve sıkıntılarını aşmada, temelinde karşılıklı yardım, dayanışma ve birlikte yararlanma ilkelerini barındıran bir olgudur¹. Bu olgu, sanayileşmenin ilk dönemlerinde, hayat düzeyi düşen, yaşam koşulları güçleşen ve çaresizliklerle boğuşan insanların durumlarını iyileştirmek amacıyla ortaya çıkmıştır². Pozitif hukuk sistemleri de ortaya çıkan bu gerçekliği tespit etmişlerdir³. Bu gelişmeler ışığında ülkemizde de mevcut düzenleme eksikliğini gidermek amacıyla 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu 10.05.1969 tarihinde 13195 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Koop K’nin 5146 sayılı Kanun’la⁴ değiştirilen 1. maddesinde kooperatif *“Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir.”* şeklinde tanımlanmıştır.

¹ TEKİNALP, Ünal: **Kooperatiflerde Ortakların Kişisel Niteliklerinin Önemi, Ortak Sifatının Kazanılması ve Yitirilmesi**, İstanbul Fakülteler Matbaası , İstanbul 1972, s.3.

² POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal/ÇAMOĞLU, Ersin: **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, Güncelleştirilmiş 9. baskıdan 10. tıpkı baskı, İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım LTD. ŞTİ., 2005, s.946.

³ DERYAL, Yahya : “Türk Hukukunda Kooperatiflerin Hukuki Niteliği Sorunu”, **Prof.Dr. Oğuz İMREGÜN’e Armağan**, İstanbul 1998, s. 153.

⁴ Kooperatifler Kanunu’nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 21.04.2004, RG, 07.05.2004, S 25455.

Koop K'de yapılan tanıma göre kooperatifin unsurları şu şekilde sıralanabilir:

- Kooperatifler, ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini, meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını sağlayıp korurlar.
- Kooperatifler amaçlarını elde etmede ortaklarının iş gücünü ve parasal katkılarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlarlar.
- Kooperatiflerde gerçek ve tüzel kişiler ortak sıfatını haiz olabilirler.
- Kooperatiflerde ortak sayısı değişkendir.
- Kooperatiflerin sermayesi değişkendir.
- Kooperatifler tüzel kişiliği haizdir.

B) Kooperatif Türleri

Kooperatifler, faaliyet alanları, amaçları ve tabi oldukları mevzuata göre türlere ayrılabilirler⁵. Türkiye'de kooperatifleri tarımsal amaçlı kooperatifler ve diğer kooperatifler olarak iki ana gruba ayırabiliriz⁶. Bunlardan tarımsal amaçlı kooperatifler, tarım satış ve tarım kredi kooperatifleri olup, özel kanunlarda düzenlenmişlerdir⁷. İkinci grup olan diğer kooperatif türleri ise, Koop K'ye tabiidir. Koop K'de, kooperatif türleri ile ilgili özel bir düzenleme olmamakla beraber⁸ Kanun'un 56. maddesinde aynı türde iki kooperatifte birden yönetim kurulu üyesi olunması engellenmiştir.

⁵ ERÇİN, Ferhat: **Türk Hukuku'nda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayrıncı Özellikleri**, 2. baskı, İstanbul: Der Yayınları, 2005, s. 71.

⁶ ERÇİN, s. 71.

⁷ 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifler ve Birlikleri Kanunu, 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun.

⁸ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı 30.06.1989 tarih ve 22311 sayılı genelgesinde uygulamada örneği bulunan kooperatifler şu şekilde sayılmıştır; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın görev ve yetki alanına giren kooperatifler: Konut Yapı Kooperatifi, Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi, Küçük Sanat Kooperatifi, Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi, Deniz Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi, Üretim Dağıtım ve Pazarlama Kooperatifi, Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi, Tahmil ve Tahliye ile Hamallar Taşıma Kooperatifi, Turizm Geliştirme Kooperatifi, Toplu İşyeri Yapı Kooperatifi, Tüketim Kooperatifi, Temin Tevzi Kooperatifi, İşletme Kooperatifi, Yayıncılık Kooperatifi, Sigorta Kooperatifi; Tarım ve Köyişleri Bakanlığının görev ve yetki alanına giren kooperatifler: Tarım Kredi Kooperatifleri, Köy Kalkınma Kooperatifleri, Orman Köyleri Kalkınma Kooperatifleri, Çay Üretim ve Satış Kooperatifleri, Balıkçılık Kooperatifleri, Pancar Üretim ve Pazarlama Kooperatifleri, Hayvan Üreticileri Tedarik ve Pazarlama Kooperatifleri, Elektrik Üretim Kooperatifleri. (KURTULAN,

C) Kooperatifin Hukuki Niteliği ve Kooperatifi Diğer Kişi ve Mal Birliklerinden Ayıran Temel Özellikleri

1) Kooperatifin Hukuki Niteliği

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 136. maddesi uyarınca ticaret ortaklıkları arasında sayılan kooperatifler, aynı kanunun ikinci kitabının Koop K'nin 100. maddesi ile yürürlükten kaldırılan altıncı faslında, 485–502 maddeleri arasında düzenlenmekteydi. TTK'nin 485. maddesi kooperatifi “Kooperatif şirket, ortaklarının iktisadi menfaatlerini ve hususiyle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım ve kefalet sayesinde sağlayıp koruma maksadıyla bir ticaret unvanı altında kurulan değişir sermayeli bir şirkettir.” şeklinde tanımlamaktaydı. Koop K'nin 1. maddesinde, 5146 sayılı Kanun'la değişiklik yapılmadan önce kooperatif *“Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp koruma amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllere kooperatif denir.”* şeklinde tanımlanmıştı.

TTK'nin 136. maddesinde ticaret ortaklıkları arasında sayılan kooperatiflerin, Koop K'nin 5146 sayılı Kanun'la değişikliğe uğramadan önce “teşekkül” olarak nitelenmesi, kooperatifin hukuki niteliğini uygulama ve doktrinde tartışmalı hale getirmiştir⁹. Kooperatifin hukuki niteliği ile ilgili bu

Ahmet: **Yeniden Gözden Geçirilmiş Uygulamaya İlişkin Görüş ve Önerilerle Kooperatifler Kanunu ve Açıklaması Defterler Belgeler ve Muhasebe İşlemleri Kurulundan Tasfiyeye Kadar**, 5. baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2007, s. 442, 443).

⁹ “...1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 1. maddesi uyarınca teşekkül olarak tanımlanan kooperatiflerin, tacir sayılmalarının olanaksız bulunmasına ve bu durumda cezai şart için Borçlar Kanunu'nun 161. maddesinin borçlu kooperatif bakımından uygulanmasının mümkün olmasına göre, borçlu kooperatifin temyiz itirazları yerinde görülmiştir.” 11. HD. 07.02.1996, E.1995/15956- K. 45 (ERİŞ, Gönen: **Açıklamalı, İctihatlı, Uygulamalı Kooperatifler Hukuku**, 3. baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2001, s. 16); “...1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 1. maddesi hükmüne göre, kooperatifler, tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp, korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir

tartışma iki görüş etrafında toplanabilir. Birinci görüşü savunanlar¹⁰ kooperatifin ticaret ortaklığı olduğunu, TTK'nin kooperatifi ticaret ortaklıkları arasında sayan 136. maddesi, tacir sayan 18. maddesi, ticaret unvanı bahsinde kooperatif ortaklıkları düzenleyen 45. maddesi ve Koop K'nin aksine açıklanmış hüküm olmayan hallerde TTK'nin anonim ortaklıklara dair hükümlerinin uygulanacağını düzenleyen 98. maddesini esas almaktadırlar. İkinci görüş taraftarları ise¹¹ Koop K'nin TTK'ye göre özel kanun niteliğinde olduğunu ve kooperatifin tanımını yaparken kendine özgü niteliğini vurgulamak için “teşekkül” kelimesinin özellikle kullanıldığını savunmaktadırlar. *Tekin alp* bu görüşünü¹²; Koop K'de, ortak ve ortaklık sıfatı kelimelerine yer verilmesinin Türkçe'de ortağı ifade eden ayrı bir kelime bulunmamasına, ticaret ortaklıklarından farklı olarak kooperatiflerin amacının kâr elde etmek ve dağıtmak olmamasına, kooperatiflerin iflasa tabi olmalarının tacir sıfatının bir sonucu olmasına ve TTK'nin altıncı fasıl hükümleri olan 485–502. maddelerinin yürürlükten kalkmasıyla TTK'nin 136. maddesinde ticaret ortaklıkları arasında sayılmasının zımnen yürürlükten kalkmış olmasına dayandırmaktadır.

*sermayeli teşekküller olarak tarif edilmiş bulunmasına ve TTK'nin 485-502. madde hükümleri Koop K' nin 100. maddesi hükmü ile yürürlükten kaldırılmış bulunmasına ve diğer bir deyişle kooperatif teşekküllerin ticaret şirketi mefhumundan hariç bırakılmasına göre davalı kooperatifin ticari bir işletme olarak kabulü mümkün değildir.” 11 HD. 21. 12. 1983, E. 5568- K. 5806 (ÇEVİK, Orhan Nuri: **Kooperatifler Kanunu**, 6. baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003, s. 51); “...TTK'nin 136. maddesine göre, kooperatifler, ticaret şirketlerinin bir türüdür. Ancak sonradan yürürlüğe giren 1163 sayılı Kanun'un 1. maddesine göre ise, kooperatifler, değişir sermayeli bir teşekküldür. Bu son Kanun uyarınca kooperatifler, bir şirket değil, kendine özgü bir kuruluştur.” 11. HD. 21. 03. 1993, E. 3910-K 3763 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 52).*

¹⁰ POROY (TEKİNALP/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s.19, no.25; KARAYALÇIN, Yaşar: **Ticaret Hukuku**, C.2, Şirketler Hukuku, 2. baskı, Ankara: Sevinç Matbaası, 1973, s.73- 74, 424; ŞİMŞEK, Edip: **Kooperatif Ortaklıklar**, Ankara: Yonca Matbaası, 1981, s.19-20; DOMANİÇ, Hayri: **Adi, Kollektif ve Komandit Şirketler**, Genişletilmiş 4. baskı, İstanbul: Temel Yayınları, 1988, s. 41, dn. 2; ARKAN, Sabih: **Ticari İşletme Hukuku**, 9. tıpkı baskı, Ankara: Bankacılık Enstitüsü Yayınları, 2005, s.115-117; BİLGE, Necip: **Hukuk Başlangıcı Hukukun Temel Kavram ve Kurumları**, 14. baskı, Ankara: Turhan Kitapevi, 2000, s.118; PULAŞLI, Hasan: **Şirketler Hukuku**, 5. baskı, Adana: Karahan Kitapevi, 2007, s. 8, dn. 11, s.49.

¹¹ TEKİNALP, Kişisel Nitelikler, s.24-28; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s.983, no.1764; ERİŞ, s.15; DERYAL, Armağan, s.209 vd; ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s.45, KURTULAN, Kooperatifler Kanunu, s.54.

¹² TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 26-27.

Ancak 2004 yılında 5146 sayılı Kanun'la Koop K'nin 1. maddesinde yapılan değişiklikle, doktrinde yaşanan tartışmanın temelini oluşturan "teşekkül" kelimesi ortaklık olarak değiştirilmiştir. Değişikliğin gerekçesi Koop K'de Değişiklik Yapılmasına Dair Hükümet Tasarısını aynen kabul eden Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporunda; *"Kooperatifler Kanunu'nun mevcut 1. maddesinde kooperatifler "teşekkül" olarak tanımlanmıştır. Bilindiği gibi teşekkül, organizasyon anlamına gelmekte olup, literatürde genellikle kamu iktisadî teşebbüsleri için kullanılan bir kavramdır. Bu nedenle kooperatiflerin nitelikleri hukukî bakımdan tartışma konusu olmaktadır. Tasarı ile yapılan düzenlemede "teşekkül" kavramı yerine "ortaklık" kavramı kullanılarak kooperatiflerin gerçek kimliklerini kazanmaları sağlanmıştır."*¹³ şeklinde gerekçelendirilmiştir.

2) Kooperatifi Diğer Kişi ve Mal Birliklerinden Ayıran Temel Özellikleri

Adi ortaklık 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 520. maddesinde, *"Şirket bir akittir ki onunla iki veya ziyade kimseler, saylerini ve mallarını müşterek bir gayeye erişmek için birleştirmeyi iltizam ederler."* şeklinde düzenlenmiştir. Kanuni tanımdan anlaşılamamakla beraber, adi ortaklık salt taraflarını borçlandırmaz, ortakları arasında kişisel bağlantı kurarak bir şahıs birliği oluşturur¹⁴. Bu düzenlemeye göre adi ortaklığın sırf ekonomik amaç elde etmeye yönelik olarak kurulması zorunluluğu yoktur. Kurulduğu amacı elde etmeye yarayan araçlar için de kaynak İsviçre Borçlar Kanunu'nda daha soyut olan güç ve araç kavramından söz edilmesi bu bakımdan da sınırlamanın olmadığı yönünde bir kabulü gerektirir¹⁵.

Kooperatifin kanuni tanımından yola çıkarak adi ortaklıkla farklarını şöyle ortaya koyabiliriz. Öncelikle kooperatifler, adi ortaklıkların aksine, tüzel kişiliği haizdirler. Adi ortaklıkların amacı hususunda kanunla getirilmiş bir sınırlama

¹³ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss407m.htm>, Erişim, 27. 12. 2009

¹⁴ MOROĞLU, Erdoğan: **Makaleler II**, İstanbul: Arıkan Basım Yayımlar Ltd. Şti, 2006, s. 258- 259.

¹⁵ DERYAL, Armağan, s.192.

olmamakla beraber, kooperatiflerin amacı ekonomik olmak zorundadır. Ayrıca kooperatiflerin amaca ulaşmadaki araçları da, Kanun Koyucu tarafından işgücü, parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet olarak sınırlandırılmıştır.

TTK'nin 136. maddesinde ticaret ortaklıkları kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif ortaklıklar olarak sınırlı sayıda sayılmıştır. Bu ortaklık tiplerinin amacı kazanç elde etmek ve paylaşmak olmakla beraber TTK, kollektif (TTK m. 153) ve komandit (TTK m. 243) ortaklıkların ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek amacıyla kurulmalarını öngörmüştür.

Kooperatiflerin amacı ise ortaklarının ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını sağlayıp korumaktır. Kooperatifler, ortaklarının ekonomik menfaatlerini geliştirmeyi amaçlarken, ticaret ortaklıkları ortaklık tüzel kişiliğini geliştirmek amacıyla faaliyette bulunurlar¹⁶.

2821 sayılı Sendikalar Kanunu sendikayı, “*Sendika, işçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatleri korumak ve geliştirmek için meydana getirdikleri tüzel kişiliğe sahip kuruluşlara denilir.*” şeklinde tanımlamıştır. Kanuni tanımdan yola çıkarak sendikaları, işçi veya işverenlerin kendi menfaatlerini, özellikle toplu iş sözleşmeleri ve gerektiğinde iş mücadelesine başvurmak suretiyle, korumak için kurdukları sürekli, bağımsız, serbest, demokratik temellere sahip ve özel hukuka giren mesleki birlikler olarak tanımlamak mümkündür¹⁷.

Kooperatifler ile işçi sendikalarının çıkış dönemi küçük esnaf, çiftçi ve fabrika işçilerinin zor zamanları olan endüstri devriminin ilk dönemleridir¹⁸. Bunun sonucu olarak temel amaçları da mensuplarının ekonomik ve sosyal durumlarını iyileştirmektir. Temelde benzerlik göstermelerine rağmen, işçi

¹⁶ DERYAL, Armağan, s.196.

¹⁷ TUNÇOMAĞ, Kenan/CENTEL, Tankut: **İş Hukukunun Esasları**,4. baskı, İstanbul: Beta Basım, 2005, s. 249.

¹⁸ DERYAL, Armağan, s.197.

sendikalarının amacı işçi ücretlerinin iyileştirilmesi ve çalışma şartlarının düzeltilmesidir. Bunu da işverenle mücadele ve toplu pazarlık yollarıyla sağlarlar. Bunun yanında kitle örgütü olan işçi sendikalarının hedeflerinden biri de üye sayısını arttırmaktır. Kooperatifler ise içe dönük bir yapıda, ortaklarının ekonomilerini geliştirmeye çalışırlar ve kitle örgütü olmadıkları için ortak sayılarını arttırmak gibi bir çabaları yoktur¹⁹.

04.11.2004 tarihli 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 2. maddesinde dernek, *"Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı geliştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi toplulukları"* olarak tanımlanmıştır. 14. 10. 1983 tarih ve 2908 sayılı eski Dernekler Kanunu'nun 1. maddesinde²⁰ ise dernek tanımı yapılırken, derneklere yalnız gerçek kişilerin üye olabileceği kabul edilmiş ayrıca derneklerin tüzel kişiliğine de değinilmemiştir.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere dernekler kazanç paylaşma amacı dışında bir amaç edinerek kurulabilirler. Yani derneklerin amacı ideal olmalıdır. Halbuki kooperatifler ekonomik amaç dışında başkaca bir amaçla kurulamazlar.

Dernekler, ideal amaçlarını gerçekleştirmede genellikle üye aidatları, sosyal etkinlikler, bağış ve yardımlardan yararlanırlar²¹. Bunun yanında amacın gerçekleşmesi için dernek bir ticari işletme işletmek durumunda kalırsa TTK'nin 18/l maddesi uyarınca tacir sayılır ve bu derneğe ait ticari işletmenin de Ticaret Sicili Tüzüğü²²'nün 72. ve 73. maddelerine göre ticaret siciline tescil edilmesi gerekir.

¹⁹ DERYAL, Armağan, s.198.

²⁰ " Bu Kanunun amacı, kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir gayeyi gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmeleri suretiyle oluşturdukları derneklerle ilgili esasları düzenlemektir."

²¹ DERYAL, Armağan, s.194.

²² RG. 08. 02. 1957, S.9530.

Dernekler, üyelerin dışındaki üçüncü kişilerin ekonomilerinin iyileşmesine katkıda bulunabilirler²³. Burada da ortaklarının ekonomisini geliştirmeyi amaçlayan kooperatiflerle farklılık göstermektedirler²⁴.

II) KOOPERATİFLERE HAKİM OLAN İLKELER

A) Genel Olarak

Günümüzdeki anlamıyla ilk kooperatif, 21 Aralık 1844 yılında İngiltere'nin Rochdale kasabasında 28 işçi tarafından kurulmuştur²⁵. Bu kooperatif yapılanması sonrasında diğer kooperatiflerin temel ilkelerini de teşkil etmiş ve "Rochdale İlkeleri" olarak anılmıştır²⁶.

Kooperatiflere hakim olan ilkeler, temelini Rochdale'den almakla beraber zaman içinde değişerek ve gelişerek bugünkü şeklini almıştır²⁷. Uluslararası Kooperatifler Birliği²⁸ 1937 yılında mutlak ilkeler ve ikinci derecede ilkeler olmak üzere kooperatif ilkelerini belirlemiş²⁹, 1948' de Prag' da yapılan Kongre'de vazgeçilmez dört ilke karar kılınmıştır³⁰.

Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin 1966 yılında yapılan 23. kongresinde kooperatif ilkeleri altı ilke³¹ olarak, mutlak ilke ikinci derece ilke ayrımı kaldırılarak benimsenmiştir³². Bu ilkeler de, gelişen, değişen ekonomik ve sosyal koşullara ayak uydurması amacıyla, Uluslararası Kooperatifler Birliği

²³ Aksi görüş. "Dernekler üyelerine ekonomik menfaati kazanç paylaşma dışında örneğin sağladığı kârı üyeleri arasında paylaşmayıp bunu, üyelerinin kısa vadeli kredi ihtiyaçlarını gidermekte kullanan bir dernek kurulabilir."(ARKAN, s.117).

²⁴ DERYAL, Armağan, s.195.

²⁵ MÜLAYİM, Ziya Gökalp: **Kooperatifçilik**, Güncellenmiş 6. baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2010, s. 73.

²⁶ MÜLAYİM, s. 73.

²⁷ DERYAL, Armağan, s.174.

²⁸ International Cooperative Alliance (ICA).

²⁹ MÜLAYİM, s. 74; Mutlak ilkeler: Serbest Giriş (Açık Kapı) İlkesi, Demokratik Yönetim İlkesi, İşletme Fazlalarının Oranlı Olarak Dağıtılması (Risturn Verilmesi) İlkesi, Sermayeye Sınırlı Faiz Verilmesi İlkesi, İkinci derecedeki ilkeler: Siyasi ve Dinsel Tarafsızlık İlkesi, Peşin Satış İlkesi, Kooperatif Eğitiminin Geliştirilmesi İlkesidir, (MÜLAYİM, s. 74).

³⁰ DERYAL, Armağan, s. 175.

³¹ Bu ilkeler; Serbest Giriş (Açık Kapı) İlkesi, Demokratik Yönetim İlkesi, Sermayeye Sınırlı Faiz Verilmesi İlkesi, Risturn Verilmesi İlkesi, Kooperatif Eğitiminin Geliştirilmesi İlkesi, Kooperatiflerle İşbirliği İlkesidir, (MÜLAYİM, s. 76).

³² MÜLAYİM, s. 76.

1995 Manchester Kongresi'nde gönüllü ve serbest giriş ilkesi, ortağın demokratik yönetimi ilkesi, ortağın ekonomik katılımı ilkesi, özerklik ve bağımsızlık ilkesi, eğitim öğretim ve bilgilendirme ilkesi, kooperatifler arası işbirliği ve toplumsal sorumluluk ilkesi olarak benimsenmiştir³³.

Biz kooperatif ortaklığı sıfatının kazanılması ve sona ermesi açısından önem taşıyan iki ilke olan açık kapı ilkesi ve kooperatifin korunması ilkesi üzerinde duracağız.

B) Açık kapı ilkesi

Kooperatifin tanımını yapan Koop K'nin 1. maddesinde de vurgulandığı gibi kooperatifler değişir ortaklı, değişir sermayeli ortaklıklardır ve sermaye miktarı sınırlandırılarak kooperatif kurulamaz (Koop K m.2/III).

Kooperatiflerde sermayenin ve ortakların değişmesinin kural olarak herhangi bir sınırlandırmaya tabi olmaması, kooperatifleri diğer ticaret ortaklıklarından ayıran önemli bir farklılıktır³⁴. Bu farklılığın temelini, kooperatif ilkeleri arasında benimsenmiş olan açık kapı ilkesi³⁵ oluşturur. Açık kapı ilkesi, kanun ve ana sözleşmede belirlenen giriş şartlarını yerine getiren, aynı durumda olan bireylerin ekonomik menfaatlerinin korunması ve bireylerin meslek ve geçimlerine ilişkin ihtiyaçlarının sağlanması için kooperatife katılma ve aynı zamanda kooperatiften ayrılabilmeyi de içine alan bir ilkedir³⁶. Yani bu ilkeye göre, kooperatifler gönüllü kuruluşlar olup, kooperatif ortaklığının yükümlerini kabul eden herkes cinsiyet, sosyal, ırksal, siyasal ve dinsel ayırım yapılmaksızın ortaklığa kabul edilir³⁷. Kişiler

³³ MÜLAYİM, s. 78.

³⁴ DERYAL, Armağan, s. 177-178.

³⁵ Moroğlu, adi ortaklıkların da açık kapı ilkesini benimseyerek “sınırsız sayıda ortaklara açık bir şahıs birliği” olabileceğini savunmaktadır.(MOROĞLU, Makaleler, s. 263).

³⁶ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.91.

³⁷ ERÇİN, s.186.

kooperatifin hizmetlerinden artık fayda sağlayamaz duruma geldiklerinde de yine bu ilke kapsamında kooperatiften serbestçe çıkabilirler³⁸.

Bu ilke, ortak olabileceklerin sayısının sınırlandırılmaması, kooperatife ortak olmanın, objektif şartların yerine getirilmesinin bir sonucu olmasını aynı zamanda bu şartların çok zorlaştırılmaması anlamına gelir. Açık kapı ilkesi, ana sözleşmede yer alacak şartlarla doğrudan veya dolayısıyla ihlal edilemez. Buna göre, ortak sayısını sınırlayan, yeni ortak alınmasını önleyen, ortak sıfatının kazanılmasını güç, anlamsız, hiç kimseye yararı olmayan veya sağladığı faydadan çok zarara yol açan şartlara bağlayan ana sözleşme hükümleri geçersizdir³⁹.

Kooperatifin kuruluş amacındaki özellikler, ortaya çıkışındaki tarihsel süreç ve kooperatife ortak olmama halinde karşılaşılabilecek ekonomik tehlikeler, açık kapı ilkesini sık başvurulmuş bir ilke haline getirmiştir⁴⁰. Koop K açık kapı ilkesini kabul ederek çeşitli hükümlerle düzenlemiştir. Kanun'un kooperatifi değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklık olarak tanımlaması açık kapı ilkesinin kabulünü göstermektedir. Yargıtay da konuyla ilgili bir kararında⁴¹ bu ilkenin varlığını, *“Kooperatifleri tanımlayan 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun birinci maddesinde kooperatiflerin değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküller olduğu belirtilmiş olmakla Türk hukuku açısından açık kapı ilkesi benimsenmiş bulunmaktadır.”* demek suretiyle kabul etmiştir.

Koop K madde 2/I ile kooperatiflerin en az yedi ortak tarafından kurulacağı düzenlenmiş, ortak sayısı bakımından asgari sınır getirilmiş olmakla beraber herhangi bir azami sınır öngörülmemiştir. Sermaye miktarı sınırlandırılarak kooperatif kurulamayacağı da Koop K madde 2/III'te düzenlenmiştir. Ortaklığa girme şartlarını düzenleyen Koop K 8. madde ise gerçek kişiler için medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olmayı gerekli

³⁸ MÜLAYİM, s. 81; ERÇİN, s. 186.

³⁹ ERÇİN, s. 186.

⁴⁰ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 92.

⁴¹ 11. HD, 13. 12. 1974, E. 1974/2697- K. 1974/3620 (Batider 1975, C.VIII, S.1, s.194-196).

görmüş, tüzel kişiler bakımından yapılan kamu tüzel kişisi, özel hukuk tüzel kişisi ayrımı da 5146 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle kaldırılmış, tüm tüzel kişilerin amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflere ortak olabilecekleri düzenlenmiştir (Koop K m.9). Ana sözleşmeye konulacak hükümleri düzenleyen Koop K 4. madde ise ortaklık sıfatını kazandıran ve kaybettiren hal ve şartların ana sözleşmede yer almasını zorunlu kılmıştır. Açık kapı ilkesinin bir diğer yansıması olan kooperatiften çıkma hakkı ise Koop K 10. maddede düzenlenmiştir.

Açık kapı ilkesi, kooperatiflere, girme ve çıkma için temelde bir serbesti tanımakla beraber, bu serbesti mutlak olarak anlaşılmamalıdır. Bu ilkenin mutlak bir serbesti tanıdığına kabul edilmesi halinde, kooperatifi korumak ve ortaklar arasında dayanışma ile çalışma anlayışını yürütmek mümkün olamaz⁴². Bu nedenle kooperatife girmek isteyen her kişinin, hiçbir şart ve sınırlama konulmadan kooperatife girmesi düşünülemeyeceği gibi, kooperatife katılmış bir ortağın da sadece kendi rızası çerçevesinde kooperatiften ayrılması düşünülemez⁴³.

İlkenin sınırları; kanundan, ana sözleşmeden ve kooperatifin niteliğinden kaynaklanabilir. Kooperatif ortağı olmak isteyen gerçek kişilerin medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olmaları gerekir (Koop K m.8/ I- c.1). Bunun yanında 5146 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önce yalnız belirli tüzel kişiler kooperatif ortağı olabilirken şimdi tüm tüzel kişiler amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatifin ortağı olabilirler (Koop K m.9).

Kooperatif şeklinde kurulan kooperatif birliklerinde ortak sıfatını kazanabilmek için kooperatif olma şartı aranmıştır (Koop K m.72). Kooperatif niteliğinde olan kooperatif merkez birliklerine, kooperatif birlikleri (Koop K m.76), Türkiye Milli Kooperatifler Birliğine de kooperatif birlikleri ve kooperatif merkez birlikleri ortak olabilirler (Koop K m.77).

⁴² DERYAL, Armağan, s.179.

⁴³ DERYAL, Armağan, s.179.

Ortaklık sıfatını kazandıran ve kaybettiren hal ve şartların da ana sözleşmede bulunması zorunludur (Koop K m.4-b.3).Ortak sıfatını kazandıran hal ve şartların ana sözleşmede düzenlenmesini zorunlu kılan bu hüküm, aynı zamanda açık kapı ilkesinin de sınırını oluşturur⁴⁴. Açık kapı ilkesini ana sözleşme ile sınırlandıran şartlar; maddi, kişisel, yöresel, mali veya diğer nitelikte olabilir⁴⁵.

Maddi şartlar Koop K madde 6'da tanımlanan kooperatif faaliyeti olan kooperatifin amacı ve çalışma konusu ile ilgilidir. Örneğin, bir meyve işleme kooperatifine meyve bahçesi, lületaş işleme kooperatifine lületaş ocağı, süt ürünleri imalatı kooperatifine sürü sahiplerinin girebileceğini öngören sözleşme hükümleri gibi⁴⁶. Ancak bu özel şartlar bir çok kişinin kooperatif dışında kalmasına yol açarsa (özellikle pazarlamanın yalnız kooperatif eliyle yapılabildiği veya devlet olanaklarında yararlanan kooperatiflerde) ilkeye aykırı davranıldığı kabul edilmelidir⁴⁷.

Yöresel ve bölgesel şartlar, kooperatif ortağı olabilmeyi belli bir yörede ikamet etmeye tabi kılar⁴⁸. Örneğin, bir tütün kooperatifine ortak olmayı Tokat'ta ikamet etme şartına tabi kılmak gibi. Ancak ortak olmayı o yörede belirli süre ikamet etmeye bağlayıp, süreyi kooperatife hemen hemen kimsenin ortak olamayacağı şekilde seçme halinde ilkenin ihlali söz konusu olur⁴⁹.

Ana sözleşmeye, ortaklık sıfatıyla ilgili getirilebilecek bir diğer sınırlama da, belirli bir meslek grubuna dahil olma veya mesleki nitelik olmamakla beraber belli bir kurumda çalışma ya da belli bir kurumdan emekli olma şartı şeklinde karşımıza çıkabilir⁵⁰.

⁴⁴ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 95.

⁴⁵ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 96.

⁴⁶ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 96.

⁴⁷ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 96.

⁴⁸ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 97.

⁴⁹ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 97.

⁵⁰ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 97.

Mali nitelikli ve diğer şartlar çok çeşitli olmakla beraber, bu şartlara giriş ödentisi, bir taşınır veya taşınmaz malın mülkiyetinin veya kullanılmasının kooperatife bırakılması, ortak payının prim ile satılması, ortağın dönemli ödemeleri örnek olarak gösterilebilir⁵¹. Bu şartların kooperatife girişi veya çıkışı ne zaman aşırı derecede güçleştireceği hakkında genel geçer bir ölçü koymak mümkün olmamakla beraber önemli ödentilerin, çeşitli yapma, yapmama borçlarının ve kooperatiften ayrılma halinde ortağın tabi olacağı hükümlerin, ortağa ekonomik olarak büyük külfetler yükleyip yüklenmediği ve şartın kooperatifin amacının gerçekleşmesinde rolü olup olmadığı araştırılmalıdır. Yani kooperatife bir yarar sağlamayıp, ortak olmayı ve ortaklıktan ayrılmayı yük haline getiren ve sadece bazı kimseler göz önüne alınarak getirildiği belli olan şartların açık kapı ilkesiyle bağdaştığı kabul edilemez⁵².

Açık kapı ilkesi kooperatifin niteliğine bağlı olmak üzere iki tip kooperatifte özellik gösterir⁵³. Bunlar tüketim ve yapı kooperatifleridir. Bütün insanlar için genel bir ihtiyaç olan tüketim, tüketim kooperatiflerinin ana sözleşmesinde genel olarak kanuni şartlar dışında başka bir sınırlandırma getirilmemesine yol açmış ve açık kapı ilkesin mutlak anlamda uygulanmasını sağlamıştır⁵⁴. Yapı kooperatiflerinde ise, arsa ve inşa edilecek bina sayısının kısıtlı olması nedeniyle üye sayısı sınırlı olmakta, ancak bu üye sayısı tamamlanana kadar açık kapı ilkesi uygulanabilmektedir. Bunun yanında ortak değişimlerinde de ilke uygulama alanı bulur. Açık kapı ilkesinin giriş serbestliği yönü ile uygulanamadığı bu hal yapı kooperatiflerinin niteliğinden kaynaklı zorunlu bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁵.

⁵¹ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 98.

⁵² TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 98

⁵³ DERYAL, Armağan, s.180.

⁵⁴ DERYAL, Armağan, s.180.

⁵⁵ DERYAL, Armağan, s.181.

C) Kooperatifin Korunması İlkesi

Açık kapı ilkesinin tamamlayıcısı olan bu ilke, kooperatif ortağının, ortaklıktan çıkma hakkını kullanırken kooperatife zarar vermesini önlemeyi amaçlar. Koop K m.10'a göre, *“Her ortağın kooperatiften çıkma hakkı vardır. Çıkma keyfiyetinin kooperatifin mevcudiyetini tehlikeye düşürmesi halinde ayrılmak isteyen ortağın, muhik bir tazminat ödemesine dahi hüküm ana sözleşmeye konulabilir”*. Kooperatifi koruyan bir diğer hüküm de Koop K'nin 11. maddesidir. Buna göre kooperatiften çıkma hakkı ana sözleşme ile en çok 5 yıl süreyle sınırlandırılabilir (Koop K m.11/I). Ancak bir ortağın kooperatiften hiçbir suretle çıkamayacağı düzenlenemez (Koop K m.11/III). Yani kooperatifin korunması ilkesi, kooperatiften ayrılmayı haksız bir şekilde güçleştiremez⁵⁶. Ortağın kooperatiften çıkarılması halinde de uygulanacak olan, ortağın ayrılma payının hesaplanması, ödenme zamanı ve geciktirilmesine ilişkin 17. ve ana sözleşmede daha kısa bir süre belirtilmediği takdirde çıkma bildiriminin ancak hesap senesi sonu için ve en az altı ay önceden yapılabileceğine yönelik Koop K'nin 12. maddesi de kooperatifin korunması ilkesini hayata geçirir.

Kooperatifin korunması ilkesi ile çıkma hakkının bertaraf edilmesi veya zorlaştırılması söz konusu olmamakla beraber, ilke kooperatifin varlığını sürdürmesi ile ortağın çıkma hakkının kullanımını dengelemektedir. Buna göre çıkma hakkı kooperatifin varlığını ciddi bir tehlikeye sokmadığı sürece sınırlandırılmamalı, bu durum her somut olay için ayrıca değerlendirilmelidir⁵⁷.

⁵⁶ AYHAN, Rıza: “Kooperatiflerden Çıkma”, **Kooperatifçilik**, S.79, Ocak- Şubat- Mart 1988, s. 14.

⁵⁷ DERYAL, Yahya: “Kooperatiflerde Ortak Sifatının Kazanılması Kaybedilmesi ve Hukuki Sonuçları”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1994, s. 61.

III) KOOPERATİF ORTAKLIĞI SIFATININ KAZANILMA HALLERİ

A) Aslen Kazanım

1) Giriş İstemi

Kooperatife giriş talebinin şekli kanunda açıkça, ortak olmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler, kooperatif ana sözleşmesi hükümlerini bütün hak ve ödevleriyle birlikte kabul ettiklerini belirten bir yazı ile kooperatif yönetim kuruluna başvururlar (Koop K m.8/I-c.2) şeklinde düzenlenmiştir. Kanun'un düzenlemesinde söz konusu olan yazılı şartın, geçerlik şartı olarak kabulünün gerekliliğinin savunulmasına karşın⁵⁸ bu şartın ana sözleşme hükümlerinden ortağın haberdar olduğunu ispata yarayan bir ispat şartı olduğu da savunulmaktadır⁵⁹. Yazılı başvuru şartının ispat şartı olarak kabulü halinde, bu şarta uymayan ortaklar, kooperatif tarafından ortaklıktan çıkarılabilecekler ancak ortaklık sıfatı sırf bu nedenden dolayı kendiliğinden sona ermeyecektir⁶⁰. Şunu belirtmek gerekir ki yazılı başvuru şartının geçerlik şartı olarak kabulünü savunan *Tekinalp* de, bunun çok katı ve dar bir şekilde yorumlanmaması gerektiğini düşünmektedir⁶¹.

Ortaklarına, kendi varlığı dışında şahsi bir sorumluluk veya ek ödeme yükleyen kooperatiflerde yazılı başvuru şartının niteliği değişmekte ve geçerlik şartı olarak kabulü gerekmektedir⁶². Bu halde, ortağın sorumluluğu, kooperatife getirdiği katkı dışında sorumlu olmadığı kuralı (Koop K m. 28), ana sözleşme ile sınırsız sorumluluk (Koop K m. 29) veya (şahsen veya belirli miktarla) sınırlı sorumluluk (Koop K m. 30) olarak öngörülebilmektedir. Bu durumda yazılı başvuru şartının ihlali halinde, Kanun'un ifadesi olan değer taşıma, geçerli olma, hukuki sonuç doğurma şeklinde anlaşılmalı ve bu şarta

⁵⁸ TEKİNALP, Ünal: “Kooperatiflerde Açık Kapı İlkesine İlişkin Yargıtay Kararları Üzerine Değerlendirme Eleştiri ve Görüş”, **Batider**, C.VIII, S. 2, 1975, s. 139.

⁵⁹ DOĞANAY, İsmail: **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, C.II, 4. baskı, İstanbul: Beta Basım, 2004, s.1380-1387.

⁶⁰ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 90.

⁶¹ TEKİNALP, Açık Kapı İlkesi, s.139.

⁶² TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 114-115.

uymadan kooperatife girmiş bulunan ortağın ortaklığı geçerli olmamalı, bu durumun bir tespit davası ile tespiti yeterli olmalıdır⁶³.

2) Giriş İsteminin Kabulü

Kooperatife ortak olmak için yapılan giriş başvurusunu, ana sözleşmede gösterilen ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadığını değerlendirerek kabul veya ret kararı verecek organ yönetim kuruludur (Koop K m. 8/II). Ana sözleşme kabulü asgari miktarda pay alma gibi şartlara da bağlayabilir⁶⁴.

Kabul veya ret beyanı karar şeklinde olmalı⁶⁵ ve ilgisine tebliğ edilmelidir. Yargıtay çeşitli kararlarında⁶⁶ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesi, açık kapı ilkesi ve icap kabul işlemlerine dayanarak, yönetim kurulunca verilmiş kabul kararı olmasa dahi ortaklık defterine kayıt, kooperatife ödenen paraların kabulü gibi işlemlerin yapılmış olması halinde zımnen kabulün gerçekleştiği sonucuna varmış ve ortaklık sıfatının kazanıldığına hükmetmiştir.

⁶³ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.115; DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 94.

⁶⁴ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.115.

⁶⁵ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.107.

⁶⁶ "... Kooperatif ana sözleşmesinin 5. maddesine göre, ortaklığın kabulü yönetim kurulu kararı ile tekemmül eder. Karar defterinin 12. sahifesinde ve diğer üyeler meyanında, davacının adı da yazılı bulunmaktadır. Açıkça bir kabul kararı mevcut olmamakla beraber, bu durum üyeliği kabul edilen diğer ortaklar için de aynı olduğundan, karar defterinde kayıtlı olması ve imzasının tespit edilmiş bulunması sebebiyle davacının üyeliğinin de mevcudiyeti kabul edilmelidir. Davacının kooperatife ödeme yapmadığı ve yapmış ise, miktarının incelenmesi ve ispatı ayrı bir konu olmaktadır. Bu nedenlerle davacının üye olduğunun tespitinde herhangi bir isabetsizlik yoktur." 11.HD. 05.02.1982, E. 228-K. 404 (ERİŞ, s.245); "... Tanık beyanları ve bilirkişi raporu, aidat makbuzu gibi belgelerden, davalı kooperatif defterinde davacıların isminin 19. sırada açıkça yazılı olduğunun belli olmasına göre, davacıların murisi davalı kooperatifin ortağıdır ve hakkında verilen ihraç kararı dahi bu olguyu teyit etmektedir. Hal böyle iken sırf kayıt tarihi olmaması gerekçesiyle davacının ortaklık sıfatı bulunmadığı şeklindeki mahkeme görüşü isabetsizdir..." 11.HD. 04. 11. 1987, E. 3811- K. 5910 (ERİŞ, s.246); "... Kaldı ki, Dairemizin 09.04.1985 gün ve 1078/2274 sayılı içtihadında belirtildiği üzere, kooperatif ortaklığına kabul kooperatifin yetkili organının bu husustaki kararıyla olabileceği gibi, kooperatife girmek isteyen şahsın kooperatif yetkili kişileri tarafından ortak sıfatıyla ödemelere davet olunması ve yaptığı ödemelerin kooperatifçe kabul edilmesi suretiyle zımnen de olabilir..." 11.HD. 23.03.1989, E.1780-K.1860 (ERİŞ, s. 247); "...Kooperatif ortaklığına girişte, kooperatif yönetim kurulu kararı olmasa bile, kooperatifin para kabulü, ortaklığı örtülü biçimde kabul anlamındadır..." 11.HD. 04. 12. 1989, E.9232-K. 6847 (ERİŞ, s.248); "... Davacıların ödeme planları doğrultusunda ödemelerde bulundukları, bunların kooperatif kayıtlarına işlendiği ve ödemelerin kooperatifçe itirazsız olarak benimsendiği keza bilirkişi raporuyla belirlenmiştir. Davacıların, diğer ortaklar kadar yapması gereken eksik ödemeleri varsa bunlar her zaman davacılarından istenebileceğine göre, davalı kooperatifin davacıları ortaklığa kabul etmemesi iyi niyet kurallarıyla bağdaşmaz..." 11. HD. 11.03.1996, E. 1067- K. 1637 (ERİŞ, s.275).

Kural olarak yönetim kurulu, ana sözleşmede belirtilen ortaklık şartlarını sağlamış olan kişileri ortaklığa kabul etmelidir. Ancak ortaklık başvurusunda bulunanın kişiliği ve kişiliğinden kaynaklanan özellikler, kooperatifin amacının gerçekleşmesine engel teşkil edebilecekse bu durumda yönetim kurulu ortaklığa kabul etmeme yönünde karar verebilir⁶⁷.

B) Devir Yoluyla Ortaklığın Kazanılması

Kooperatif ortaklığı sıfatının kazanılmasının istisnai olmakla beraber bir diğer yolu da ortaklığın devralınmasıdır. Ancak bu halde de ortaklığı devralanın, ortaklık niteliklerini taşıyıp taşımadığı yönetim kurulu tarafından araştırılır ve taşınması halinde ortaklığa kabul edilir (Koop K m. 14/III). Fıkranın 3476 sayılı Kanun’la⁶⁸ değişmeden önceki hali “*Ortaklık devredilebilir. Ancak bu hususta ana sözleşmeye kısıtlayıcı hükümler konulabilir.*” şeklinde düzenlenmişti. Fıkranın değişik hali “*Ortaklık devredilebilir. Yönetim kurulu, ortaklığı devralan kişinin ortaklık niteliklerini taşıması halinde, bu kişiyi ortaklığa kabul eder.*” şeklindedir.

Devir yoluyla ortaklık sıfatının kazanılması halinde devre konu olan ortaklık payı (Koop K m. 19) veya ortaklık senedi (Koop K m. 18) olmayıp, ortağın kooperatif ile kurduğu ortaklık sözleşmesine göre sahip olduğu tüm hakları kapsayan ortağın kişiliğine bağlı olan ortaklık mevkiidir⁶⁹.

Devir yoluyla ortaklığın kazanılması halinde, ortaklık şartlarını taşıyan kişi, yönetim kurulunca ortaklığa kabul edilmelidir⁷⁰. Kabul açık veya örtülü şekilde yapılabilir.

⁶⁷ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.118.

⁶⁸ RG. 25.10.1988, S. 19970.

⁶⁹ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.130; KARAYALÇIN, s. 470; ÇEVİK, Orhan Nuri: **Kooperatifler Hukuku Uygulaması ve Mevzuat**, Gözden Geçirilmiş ve Güncelleştirilmiş 3. baskı, Ankara: Yetkin Yayınevi, 1990, s. 319; ERİŞ/ULUSOY, s. 128.

⁷⁰ TEKİNALP (POROY /ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 964, no: 1814; ÇEVİK, Kooperatifler Hukuku Uygulaması, s. 320; DOĞANAY, s. 1396; ARPACI, Abdülkadir: **Kooperatifler Kanunu ve Açıklamaları**, 2. baskı, İstanbul: Temel Yayınları, 1995, s. 74; Karş. ERİŞ/ULUSOY, s. 129.

C) Özellikli Giriş Halleri

1) Kurucu Üyelik

Kurucuların, kooperatif ortağı sıfatını kazanabilmeleri için, ana sözleşmeyi imzalamaları yeterli olup başkaca bir işleme gerek yoktur⁷¹. Buna göre, ana sözleşmede kurucu sıfatıyla imzası bulunan kişi, kooperatif ortaklar defterinde adı bulunmasa bile ortaklık sıfatını haizdir⁷². Ana sözleşmeyi imzalayan kurucu ortaklar bununla, kooperatife ortak olmak ve bulunması halinde ek yükümlülükleri de taahhüt etmektedirler.

Kurucuların ana sözleşmeyi imzalamaları, giriş istemi ve karşılıklı kabul⁷³ olarak nitelenip, kooperatifin tesciline kadar kurucular, adi ortaklık niteliğindeki sözleşmenin tarafı olup tescil ve ilanla kooperatif ortağı sıfatını kazanırlar⁷⁴.

2) Mirasçılarının Ortaklık Sıfatı

Koop K'ye göre, kooperatif ortağının ölümü, ortaklığı sona erdiren bir hal (Koop K m. 14/I) olmakla beraber, ana sözleşmede gösterilecek şartlarla ölen ortağın mirasçılarının kooperatifte ortak olarak kalmaları sağlanabilir (Koop K m. 14/II)⁷⁵. Bu halde mirasçılar, ortaklık başvurusu yapmadan kanuni halefiyet yolu ile ortaklık sıfatını kazanmaktadırlar⁷⁶. Mirasçılarının kural olarak ortak olma zorunluluğu olmamakla beraber, ana sözleşmede ortak olarak

⁷¹ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 116.

⁷² DOĞANAY, s. 1396.

⁷³ Buradaki karşılıklı kabul ifadesi henüz kooperatif tüzel kişilik kazanmadığı için havada kaldığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. (DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.137).

⁷⁴ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 116.

⁷⁵ “...Ölen ortağın mirasçılarının ortak olup olamayacakları, ana sözleşme ile özel bir kurala bağlanabilir...” 11.HD.30.09.1993, E. 6892-K.6035(ERİŞ, s. 325); “...Davacılar, kooperatif ortağı olan murisleri Ş... ve S...nin ölümünden sonra davalıya gönderdikleri 15.12.1993 tarihli ihtarname ile kooperatif ortaklığına devam etmek istediklerini bildirmişler ve aidat borçlarının bildirilmesini istemişlerdir. Davacılar iradelerini bu şekilde açıklamış olmalarına ve hatta muris S...nin ölümünden sonra bir kısım aidatları ödediklerine ve kooperatifçe tahsil edildiğine göre, ana sözleşmenin emredici nitelikte olmayan ve üç ay içinde temsilci tayin edilmesini öngören 11. maddesindeki bu süre ile bağlı kalmaksızın, davacıların kooperatif üyesi olduklarının tespitine karar vermek gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş ve kararın bozulması gerekmiştir...” 11. HD. 27. 02. 1997, E. 291-K.1152 (ERİŞ, s. 343).

⁷⁶ ÇEVİK, Kooperatifler Hukuku Uygulaması, s.206; TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 116.

kalma zorunluluğu varsa, mirasçı haklı sebep ileri sürmemiş veya mirası reddetmemişse bu durumda ortak olma ile ilgili bir zorunluluk doğabilir⁷⁷.

Koop K'nin 14. maddesi, ortaklığın kazanılmasında, kural olarak maddi ve şekli şartlardan muafiyet sağladığı için kooperatif ana sözleşmesiyle öngördüğü ortak modelinin bozulmasına yol açacağından bahisle eleştirilmektedir⁷⁸.

Ana sözleşmede, mirasçıların ortaklık sıfatını kazanmaları, mirasçılara giriş hakkı tanınması şeklinde de olabilir⁷⁹. Bu halde Koop K 8. madde'deki prosedürün uygulanmayacağı açıktır. Mirasçıların temsilci seçmemiş olması mirasçıların ortak olmak istemedikleri şeklinde yorumlanamaz⁸⁰.

Kooperatif ortaklığı niteliği ile daha iyi bağdaşacağı gerekçesiyle Koop K 14. madde düzenlemesinin ortaklığın kendiliğinden kazanılması şekli olmaktan çıkarılıp, Koop K 8. madde'ye uygun olarak miras bırakanın haklarına ve borçlarına halef olma imkanı sağlayacak şekilde değiştirilmesinin daha uygun olacağı savunulmaktadır⁸¹.

3) Taşınmaz Mal veya İşletmeye Bağlı Olarak Ortaklık Sıfatının Kazanılması

Koop K'ye göre ana sözleşmeye konulacak bir hükümle, ortaklığın kazanılması "*Taşınmaz malın mülkiyetine bağlı hakların kullanılmasına veya*

⁷⁷ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 116; Aksi görüş, DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.139; ŞİMŞEK, s.70.

⁷⁸ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 116; DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 140.

⁷⁹ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 117.

⁸⁰ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 117; "...Davalı kooperatif ana sözleşmesinin 16. maddesinde de, ferdî ilişkiye geçilmeden önce ölen ortağın kanuni mirasçılarının üç ay içinde temsilci tayin ederek kooperatife bildirmeleri halinde, ortaklık hak ve yükümlülükleri kanuni mirasçıları lehine devam eder. Mirasçıların temsilci tayin etmemeleri veya ortaklığa devam etmek istememeleri halinde, ölen ortağın alacak ve borçları ana sözleşmenin 15. maddesi hükmüne göre, tasfiye edilir. Demek ki ölen ortağın mirasçılarının davalı kooperatife ortak olmaları ana sözleşme hükümleri ile mümkündür. Az önce değinilen ana sözleşme 16/1 maddesine göre, ortağın ölümü ile bu ortağın mirasçılarının mümessil tayin etmeleri gerekir. Ancak mümessil tayin edilmese bile, ölen ortağın mirasçıları, aynı maddenin üçüncü fıkrasına göre, ortaklığa devam etmek istemeleri halinde de, mirasçılar ortaklık sıfatı kazanabilirler. Çünkü, ortağın mirasçılarının tümü ortak olabileceği gibi, bir kısmı da ortak olabilir ve hatta bu başvuru ana sözleşmeye göre süreye de bağlı değildir..." 11. HD. 14. 12. 1995, E. 7212-K. 9227 (ERİŞ, s. 337).

⁸¹ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 140.

bir teşebbüsün işletilmesine bağlanabilir. Bu gibi hallerde, taşınmaz malın mülkiyetinin veya işletmenin üçüncü şahıslara devri veya temlik ile ortaklık sıfatının bir hak olarak yeni malike veya işletmeyi devralana geçebileceği ” (Koop K m. 15/II) öngörülebilir.

Hükmün düzenlenmesinin temel amacı kooperatif işletmesinde devamlılığı sağlamaktır. Şöyle ki, süt ürünleri veya tarım ürünlerini değerlendirmek amacıyla kurulan kooperatifleri bu amacı gerçekleştirmek için kullandıkları imalat tezgahları, makineleri veya çalıştırdıkları işletmelerin gerçek sahiplerine iade ve teslim durumunda kooperatifin çok güç bir duruma düşeceği açıktır⁸². Taşınmazın veya işletmenin devri ile kooperatif söz konusu olanaktan mahrum kalırsa amacına ulaşamaz⁸³.

Ortaklık statüsünün bir taşınmaza veya bir işletmeye bağlanmasıyla bir eşyaya bağlı hak ortaya çıkmaktadır⁸⁴. Kanun'un ana sözleşmede hüküm olması ifadesinden de açıkça anlaşıldığı gibi, bu halde ortaklık sıfatı taşınmazın veya işletmenin devralınmasıyla, ayrıca bir kabul beyanına gerek olmadan kazanılmaktadır. Bu durumda Kanun Koyucu ortağın kişiliğine değil taşınmaz veya işletmeye bağlı olan kooperatifin devamlılığını sağlamayı ön planda tutmuştur⁸⁵.

IV) KOOPERATİF ORTAKLIĞI SIFATININ SONA ERME HALLERİ

A) Ortaklıktan Çıkma

1) Genel Olarak Çıkma Hakkı

Kooperatif ortaklığından çıkma hakkı, açık kapı ilkesinin ve serbest kooperatifçilik anlayışının bir sonucudur⁸⁶. Kooperatife ortak olamamak

⁸² DOĞANAY, s. 1399.

⁸³ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 118.

⁸⁴ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 142.

⁸⁵ DERYAL, s. 143

⁸⁶ “...Davacının dayandığı kooperatif statüsünde yazılı olan kişisel niteliği taşımak ve yazılı istekte bulunulmamış olmak gibi koşullar akit serbestisini sınırlayan kanuni engeller niteliğinde bulunmadığı gibi, esas kural olan açık kapı ilkesine davacının icap niteliğinde olan üye olma istek ve iradesini

kişilerin ekonomilerine zarar verebilmekte ise aynı şekilde kooperatiften çıkma hakkının olmaması da kişileri zarara uğratabilir⁸⁷.

Koop K'nin 10. maddesi çıkmayı, "*Her ortağın kooperatiften çıkma hakkı vardır.*" şeklinde açıkça hak olarak düzenlemiştir. Bu hakkı da "*Bir ortağın hiçbir suretle kooperatiften çıkmayacağına dair bağlamalar hükümsüzdür.*" (Koop K m. 11/III) düzenlemesiyle güvence altına almıştır.

Ortaklık hakkı niteliğinde bulunan çıkma hakkı, ortağa, kooperatifle olan ilişkisini tek taraflı bir irade açıklaması olan çıkma ihbarı ile sonlandırma imkanı sağlamıştır⁸⁸. Çıkma hakkı doğrudan ortadan kaldırılmamakla beraber, kişinin kooperatiften ayrıldıktan sonra, mesleğini ifa etmesi, ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, varlığını sürdürebilmesi imkansız hale geliyorsa burada çıkma hakkının dolaylı olarak ihlal edildiği kabul edilmelidir⁸⁹.

Çıkma hakkı ana sözleşme ile en çok beş yıl için sınırlanabilir, ortağın haklı ve önemli sebeplerle bu süreden önce çıkabileceğine dair hüküm ana sözleşmeye konulabilir (Koop K m. 11/I-II). Buna göre çıkma hakkı süresiz olarak sınırlanamayacağı gibi belirlenen süreden önce de haklı sebeplerin varlığı halinde ortaklıktan çıkılabilir. Ana sözleşme ile çıkma hakkına ilişkin olarak beş yıldan fazla süre sınırlaması getirilmiş ise, Kanun'un emredici

ortadan kaldırmaz. Kaldı ki böyle bir iddia iyi niyet kuralları ile de bağdaşmaz. Kooperatife girişte olduğu gibi, kooperatiften çıkışta da açık kapı ilkesinin uygulanması gerekir..."11.HD.13.12.1974, E. 2697-K.3620 (ERİŞ, s. 309); "... Kooperatiflerde açık kapı ilkesi gereği olarak her ortak kooperatiften istifa edebilir..." 11. HD. 06. 02. 1978, E. 311- K. 332, (ÇEVİK, Orhan Nuri: **Kooperatifler Kanunu**, 6. baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003, s. 140).

⁸⁷ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 133.

⁸⁸ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 138; ERİŞ, s. 309; CAN, Mustafa Erdem: "Kooperatif Ortaklığından Çıkma ve Çıkan Kişini Hakları", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XI, S. 1-2, 2007, s. 75; "...Bir ortağın istifası üzerine yönetim kurulunun bir karar alması zorunludur. Bu karar işin icabına ve mutad cereyanına göre mutad bir süre içinde alınmalıdır. Ortak makul bir süre bekleyecek yönetim kurulunun karar almaması üzerine istifasının kabulden kaçınıldığı sonucuna vararak Koop K 13. maddede öngörülen bildirim yapacaktır. Eğer makul süre içinde bildirim yapılmamış ise, istifasından sarfinazar etmiş addolunması icap eder..." 11. HD. 06. 02. 1978, E. 311- K. 332 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 140).

⁸⁹ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 134.

hükmü karşısında bu şart kısmi butlan yaptırımına tabi tutularak azami süre beş yıl olarak kabul edilmelidir⁹⁰.

Çıkma hakkının sınırını ise kooperatifin varlığının korunması ilkesi oluşturur. Kanun Koyucu ortağın çıkma hakkı ile kooperatifin menfaatlerini dengelemiştir⁹¹. Buna göre çıkma nedeni ile kooperatif mevcudiyetinin tehlikeye düşmesi halinde ana sözleşmeye, ayrılmak isteyen ortağın muhik bir tazminat ödemesine ilişkin bir hüküm konulabilir (Koop K m. 10 c.2). Çıkma tazminatına ileride ayrıntılı olarak değinilecektir.

2) Bildirimle Çıkma

a) Çıkma Bildirimi

Koop K'nin 10. maddesinde ortağa tanınan çıkma hakkı, bildirme yani çıkmanın kooperatife ihbar edilmesi suretiyle kullanılır (Koop K m. 12). Çıkma bildirimi, tek taraflı irade açıklamasıyla kullanılan bozucu yenilik doğuran bir haktır⁹². Kullanılan bu hak ana sözleşmede aksine hüküm yoksa hesap senesi sonunda hüküm ifade eder (Koop K m. 12). Ancak ana sözleşmede hesap senesi içinde çıkışa müsaade edilmiş ise bildirim tarihinde çıkış hüküm doğurur⁹³.

Çıkma bildirimi Koop K'nin 55. maddesine göre kooperatifin faaliyetlerini yöneten ve onu temsil eden icra organı yönetim kurulu olarak kabul edildiğinden, yönetim kuruluna yapılmalıdır⁹⁴. Yetkinin ana sözleşme ile genel kurula verilmesi veya Koop K'nin 54. maddesi gereği temsilciler kurulu varsa yetkinin ona bırakılması mümkündür⁹⁵. Ancak bir komite veya görevleri itibariyle çıkma işlemine yabancı bir organa verilemez⁹⁶.

⁹⁰ CAN, s. 76.

⁹¹ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 135.

⁹² TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 138; ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 141; ŞİMŞEK, s. 67.

⁹³ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 139.

⁹⁴ TEKİNALP (POROY /ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s.968, no:1818.

⁹⁵ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 141- 142.

⁹⁶ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 142.

Ortak kanunda düzenlenen sürelerle uygun şekilde bildirimini yapmış fakat yetkili organda hataya düşmüş ise bildirimin geçerliliği kabul edilmelidir⁹⁷.

Yönetim kurulu, kendisine yapılan çıkma bildirimini, kanun ve ana sözleşmede yer alan şekli ve maddi şartların gerçekleşip gerçekleşmediği yönünden değerlendirerek şartların gerçekleşmemiş olduğunu ileri sürerek ret kararı verebilir⁹⁸. Yönetim kurulunun ret kararı vermesi halinde ortak, bildirimini noter aracılığı ile tekrarlar ve bu bildirim tarihinden itibaren çıkma gerçekleşmiş olur (Koop K m. 13)⁹⁹. Bu hüküm çıkma için kooperatifin kabul kararına ihtiyaç olmadığını göstermektedir. Ancak burada ilk bildirim inkar ediliyor ve aksi ispat olunamıyorsa noter kanalıyla yapılan bildirimin ilk bildirim olduğu kabul edilmelidir. Ana sözleşmeye uygun olarak yapılan çıkma bildirimini, yönetim kurulunun kabulden kaçınması veya reddetmesi çıkma hakkını etkilememekte, bu halde çıkma bildiriminin ispatı noter vasıtasıyla yapılması koşuluna bağlanmaktadır¹⁰⁰. Kooperatifin ret kararında ısrar etmesi halinde, mahkemeye başvurulmalı, mahkeme ortağı haklı bulursa çıkmanın gerçekleştiği tarih olarak bildirimin yapıldığı tarih kabul edilmelidir¹⁰¹.

b) Çıkma Bildiriminin Süresi

Koop K, kural olarak çıkmanın bir hesap senesi sonu için ve en az altı ay önceden haber verilerek yapılacağını (Koop K m. 12-c.1) düzenlemiş, ana sözleşmede daha kısa bir süre belirtilerek hesap senesi içinde çıkmaya da müsaade etmiştir (Koop K m. 12-c.2). Kooperatifin korunması ilkesinin gereği

⁹⁷ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 140.

⁹⁸ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 139.

⁹⁹ Tekinalp, bu bildirimi ret kararına itiraz olarak nitelemektedir.(TEKİNALP,Kişisel Nitelik,s.139); “...Kooperatif yönetim kurulunca çıkma isteği konusunda bir karar verilmediği gibi davacılar tarafından, noter aracılığı ile çıkma istemi davalı kooperatife bildirilmediğinden ortada davacıların ortaklık sıfatını sona erdiren bir karar da mevcut bulunmamaktadır...” 11. HD. 31. 05. 1979, E. 2185-K. 2938 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 142); “...Her ne kadar davacı istifa dilekçesi vermiş ise de yönetim kurulunca kabulüne dair bir karar verilmemesine rağmen çıkma dileğinin noter aracılığı ile kooperatife bildirilmediğinden çıkmanın gerçekleşmemiş olmasına...”11. HD. 14. 10. 1980, E. 3891-K. 4842 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 142).

¹⁰⁰ CAN, s. 79, dn. 30; DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 174.

¹⁰¹ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 139.

olan bu düzenleme, kooperatif ortaklarının kooperatiften zamansız ayrılmalarını önlemektedir. Bu durumda ana sözleşmede aksine hüküm yoksa kooperatif, ortağın ortaklıktan çıkacağından en az altı ay önceden haberdar olacaktır. Bu süreye uyulmadan yapılan çıkma bildiriminin bir sonraki hesap yılı için yapıldığı kabul edilmelidir¹⁰².

Ana sözleşme ile aksi öngörülmedikçe Koop K madde 12/l'e göre, hesap yılı takvim yılından farklı olarak kabul edilmemişse, 31 Aralıkta sona ereceğine göre çıkma bildirimin bundan en az altı ay önce yani 30 Haziranda yapılmış olması zorunludur. Eğer bu altı aylık bildirim süresi geçirilmiş ise örneğin 29 Ağustosta bildirim yapılmışsa bu bildirim geçerli olmakla beraber, gelecek yıl sonu için hüküm ve sonuç doğurur. Kanun'un ifadesinden, ana sözleşme ile hesap yılı içinde çıkma imkânının getirilebilmesi için, bildirim süresinin de kısaltılmış olması gerektiği gibi bir sonuç çıkmakta ise de bildirim süresi ve çıkma zamanı birbirinden bağımsız olarak kısaltılabilir¹⁰³. Örneğin konut yapı kooperatifleri ana sözleşmesinin 13. maddesinde bildirimin hesap senesi sonundan en az bir ay önce yapılması gerektiği düzenlenmiştir.

c) Çıkma Tazminatı

Koop K'nin 10. maddesine göre "*Çıkma keyfiyetinin kooperatifin mevcudiyetini tehlikeye düşürmesi halinde ayrılmak isteyen ortağın, muhik bir tazminat ödemesine dahi hüküm ana sözleşmeye konulabilir.*". Kooperatifin korunması ilkesini açıklarken de değindiğimiz gibi, çıkma tazminatı, çıkma serbestisinin, kooperatifin varlığını tehlikeye düşürmemesi için Kanun Koyucu tarafından sevk edilmiştir.

Tazminat¹⁰⁴ isteme hakkının cezai şart olduğu görüşü¹⁰⁵ ileri sürülmüşse de, kooperatiftan ayrılan ortağın, kooperatifin varlığını tehlikeye düşürmesi

¹⁰² CAN, s. 79; DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 176.

¹⁰³ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 176.

¹⁰⁴ Tekinalp, çıkma tazminatı terimi yerine ayrılma akçesi terimini kullanmaktadır. (TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.142; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 970, no:1822).

¹⁰⁵ ŞİMŞEK, s. 63.

halinde miktarı tehlikeye düşme durumuna göre uygun olarak belirlenecek bir parasal ödemenin cezai şart olmadığına kabulü daha yerindedir¹⁰⁶.

Koop K'ye göre tazminatın istenebilmesi için ana sözleşmede bu hususa ilişkin düzenleme olmalı ve ortağın çıkması ile kooperatifin mevcudiyeti tehlikeye düşmelidir. Çıkma tazminatı ana sözleşmeye hüküm konulmamış olması halinde, kooperatifin varlığı tehlikeye düşse dahi istenemez¹⁰⁷. Bu durumda hakkın kötüye kullanılması durumu söz konusu ise genel hükümlere göre tazminat talep edilebilir¹⁰⁸. Çıkma, kooperatifin mevcudiyetini tehlikeye düşürecek nitelikte değilse, ana sözleşmede tazminata dair hüküm olsa dahi tazminat talep edilememelidir¹⁰⁹.

Koop K'nin 52. maddesindeki şartlara uyarak yapılan çıkma halinde ise kooperatifin varlığı tehlikeye düşse dahi tazminat talebi söz konusu olamaz. Bu çıkma tazminatının, çıkma hakkını kısıtlayıcı bir unsur olarak kullanılmasını engellemektedir¹¹⁰.

Ana sözleşmeye hüküm konularak kooperatifin varlığını tehlikeye düşürecek haller sayılabilir. Ana sözleşmenin böyle bir düzenleme içermemesi halinde her somut olay için kooperatiften çıkan ortağın kooperatifin mevcudiyetini tehlikeye düşürüp düşürmediği araştırılmalıdır¹¹¹. Kooperatifin mevcudiyetinin tehlikeye düşmesi ile ortağın kooperatiften çıkması arasında uygun illiyet bağının tespiti halinde ise, hakim, olumsuz durumun oluşmasında çıkmanın etkisine göre tazminat miktarını tayin

¹⁰⁶ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 142; DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.192; CAN, s. 86; DOĞANAY, s. 1389; ARPACI, s. 65.

¹⁰⁷ ERİŞ, s.303-304.

¹⁰⁸ CAN, s. 75.

¹⁰⁹ CAN, s. 75.

¹¹⁰ CAN, s. 76.

¹¹¹ CAN, s. 86.

eder¹¹². Çıkma sebebinin ortaya çıkmasında, ortağın kusuru yoksa çıkma tazminatı da istenemeyecektir¹¹³.

Kooperatifin tazminat hakkı sadece mevcudiyetinin tehlikeye düşmesi halini değil daha somut olan zarara uğrama halini de kapsar. Bu kooperatifin korunması ilkesinin doğal sonucudur¹¹⁴.

3) Haklı Sebeplerle Çıkma

Kooperatife giriş ve çıkışta hakim olan açık kapı ilkesi gereğince, kooperatiften çıkmak için kanuna ve ana sözleşmeye uygun olarak yapılan bildirim gerekli ve yeterlidir. Bu durumda kooperatiften çıkmak için ayrıca haklı bir sebebin varlığı aranmaz. Ancak kooperatiften çıkmanın ana sözleşme ile bir süre için sınırlanmış olduğu hallerde (Koop K m. 11/I) bu süre dolmadan haklı bir sebebin ortaya çıkması halinde ortağın kooperatiften çıkma imkânı vardır (Koop K m. 11/II). Ortağın ana sözleşmede haklı nedenle çıkabileceği hususunda hüküm konulmamış olması halinde de haklı sebebin varlığı halinde ortaklıktan çıkabileceği kabul edilmelidir¹¹⁵.

Kanun haklı ve önemli sebep demiş olmakla beraber, sebebin haklı veya önemli olması yeterli olup ikisinin bir arada bulunması gerekli değildir¹¹⁶. Haklı sebep kavramı TTK m. 187/I den kıyasen şu şekilde tanımlanabilir: *“Kişiyi bir kooperatif ortağı olmaya yönelten fiili ve kişisel mülahazaların, kooperatifin amacının elde edilmesini veya o ortak açısından gerçekleşmesini imkânsız kılacak veya güçleştirecek sebepler haklı sebeplerdir.”*¹¹⁷.

¹¹² CAN, s. 86-87.

¹¹³ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.146; DOĞANAY, s. 1389; Aksi görüş, “Ana sözleşmede aksine hüküm yoksa ortak kusursuz olsa da ayrılma akçesi ödenir.” (TEKİNALP (POROY/ ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 970, no:1822).

¹¹⁴ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.143.

¹¹⁵ KARAYALÇIN, s. 471; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 970, no: 1823; DOĞANAY, s. 1390; ARPACI, s. 67; Aksi görüş, ŞİMŞEK, s. 63; TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 143.

¹¹⁶ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 144.

¹¹⁷ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 145.

Koop K'nin 12. maddesinde yer alan çıkma bildiriminde uygulanacak sürelerle haklı sebebin varlığı halinde uyulmasına, haklı sebebin varlığının böyle bir beklemeye imkan vermeyecek nitelikte olması nedeniyle gerek yoktur¹¹⁸.

Haklı sebeple çıkma halinde ortaktan tazminat istenip istenemeyeceği hususu her somut olay için, haklı sebebin ortaya çıkmasında hangi tarafın kusurlu olduğuna bakılarak tespit edilmelidir. Eğer, haklı sebebin ortaya çıkmasında, ortağın bir kusuru bulunmuyorsa bu durumda ortaktan tazminat istenemeyecektir¹¹⁹. Kooperatifçe ortakların kişisel sorumluluklarının ağırlaştırılması ve ek ödeme yükümlülükleri getirilmesi nedeniyle ortağın çıkması halinde tazminat istenemeyeceğini düzenleyen Koop K'nin 52. maddesi kanuni bir haklı neden örneği oluşturmaktadır. Zaten açık kapı ilkesini esas alarak yardımlaşma ve dayanışma gibi amaçlarla kurulan kooperatiflerde haklı bir sebebin bulunmasına rağmen ancak tazminat ödeyerek çıkmanın öngörülmesi kooperatiflerin ruhuyla bağdaşmaz¹²⁰.

4) Olağanüstü Nedenlerle Çıkma

a) Şahsi Sorumluluğun Ağırlaştırılması veya Ek Yükümlülükler Getirilmesi

Ortakların paylarının artırılması başlığını taşıyan Koop K madde 52 ortakların şahsi sorumluluğunun ağırlaştırılması ve ek ödeme yükümlülüklerinin getirilmesini düzenlemektedir. Maddenin birinci fıkrası, ortakların şahsi sorumluluğunun artırılması ve ek ödeme yükümlülüklerinin getirilmesi halinde, kooperatifin tüm ortaklarının katılımıyla ve dörtte üçünün rızası ile karar alınacağını öngörmektedir.

İkinci fıkra, kamu kuruluşlarından kredi alan kooperatiflerin kredi miktarının artırılmasından yararlanmak için alınacak kararlarda, maddenin

¹¹⁸ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 145; “Aksi ana sözleşme ile kararlaştırılmamışsa, 12. maddede öngörülen altı aylık süre ile çıkmanın hesap yılı sonunda yapılabileceğine ilişkin kanuni düzenlemeler tamamlayıcı hukuk kuralı olarak uygulanmalıdır.” (CAN, s. 80).

¹¹⁹ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 146; DOĞANAY, s. 1389.

¹²⁰ CAN, s. 81.

birinci fıkrasındaki şartların aranmayacağını, m. 51/l hükmünün uygulanacağını yani ortakların yarısından bir fazlasının oyu ile karar alınabileceğini düzenlemektedir.

Üçüncü fıkra ise, kararlara katılmayan ortakların ilandan itibaren üç ay içinde kooperatiften çıktıklarını bildirmeleri halinde, kararların kendilerini bağlamayacağını ve bu takdirde kooperatiften çıkma beyanının kararın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren hüküm ifade edeceği düzenlenmiştir.

Koop K'nin 34. maddesi ortakların sorumluluğu ve ek ödeme yükümleri ile ilgili değişikliklerin ana sözleşme değişikliği ile mümkün olduğunu düzenlemiştir. Ancak Koop K madde 52 ana sözleşme ile ortakların şahsi sorumluluklarının ağırlaştırılması veya ek ödeme yükümlerinin getirilmesini, madde 51'de öngörülen fiilen kullanılan oyların üçte iki çoğunluğundan farklı olarak bütün ortakların dörtte üçünün rızasını aramıştır.

Ek ödeme yükümü ile ilgili olarak uygulamada yapı kooperatifleri tarafından alınan bina veya inşaat giderleri ile maliyet artışları nedeniyle toplanan paraların ek ödeme sayılıp sayılmayacağı ile ilgili görüşler vardır. Bir görüşe göre yapı kooperatifleri tarafından alınan genel kurulca kararlaştırılan giriş aidatı, arsa payı bedeli, inşaat fonu, alt yapı taksiti gibi alınan bu tür ödemelerle kooperatifin amacına ulaşması hedeflenmekte, yalnız bilanço açıklarını kapatmak için kullanılabilecek olan ek ödemeler bu nitelikte sayılmalıdır¹²¹. Ek ödeme niteliği taşımayan bu bedellerin ödenmesine ilişkin genel kurul kararlarının, ana sözleşmede aksine hüküm yoksa ortaklar cetvelinde imzası bulunan ortakların salt çoğunluğu ile alınması gerekir¹²².

¹²¹ ERİŞ, s. 789; Aksi görüş, ARPACI, s. 183- 184.

¹²² ÖZMEN, Kemal: **Konut ve İşyeri Kooperatifleri Uygulaması**, İstanbul: Temel Yayınları, 2000, s. 67; "...Dava konusu genel kurulda akçalı yükümlülüklerin aidatların arttırılmasına ilişkin karar, kooperatif konutlarının inşaat giderlerine ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu arttırım, bilanço açığının kapanmasına ve kooperatif paylarının arttırılmasına ilişkin bulunmadığından, bu tür kararların alınması ağırlaştırılmış nisaba tabi bulunmamaktadır..." 11. HD. 30. 11. 1992, E. 4426- K. 11005 (ERİŞ, s. 792); "...İnşaatlar için ek aidat alınması ve aidatlarını zamanında ödemeyen üyelerden aylık

Kişisel sorumluluğun veya mali diğer bir yükümlülüğün ağırlaştırılması veya ihdası halinde ortağın çıkma bildirimi bozucu yenilik doğuran bir hak niteliğindedir¹²³. Bu hak konuya ilişkin genel kurul kararının ilanından başlayarak üç ay içinde kullanılmalıdır (Koop K m. 52/III). Bu hakkın kullanılması için genel kurula katılmamak veya katılmışsa karara muhalefet şerhini geçirmiş olmak gerekir (Koop K m. 52/III). Kooperatiften çıkma beyanı, kararın yürürlüğe girdiği tarihten başlamak üzere hüküm ifade eder (Koop K m. 52/III). Bu hüküm ortağın sorumluluğu bakımından çıkmanın geriye etkili olmasını sağlamıştır¹²⁴. Bu durumda ortak, genel kurul kararının ilan edildiği tarihte ortaklık sıfatını kaybetmekte, ortaklıktan doğan hak ve yükümlülükleri sona ermektedir¹²⁵.

Ortaklıktan bu yolla çıkma halinde çıkma tazminatı söz konusu olmaz (Koop K m. 52/IV).

b) Birleşme Nedeniyle Çıkma Bildirimi

Koop K'nin 84. maddesi birleşme suretiyle dağılma başlığı altında, bir kooperatifin bütün aktif ve pasifleriyle diğer bir kooperatif tarafından devralınmasını düzenlemiştir. Bu durumda, kooperatifin dağılmasının tescili ile ortaklardan bütün hak ve borçları ile devralan kooperatife katılmış olurlar (Koop K m. 84 b.8). Ancak birleşme suretiyle dağılan kooperatifin ortakları için şahsi sorumluluk veya ek ödeme yükümlülüğü doğduğu veya ağırlaştığı takdirde, birleşme kararı bütün ortakların dörtte üç çoğunluğu ile verilebilir. Bu halde de birleşme kararına katılmamış olan ortaklar, kararın ilanı

%20 faiz alınması ile ilgili kararlar ek ödeme ve ortakların şahsi sorumluluklarını ağırlaştırıcı mahiyette kararlar değildir. Bu itibarla, mahkemece sözü edilen kararlar için bütün ortakların ¾'ünün rızası gerekmez..." 11. HD. 17. 06. 1993, E. 348- K. 4331 (ERİŞ, s. 793); "...Genel kurulda alınan kararda, bütçe açığı sözcüğü kullanılsa bile, bu sözcükler teknik anlamda değilse, Koop K' nin 52. maddesinde öngörülen nitelikli karar yeter sayısı değil, olağan çoğunluk kararı göz önüne alınmalıdır..." 11. HD. 22. 06. 1993, E. 4882- K. 4583 (ERİŞ, s. 793); "... Genel kurul kararında ödenmesi istenilen miktarların ek yükümlülük olarak değerlendirilebilmesi için istenilen miktarların yalnız bilanço açıklarının kapatılması için kullanılması şarttır..." 11. HD. 16. 06. 1994, E. 1190-K. 5140 (ERİŞ, s. 796).

¹²³ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 145.

¹²⁴ AYKAN, Filiz: **Kooperatif Üyeliğinden Çıkarılma ve Çıkarılma Kararına İtiraz Davası**, Ankara: Bilge Yayınevi, 2007, s. 37.

¹²⁵ CAN, s. 84.

tarihinden itibaren üç ay içinde çıkma bildiriminde bulunup kooperatiftan ayrılabilirler. Bu durumda dağılma kararının tescil ve ilanıyla tüzel kişiliğini kaybetmiş bir kooperatiftan çıkma söz konusu olmayacağı için, teknik anlamda bir çıkma mevcut değildir¹²⁶.

c) Özellikli Giriş İsteminde Eksiklik Nedeniyle Çıkma

Koop K madde 8/I' e göre "*Ortak olmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler, kooperatif ana sözleşmesi hükümlerini bütün hak ve ödevleriyle birlikte kabul ettiklerini belirten bir yazı ile kooperatif yönetim kuruluna başvururlar. Kooperatif, ortaklarına kendi varlığı dışında şahsi bir sorumluluk veya ek ödemeler yüklüyor ise ortak olmak isteği, bu yükümlerin yazılı olarak kabul edilmesi halinde değer taşır.*". Ortak olmak isteyen kişi bu yükümlerden haberdar değilse Koop K madde 52/III' e göre çıkma bildiriminde bulunabilir¹²⁷. Bu durumda çıkma bildirimi yapılmamış ise, ortağın ana sözleşme de yer alan kişisel sorumluluk ve ek ödemelere ilişkin hükümlerle bağlı olarak ortaklık sıfatını kazandığı kabul edilmelidir.

5) Ana Sözleşmede Öngörülen Sebeplerle Çıkma

Kooperatif ana sözleşmesinde ortağın hangi nedenlerle ortaklıktan çıkabileceği düzenlenebilir. Bu hallerden birinin doğmasıyla ortak ana sözleşmeye göre ortaklıktan ayrılır.

6) Ortaklık Sıfatının Kendiliğinden Sona Ermesi

a) Ortağın Ölmesi veya Tüzelkişiliğin Sona Ermesi

Koop K kural olarak, ölüm ile ortaklık sıfatının sona ereceğini düzenlemiş, ana sözleşmede ki düzenlemeler çerçevesinde mirasçıların ortaklık sıfatını kazanabileceğini kabul etmiştir (Koop K m. 14/I-II). Tüzelkişi ortakların da tüzelkişiliğinin sona ermesiyle ortaklık sıfatını kaybedecekleri doğaldır.

¹²⁶ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 971, no: 1829.

¹²⁷ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 115.

Koop K gerçek kişi ortakların gaip olma haline değinmemiş olmakla beraber ölüme bağlı hakların, gaibin ölümü ispatlanmış gibi kullanılacağı (TMK m. 35/I), bu halde de ortaklık sıfatının kaybedileceği kabul edilmelidir.

b) Kooperatifin Sona Ermesi

Kooperatifin sona ermesi de ortağın ölümü gibi ortaklık sıfatının kendiliğinden sona erdiği hallerdendir.

Kooperatifin sona erme halleri, kooperatiflerin dağılması başlığı altında Koop K'nin 81 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre kooperatif; ana sözleşme gereğince, genel kurul kararıyla, iflasın açılmasıyla, kanunlarda öngörülen diğer hallerde ilgili bakanlığın mahkemeden alacağı karar üzerine, diğer bir kooperatifle birleşmesi veya devralınması suretiyle, üç yıl olağan genel kurulun yapılmaması halinde, amacına ulaşma imkanının bulunmadığının ilgili bakanlıkça tespiti halinde ilgili bakanlığın mahkemeden alacağı kararla dağılır (Koop K m. 81/I).

Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise konut yapı kooperatiflerine özgü bir dağılma hali düzenlenmiştir. Buna göre *“Konut yapı kooperatifleri, ana sözleşmede gösterilen işlerin tamamlanması ve ferdi mülkiyete geçilip konutların ortak adına tescil edilmesiyle amacına ulaşmış sayılır ve dağılır. Ancak tescil tarihinden itibaren 6 ay içerisinde usulüne uygun şekilde ana sözleşme değişikliği yapılarak kooperatifin amacının değiştirilmesi halinde dağılmaya ilişkin hüküm uygulanmaz.”*

Ortaklar, ana sözleşme ile kooperatifin hangi hallerde dağılacağını düzenleyebilirler. Ana sözleşmede düzenlenen bu sebeplerden birinin gerçekleşmesi halinde kooperatif genel kurulu toplanarak dağılma kararı alır ve tasfiye işlemlerini başlatır.

Ana sözleşmede dağılma sebepleri yer almasa dahi, genel kurul ortaklığın dağılmasına karar verebilir. Buna ilişkin olarak ana sözleşmede daha ağır bir

karar nisabı aranmamışsa, Koop K madde 51/II uygulanmalı ve karar fiilen kullanılan oyların üçte ikisiyle alınmış olmalıdır.

Kooperatifler tüzel kişi tacir olarak her türlü borçlarından dolayı iflasa tabidirler (Koop K m. 98, TTK m. 20). İflas yolu ile yapılan takip sonucu iflas kararı verilirse, bu kararlar kooperatif dağılır. Kanun' un emredici hükmü karşısında, kooperatif ortaklarının, genel kurulda alacakları kararla kooperatifin devamına karar vermeleri mümkün değildir. Sadece, Koop K madde 63/son'a göre mali durumun düzeltilmesinin mümkün görülmesi halinde mahkeme yönetim kurulunun veya alacaklılardan birinin isteği üzerine iflasın açılması ertelenebilir.

Koop K, ilgili bakanlığın, kanunlarda öngörülen diğer hallerde mahkemeden alacağı kararla kooperatifin dağılması halini düzenlemiş (Koop K m. 81 b.4) ilgili bakanlığı 3476 sayılı Kanun'la eklenen ek madde 1/II' de *“İlgili bakanlık deyiminden, bu kanun kapsamındaki, tarımsal amaçlı kooperatifler ve üst kuruluşları için Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, diğer kooperatif ve üst kuruluşlar için de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı anlaşılır.”* şeklinde açıklık getirmiştir. Bakanlığa tanınan bu yetki fesih davası açma yetkisi olarak anlaşılmalıdır¹²⁸. Koop K ilgili bakanlığın hangi hallerde fesih davası açabileceğini düzenlememiştir. Bu halde, Koop K'yi madde 98 yollamasıyla anonim şirketlere ilişkin TTK hükümleri uygulanmalıdır.

Koop K madde 84, kooperatifin birleşme suretiyle dağılmasını, m.85 ise kooperatifin bir kamu tüzel kişiliği tarafından devralınmasını düzenlemektedir. Buna göre bir kooperatif diğer bir kooperatif tarafından tüm aktif ve pasifleriyle devralındığında, devreden kooperatif dağılmış sayılacaktır.

Üç yıl olağan genel kurul toplantısının yapılamaması halinde ise, ilgili bakanlık fesih davası açabilir. Anonim şirketlerde de genel kurul toplantısının yapılamaması fesih nedeni olarak sayılmış ancak bununla ilgili dava açma hakkı pay sahipleri ve şirket alacaklılarına tanınmıştır (TTK m. 435).

¹²⁸ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 162.

Kooperatif ortaklığın sona erme sebeplerinden, birleşme ve devralınma hariç kooperatif tasfiye haline girer. Ortaklık sıfatı da tasfiye amacıyla sınırlı olarak devam eder. Ortaklık sıfatı, tasfiye işlemlerinin tamamlanıp, kooperatifin sicilden terkin edilmesiyle kooperatifin tüzel kişiliğinin sona ermesi ile kaybedilir¹²⁹.

c) Görev veya Hizmetin Sona Ermesi

Eğer, ortaklık sıfatı bir görev veya hizmetin yerine getirilmesine bağlı ve ana sözleşme ile görev veya hizmetin sona ermesi halinde dahi ortaklık sıfatının devam edeceği kararlaştırılmamışsa, görev veya hizmetin sona ermesiyle ortaklık sıfatı da kendiliğinden ortadan kalkar (Koop K m. 15/I).

Ortaklık sıfatı kooperatifte bazı görevleri ve hizmetleri yapan kişilere bu görev ve hizmetler dolayısıyla verilebilir. Örneğin bir sosyal yardımlaşma ve dayanışma kooperatifinin aşçısının kooperatife bu nedenle ortak olması gibi¹³⁰. Bu görevin sona ermesi halinde ortağın, ortaklık sıfatı sona erecektir. Ancak ortaklık sıfatının sona ermesi istenmiyorsa ana sözleşme ile aksi kararlaştırılabilir.

d) Taşınmazın veya İşletmenin Devredilmesi

Kooperatif ortaklığının kazanılması konusunu açıklarken verdiğimiz bilgiler burada da aynen geçerlidir. Burada ana sözleşme ile ortaklık sıfatının kazanılması, taşınmazın mülkiyetine veya işletmeye bağlı kılınmış, ancak bu taşınmaz veya işletme devredilmiştir. Bu durumda ortaklık sıfatının kaybedilmesi doğaldır. Bu sebeple ortaklıktan çıkma halinde tazminat ödenip ödenmeyeceği somut olay değerlendirilerek belirlenmelidir. Ancak genellikle yeni malikin ortak sıfatını kendiliğinden kazanması Koop K' nin 10.

¹²⁹ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 163.

¹³⁰ CAN, s. 82.

maddesinin aradığı kooperatifin mevcudiyetini tehlikeye düşürme koşulunu gerçekleştirmez¹³¹.

B) Payın Devri ile Ortaklık Sifatının Sona Ermesi

Ortaklığın kazanılması yollarında da değindiğimiz bu halde ortak kooperatif payını bir başka kişiye devrederek ortaklık sıfatını yitirmektedir. Devreden ortak kooperatif ortaklığından kendi rızasıyla çıkmaktadır. Bu durumda ortak, ortaklık sıfatını bütün hak ve yükümleriyle devrederek ortaklık sıfatını yitirir. Ortaklık haklarının kısmen devri mümkün değildir¹³².

Koop K'de devir anlaşmasına ilişkin herhangi bir şekil şartı bulunmamakla beraber, niteliği gereği alacağın temliki (BK m. 162 vd.) ve borcun nakli (BK m. 174 vd.) olan bu durumda alacağın temlikinin yazılı yapılma şartına bağlı olması uygulama alanı bulur. Bu durumda devir anlaşmasının yazılı şekilde yapılması yerinde olacaktır. Ortaklığı devralan da kooperatife yazılı bir şekilde giriş isteminde bulunmalıdır (Koop K m. 8/I).

Ortaklık sıfatının kaybedilmesi, taraflar arasında yapılan anlaşma ile değil, kooperatifin ortaklığı devralanın yaptığı giriş isteminin kabulü ile olur. Eğer kooperatif, ortaklığı devralanın talebini kabul etmezse durum ne olur sorusunu *Tekinalp*, hakların parçalanması teori ile açıklamaktadır. Buna göre *“Eğer devralanın giriş istemi kooperatifçe kabul edilmemişse devir yalnız taraflar arasında geçerli olur ve hiçbir şekilde kooperatife karşı ileri sürülemez. Bu halde taraflar sözleşmeden dönmemişlerse ya da sözleşme feshedilmemişse, haklar açısından bir parçalanma olur. Yönetime ilişkin haklar devreden tarafından kullanılabilir. Fakat mali hakları devir zorunluluğu vardır”*¹³³.

¹³¹ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 148.

¹³² ALTUN, Zeki: “Ortağın Kooperatiften Çıkması Çıkarılması ve Hukuki Sonuçları”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1999, s. 25.

¹³³ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 165-166.

İKİNCİ BÖLÜM

KOOPERATİF ORTAKLIĞINDAN ÇIKARILMA

I) GENEL OLARAK ORTAKLIKTAN ÇIKARILMA

Kooperatif ortağının sahip olduğu çıkma hakkı, kooperatife de ortağı ortaklıktan çıkarma hakkı olarak tanınmıştır. Kooperatif, ortak ile kurulmuş bulunan sürekli borç ilişkisi niteliğinde olan ortaklık ilişkisini tek taraflı ve yöneltmesi gerekli irade beyanı ile sona erdirebilir¹³⁴. Bu bildirim de, çıkma bildiriminde olduğu gibi fesih niteliğindedir¹³⁵. Her iki durumda da, ortaklık ilişkisini sona erdirmenin dayanağını sürekli borç ilişkilerinin niteliğinden kaynaklanan bozucu yenilik doğuran fesih hakkı oluşturmaktadır¹³⁶.

Kooperatif ortaklığından çıkarılma Koop K madde 16' da ortaklıktan çıkarılma esasları ve itiraz başlığı altında düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrası 1988 yılında 3476 sayılı kanun ile değişikliğe uğramıştır. Fıkranın değişiklikten önceki hali “*Ana sözleşme kooperatif ortaklığından çıkarılmayı gerektiren sebepleri tayin edebilir.*” şeklindeydi. 3476 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikten sonra ise “*Kooperatif ortaklığından çıkarılmayı gerektiren sebepler ana sözleşmede açıkça gösterilir. Ortaklar ana sözleşmede açıkça gösterilmeyen sebeplerle ortaklıktan çıkarılamazlar.*” şeklindedir. Koop K madde 4/1 kooperatif ana sözleşmesinde bulunması gereken zorunlu unsurları düzenlemiş ve 3. bendinde ortaklık sıfatını kazandıran ve kaybettiren hal ve şartları da saymıştır. Yapılan değişiklik ile “... *tayin edebilir*” ifadesi kaldırılmış, 4. madde düzenlemesi doğrultusunda çelişkiye son verilmiş ve Koop K’nin 4. maddesiyle uyum sağlanmıştır.

¹³⁴ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 202.

¹³⁵ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 202.

¹³⁶ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 202.

Çıkarılma, ortağın ortaklık sıfatını sona erdiren çıkma haline göre daha yaygın bir kurumdur. Ortağın kanundan veya ana sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmemesi veya bunlara uygun davranmaması halinde, kooperatifin varlığının devamı için ortağın çıkarılması yoluna başvurulmaktadır¹³⁷.

II) ORTAKLIKTAN ÇIKARILMA SEBEPLERİ

A) Ana Sözleşmede Öngörülen Sebeplerle Çıkarılma

Koop K, kooperatiften çıkarılma nedenlerini sayma yoluyla düzenlememiş, bu nedenlerin ana sözleşmede yer almasını benimsemiştir (Koop K m.16/I-c.1). Kanun'un, çıkarılma nedenlerini tek tek saymayıp bunu ana sözleşme düzenlemesine bırakması, aynı tür kooperatiflerde bile yöreden yöreye fark edebilecek çıkarılma nedenleri açısından isabetli olmuştur¹³⁸. Kanun, kooperatif türleri arasındaki farklılıkları göz ardı ederek ortaklıktan çıkarılma nedenleri bulmaya çalışsaydı bir çok noktada eksik kalacaktı¹³⁹.

Kanun, kooperatiften çıkarılma nedenlerinin açıkça ana sözleşmede düzenlenmesini hükme bağlayarak bu düzenleme yetkisinin yönetim kuruluna veya genel kurula bırakılmayacağını benimsemiştir¹⁴⁰. Ana sözleşmede genel ifadelerle yer verilerek yetkinin genel kurulca veya yönetim kurulunca kullanılması sağlanamaz¹⁴¹.

¹³⁷ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 203.

¹³⁸ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 204-205.

¹³⁹ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 205.

¹⁴⁰ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.152; ERİŞ, Gönen/ULUSOY, Yılmaz: **Kooperatifler Kanunu ve Vergilendirme**, Ankara 1989, s. 146.

¹⁴¹ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.152; Örneğin, “kurul kooperatif amacına uygun tedbirleri alır ve bunlara uymayan ortakları kooperatiften çıkarabilir” ya da “kurul kooperatif gayesiyle bağdaşmayan davranışlarda bulunan veya kooperatifin amacının elde edilmesine engel olan veya zarar veren ortakları kooperatiften çıkarabilir.” gibi ifadeler ana sözleşmede yer alamaz. Bkz. TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 152.

Koop K madde 16/I düzenlemesi, çıkarılma nedenlerinin ana sözleşmede yer alması gereğini tereddüte yer vermeyecek bir açıklıkta düzenlemiş olması dışında, nedenlerin içeriği hakkında bir açıklama yapmamıştır. Ancak, burada da açık kapı ilkesi göz önüne alınmalı, kooperatife girişin zorlaştırılmaması gibi kooperatifte ortak olarak kalınması da ağır şartlara bağlanarak çıkarılma kaçınılmaz hale getirilmemelidir¹⁴².

Ana sözleşmede yer alacak çıkarılma sebepleri her kooperatif türüne göre değişiklik gösterebilir. Ancak temel olarak ortağın, kooperatifin varlığını tehlikeye düşürecek kişisel durumu ve davranışları çıkarılma nedeni olarak düzenlenebilir¹⁴³. Ayrıca kooperatif ortağı olabilmek için aranan şartların yitirilmesi ve ortağın aynı konuda çalışan başka bir kooperatife girmesi de diğer çıkarılma nedenleri olarak ana sözleşmede öngörülebilir¹⁴⁴.

Muhtelif Yargıtay kararlarında¹⁴⁵ ana sözleşmede yer alan çıkarılma nedenlerinin gerçekleşip gerçekleşmediği tartışılmış ancak ana sözleşmede yer alan çıkarılma nedenlerinin açık kapı ilkesiyle bağdaşır bağdaşmadığı yönünde bir inceleme yapılmamıştır¹⁴⁶.

B) Haklı Sebeplerle Ortaklıktan Çıkarılma

Koop K madde 16/I hükmünde 3476 sayılı ve 06.10.1988 tarihli 3476 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle kooperatif ortaklığından çıkarılmanın

¹⁴² TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 151; DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 206.

¹⁴³ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 206.

¹⁴⁴ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.153; Sanayi ve Ticaret Bakanlığının hazırladığı Konut Yapı Kooperatifleri Örnek Ana sözleşmesinde ortaklıktan çıkarılma halleri madde 14 ortaklıktan çıkarma başlığı altında çıkarmaya yönetim kurulunu yetkili kılınarak çıkarılma nedenleri şu şekilde sayılmıştır;1- 10ncu maddede yazılı ortaklık şartlarını kaybedenler. 2- Parasal yükümlülüklerini otuz gün gecikmeleri üzerine, yönetim kurulunca noter aracılığı ile yapılacak ihtarı takip eden otuz gün içinde bu yükümlülüklerini yerine getirmeyenler. 3- Kur'a çekimi sonunda kendilerine düşen konutu kabul etmeyenler.4- Tapuda kendi adlarına tescilinden önce konutlarında yaptıkları tahribat veya tadilatı yazılı ihtarla rağmen düzeltmeyenler. 5- Kooperatifin para, mal ve belgeleri üzerinde işledikleri suçlardan dolayı mahkum olanlar.

¹⁴⁵ 11. HD. 03. 04. 1997, E. 1997/1913- K. 1997/2421 (ERİŞ, s.471); 11. HD. 16. 09. 1997, E. 1997/5242, K. 1997/5874, (ERİŞ, s. 476).

¹⁴⁶ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 209.

ancak ana sözleşmede gösterilen sebeplerle olabileceği bunun dışındaki sebeplerin haklı sebep dahi olsa çıkarılma sebebi olamayacağı düzenlenmiştir. Bu değişiklik *“Haklı sebep kavramı ortaklıktan çıkarılma sebebi olmaktan çıkarılmış, ortakların ancak ana sözleşmede belirtilen sebeplerle ortaklıktan çıkarılabileceği hüküm altına alınarak ortakların subjektif nedenlerle kooperatiften çıkarılmak suretiyle mağdur edilmeleri önlenmeye çalışılmıştır.”* şeklinde gerekçelendirilmiştir¹⁴⁷. Gerekçeden de anlaşıldığı üzere Kanun Koyucu burada olumsuz bir kanun boşluğu yaratmıştır. Haklı sebepten söz etmemesi buna izin vermediği şeklinde yorumlanmalıdır¹⁴⁸. Maddenin değişiklikten önceki halinde ana sözleşmede gösterilebilecek çıkarılma sebepleri yanında haklı sebepler ile de ortaklıktan çıkarılma mümkündü. Bu düzenlemeye göre, haklı bir sebebin ortaya çıkması halinde, ortak, Koop K madde 12'deki bildirim süresi ve yıl sonu beklenmeksizin ortaklıktan çıkarılabilirdi. Yapılan değişiklikten sonra ortak haklı nedenle çıkarılmayı gerektiren bir durumda bile bu sebep ana sözleşmede çıkarılma sebebi olarak yer almıyorsa ortaklıktan çıkarılmayacaktır. Kanun Koyucu, Koop K ek madde 2 ile de madde 16/II hükmüne uymayan yöneticiler hakkında cezai yaptırımını hükme bağlamıştır.

Bu değişiklik doktrinde, tüm sürekli hukuki ilişkilerde genel bir fesih nedeni olan haklı sebeple feshinin kaldırılmasının yanlışlığı, yargı yolu ile yöneticilerin keyfi uygulamalarına zaten fırsat verilmediği, ana sözleşmede tüm çıkarılma nedenlerinin gösterilmeye çalışılmasının zorluğu ve yapılan değişiklikte ortağın yararının gözetildiği söylenirken birçok sakınca getirdiği noktalarında eleştirilirken¹⁴⁹ ortağın haksız ve keyfi uygulamalara maruz kalmasını engellediği noktasında da savunulmaktadır¹⁵⁰.

¹⁴⁷ FİGEN, Esen: “1163 sayılı Kooperatifler Kanunu gerekçesi”, **Kooperatifçilik**, S.81, Temmuz-Ağustos- Eylül, s. 41.

¹⁴⁸ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 215.

¹⁴⁹ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 209 vd.; DOĞANAY, s. 1405; İZMİRLİ, Yadigar: “Kooperatif Ortaklığından Çıkarılmayı Gerektiren Sebepler”, **Kooperatifçilik**, S. 92, Nisan-Mayıs-Haziran, 1991, s. 150; ERİŞ/ULUSOY, s. 147; TEKİL, Fahman: **Limited Şirketler ve Kooperatifler Hukuku**, 2. baskı, İstanbul 1994, s. 147.

¹⁵⁰ ARPACI, s. 83; TAVŞANCIL, Melahat: “1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi ve Yeni Değişiklik Önerileri”, **Kooperatifçilik**, S.86 Ekim-Kasım-

Tekinalp değişiklik yapılmadan önce kaleme aldığı eserinde, kanunun ana sözleşmede çıkarılma sebeplerinin ihmal edilmesi halinde, kooperatifin kavram ve varlık temellerinin korunması ve kooperatifin varlığının tehlikeyle karşılaşmasını önlemek amacıyla haklı sebeplerle çıkarmayı kanuni sebep olarak düzenlediğini, diğer yandan da açık kapı ilkesinin ve haklılık kavramının değerlendirilmesi için ortağa itiraz hakkı tanıdığını, ayrıca çıkarılma kararının iptal edilmesi yolunu açık tuttuğunu ifade etmiştir¹⁵¹. 3476 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikten önce de ortak yargı yoluna başvurarak haklarını sübjektif yönetici uygulamaları karşısında koruma imkanına sahipti. Değişikliğin temel gerekçesini oluşturan yöneticilerin keyfi davranışları ile ortakların mağdur edilmesi halinde yargı denetiminin işlerliğini görmek için çeşitli Yargıtay kararlarını değerlendirmek faydalı olacaktır.

Değişiklikten önce Yargıtay’ın konuya ilişkin bir kararında¹⁵² “*Haklı sebeplerin tayin ve takdirinde, ortakların yasayı ana sözleşmeye uygun hak ve yükümlölüklerinin nazara alınmasında zorunluluk vardır. Aksi takdirde bir ortağın keyfi nedenlerle ortaklıktan ihracına ve böylece kanun ve ana sözleşme hükümlerine rağmen ortaklık haklarından mahrum edilmesine imkân verilmiş olur. Koop K madde 23 ve müteakip maddelerine göre ortaklar hak ve vecibelerinde eşit oldukları gibi, kooperatif yönetim kurulunun faaliyeti hakkında bilgi alınmak, genel kurulun izni ile ticari defterleri incelemek, genel kurul toplantılarına katılmak, seçmek ve seçilmek gibi haklara da sahiptirler. Bu halde bir ortağın yönetimle ilgili endişelerini dile getirip yöneticileri eleştirmesi ve hatta onlar hakkında ihbar ve şikayette bulunması, ihracına neden olmaz. Ortak duygusal nedenlerle ihraç edilemez.*” diyerek ortağın keyfi nedenlerle ortaklıktan çıkarılmasını haksız bulmuştur. Yine ortağın yöneticileri eleştirmesi veya onlara hakaret etmiş olmasının çıkarılma sebebi sayılamayacağı ve bu durumun ancak yöneticilere ortağa karşı hukuki ve

Aralık 1989, s. 13; NİKSARLI, Muammer: “1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nda Değişiklikler”, **Kooperatifçilik**, S. 86, Ekim- Kasım- Aralık, 1989, s.47.

¹⁵¹ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 151.

¹⁵² 11. HD. 31. 12. 1977, E. 1977/5357- K. 1977/5620 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s.177), 11. HD. 13. 04. 1984, E. 2136- K. 2154 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 182).

cezai takibat yoluna başvurma hakkı vereceği gerekçesiyle ortak hakkında verilen çıkarılma kararı Yargıtay tarafından haksız bulunmuştur¹⁵³. Yargıtay bu kararlarında haklı nedenin varlığını her somut olayı değerlendirerek tespit etmiştir. Haklı neden kavramının bu şekilde tespiti doğru bir yaklaşımdır. Zira haklı sebep hakimın takdir hakkı kapsamında her somut olaya göre değerlendirilmelidir¹⁵⁴.

Yargıtay'ın değişiklikten sonraki kararları ise ortağın ana sözleşmede yer almayan nedenlerden dolayı ortaklıktan çıkarılamayacağı yönündedir¹⁵⁵.

¹⁵³ 11. HD. 26. 06.1986, E. 3515- K. 3911 (ERİŞ/ULUSOY, s. 287); "...Ortağın, diğer ortaklara karşı işlediği tehdit ve hakaret suçlarından mahkum olması sebebiyle ortaklıktan ihraç edilmesi, ana sözleşmede bir ihraç nedeni olarak kabul edilmiş bulunmadığından, ortak hakkında alınan ihraç kararı iptal edilmelidir..." 11. HD. 05. 11. 1993, E. 5109- K. 7087 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 190); "... Mahkemece, iddia savunma ve dosyadaki belgelere göre, davalı kooperatifin toplu ihraç kararı vererek, sadece isimleri haricen belirlenen kişilerin üye defterinden isimlerinin silinerek işlem yapıldığı, bu şekilde alınan ihraç kararının usule ve ana sözleşmeye uygun olmadığı gerekçesiyle, davanın kabulüne karar verilmiştir... Davacılar hakkında alınan ve tebliği yapılmayan ihraç kararında ihraç nedeninin zikredilmemiş bulunmasına göre davalı vekilinin tüm temyiz itirazlarının reddi ile kararın onanması gerekmiştir." 11. HD. 18. 04. 2005, E. 2004/7172- K.2005/3826 (ÇELİK, Salih/Muktedir, LALE: **Özetli İçtihatlı Uygulamalı Kooperatifler Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2006, s. 393); "...1163 sayılı Kanun'un 16. maddesinde bir ortağın ancak ana sözleşmede gösterilen nedenlerle ihraç edilebileceği düzenlenmiştir. Aynı maddede çıkarma kararının ortağa tebliğinden itibaren üç ay içinde iptali için dava açılmaması halinde de ihraç kararının kesinleşeceği hükme bağlanmıştır... Öncelikle ihraç kararının davacıya tebliğ edilip edilmediğinin tespit edilip, davanın süresinde açılıp açılmadığının açıklığa kavuşturulması, davanın süresinde açıldığının belirlenmesi halinde davacı vekilinin dilekçesindeki açıklamaları da dikkate alınarak ihraç kararının kanun ve ana sözleşmeye uygun olup olmadığının değerlendirilerek sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken, yazılı gerekçe ile karar verilmesi doğru görülmemiştir." 11. HD. 23. 01. 2006, E. 2005/476-K. 2006/438 (ÇELİK /LALE, s. 401).

¹⁵⁴ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 206,217

¹⁵⁵ "1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun değişik 16. maddesinde, kooperatif ortaklığından çıkarılmayı gerektiren sebeplerin ana sözleşmede açıkça gösterileceği, ortakların ana sözleşmede gösterilmeyen sebeplerle ihraç edilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Değişik maddenin yürürlüğe girmesinden sonra düzenlenen ana sözleşmenin ihraçla ilgili 14. maddesinde aleyhe faaliyet bir çıkarma sebebi sayılmadığından ve esasen, davacı ortağın şikayet hakkını kullanmasının bir aleyhe faaliyet olarak kabulü de mümkün olmadığından hükmün bozulması gerekmiştir." 11. HD. 21. 09. 1992, E. 2049- K. 9101 (ERİŞ, s. 389); "Davacı vekili, müvekkilinin ortağı bulunduğu davalı kooperatif aleyhine faaliyette bulunduğu gerekçesiyle haksız olarak ortaklıktan ihraç edildiğini ileri sürerek, ihraç kararının iptalini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, davacının kooperatife silahlı baskın yaparak tehditte bulunduğunu ve hakaret ettiğini savunmuştur. Mahkemece, ihraça dayanak yapılan gerekçenin kanunda olmadığından bahisle davanın kabulüne karar verilmiş ve davalı vekilinin temyizi üzerine hüküm dairemizce onanmıştır. Davalı vekili, karar düzeltilmesi isteminde bulunmuştur. Dosyadaki yazılara, mahkeme kararında belirtilip, Yargıtay ilamında benimsenen gerekçelere ve davacının kooperatif ortağı olan müştekilere karşı ika eyledikleri tehdit ve hakaret suçlarından mahkum olmaları sebebiyle ortaklıktan ihraç edilmelerinin kooperatif ana sözleşmesinde bir ihraç nedeni olarak kabul edilmiş bir husus olmamasına ve davacının, zimmet suçundan mahkumiyetinin ihraç kararından sonra rastlamasına ve ihraç kararının zimmet suçuna dayandırılmamış olmasına göre, davalı vekilinin karar düzeltme isteminin reddi gerekmiştir." 11. HD.

Yargıtay'ın muhtelif kararlarından da anlaşılabacağı üzere değişiklikten sonra ana sözleşmede yer almayan bir nedenle ortağın ortaklıktan çıkarılmasının mümkün olmadığı benimsenmiştir. Yargıtay haklı neden olarak sayılabilecek birçok halde de bunların çıkarılma nedeni olarak ana sözleşmede yer almamasını gerekçe göstererek ortağın ortaklık sıfatının devamına karar vermiştir.

Kanun Koyucu'nun düzenlemesi karşısında Yargıtay'ın uygulaması haklıdır. Kanun Koyucu değişikliği yaparken gerekçe olarak "*Ortağın sübjektif nedenlerle ortaklıktan çıkarılması suretiyle mağdur edilmesini önlemeyi amaçladığını*" belirtmiştir. Ancak haklı sebep, kooperatif ortaklığı gibi sürekli borç ilişkilerinde ortak ile kooperatifin bu ilişkiyi sürdürmesinin beklenemeyeceği hallerde ilişkiyi sona erdirmek için tanınmış, bozucu yenilik doğuran bir beyanla kullanılabilen genel bir sona erdirmeye halidir¹⁵⁶.

Sürekli borç ilişkilerinde zaman içinde tarafların önceden öngöremeyeceği ve ilişkinin devamının dürüstlük kuralı (TMK m. 2) gereğince de taraflardan beklenemeyeceği durumlar ortaya çıkabilir. Bu tüzel kişilerde üye veya ortak arasında kurulan ilişkinin haklı sebeple sona erdirilmesi olarak uygulama alanı bulur¹⁵⁷. Borçlar hukuku teorisinde de sürekli borç ilişkilerinin feshi bu uygulamanın en yaygın şeklidir¹⁵⁸.

Kanun Koyucu'nun değişikliğin temel gerekçesi olarak koyduğu sübjektif uygulamalara, bağımsız yargı denetimi ile engel olunabilirken haklı sebep halinin genel ve kanuni bir çıkarılma sebebi olmasına son verilmesinin

05. 11. 1993, E. 5169- K. 7087 (ERİŞ, s. 417); "... Ana sözleşmeye göre, kooperatife ortak olabilmek için arsa vermek gerekmektedir. Bu arsanın yeterli olmaması hususu çıkarma nedeni olarak ana sözleşmede gösterilmemiş ise, ortak, kooperatiftan çıkarılamaz..." 11. HD. 16. 09. 1997, E. 5242- K. 5874 (ERİŞ, s.476); "... Tip ana sözleşmede gösterilmeyen iyi niyet kurallarına aykırı davranışta bulunarak kooperatife sattığı arsanın tapusunu vermediği kooperatifi tescil davası açmak zorunda bıraktığı, ortakların konut edinmesini bu şekilde engellemeye çalıştığı nedenleri ile ortak çıkarılamaz..." 11. HD. 22. 04. 1994, E. 6293- K. 3354 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 191).

¹⁵⁶ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 216.

¹⁵⁷ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 216.

¹⁵⁸ SELİÇİ, Özer: **Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi**, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1977, s. 156 vd.

doğuracağı sakıncaların engellenmesi çok zordur¹⁵⁹. Örneğin, Konut Yapı Kooperatifleri örnek ana sözleşmesini, ana sözleşme olarak kabul eden bir konut yapı kooperatifinden, ortak grup dayanışmasını bozacak şekilde davranışlarda bulunursa veya kooperatif amacına zarar verirse veya hiçbir şekilde konut ihtiyacı bulunmadığı halde kooperatife ortak olmuşsa bu ortağın kooperatiften çıkarılması mümkün olmayacaktır¹⁶⁰.

Çıkarılma nedenleri ana sözleşme ile ne kadar ayrıntılı düzenlenirse düzenlensin tamamının önceden öngörülebilme imkanı yoktur. Haklı sebeple çıkarılma halinin Kanun Koyucu tarafından düzenlenmediği hallerde bunun unutmama sonucu ortaya çıkan gerçek bir boşluk olarak kabul edilmesi ve bu boşluğun haklı sebeple çıkarılma imkanı ile doldurulmak suretiyle giderilmesi gereği savunulmaktadır¹⁶¹. Ancak kooperatiflerle ilgili yapılan değişiklikle Kanun Koyucu'nun bu susmasından haklı sebeple çıkarma imkanına ulaşamayız. *Doğanay* bu değişikliğe rağmen haklı sebeple çıkarılma imkanının varlığını savunmaktadır¹⁶².

Görüşümüze göre, haklı sebeplerle kooperatif ortaklığından çıkarılma imkanının kaldırılmasının sayısız sakıncaları vardır. Bu nedenle yapılacak bir kanun değişikliği ile yeniden haklı sebeple çıkarılma imkanı sağlanmalıdır. Yöneticilerin keyfi uygulamalarının önüne bağımsız yargı denetimi ve hakimnin her somut olayda haklı sebebi değerlendirmesi ile geçilebileceği açıktır. Ayrıca Koop K madde 16/ son ile de ortaklıktan çıkarılma kararı kesinleşmeye kadar bu ortağın yerine ortak alınamayacağı düzenlemesi ile hak kaybına hiçbir şekilde yol açılmayacaktır.

¹⁵⁹ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.217.

¹⁶⁰ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.218.

¹⁶¹ ÇAMOĞLU, Ersin: **Kollektif Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi ve Ortağın Haklı Sebeple Çıkarılması**, 2. baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008, s. 55.

¹⁶² DOĞANAY, s. 1405.

III) ÇIKARMAYA YETKİLİ ORGANLAR VE YAPILMASI GEREKEN İŞLEMLER

A) Yetkili Organlar

Ortak, çıkarılma nedeninin gerçekleşmesi halinde, Koop K madde 16' da ki usulle, bu hususta yetkili organlarca geçerli bir çıkarılma kararı alınması halinde ortaklıktan çıkarılabilir.

Kooperatif ortaklığından çıkarılma konusunda genel kurul ve ana sözleşmede bu hususta yetkili kılınması halinde yönetim kurulu karar verebilir (Koop K m. 16/II).

1) Genel Kurul

Koop K madde 16/II "*Ortaklıktan çıkarılmaya yönetim kurulunun teklifi ile genel kurulca karar verilir. Ana sözleşme çıkarılanın genel kurula başvurma hakkı saklı kalmak üzere bu hususta yönetim kurulunu da yetkili kılabilir.*" diyerek, kooperatif ortaklığından çıkarılma konusunda karar vermeye yetkili organ olarak genel kurulu kabul etmiş ancak bunun için yönetim kurulunun teklifinin varlığını aramıştır. Kanun'un yönetim kurulunun teklifini araması, bir ortağın çıkarılmasını gerektiren şartlar gerçekleştiğinde bunun yönetim kurulu tarafından genel kurul gündemine getirilmemesi halinde genel kurulun bu konuda karar verip veremeyeceği sorusunu akla getirmektedir. Doktrinde *Arpacı* maddenin ifadesine rağmen yönetim kurulunun teklifi olmadan da genel kurul tarafından çıkarılma kararı verilebilmesi gerektiğini, yönetim kurulunun genel kurul karşısında bir icra organı olduğunu ve bu nedenle genel kurulun bu konuda yönetim kurulunun teklifi olmadan harekete geçemeyeceğini söylemenin doğru olmayacağını aksi taktirde kötü niyetli uygulamaların önüne geçilemeyeceğini, genel kurul toplantısı devam ederken de, gündemde olup olmadığına bakılmaksızın çıkarma tekliflerinin oylanması

gerektiğini ifade etmektedir¹⁶³. Şimşek de yönetim kurulunun teklifi olmadan genel kurulun alacağı çıkarılma kararının Koop K madde 53 anlamında kanuna aykırı olmayacağını, yönetim kurulunun teklifinin genel kurulun çıkarılma kararının geçerlik koşulu değil yönetim kuruluna verilmiş bir imkan olarak anlaşılması gerektiğini, aksinin ise genel kurulun işlem ve eylemlerinin genel kurulun kararlarını yerine getirmek görevinden başka görevi bulunmayan yürütme organına bağlı tutmak gibi ortaklıklar hukuku kurallarıyla bağdaşmayan bir sonuç ortaya çıkaracağını belirtmektedir¹⁶⁴.

Koop K madde 46/III, kooperatifler açısından gündeme bağlılık ilkesini benimsemiştir. Bu ilkenin istisnalarını da sınırlı sayılı olmak üzere düzenlemiştir. Buna göre 3476 sayılı Kanun ile değişik 46/III madde metninde yer alan “...çıkan ve çıkarılan ortaklar hakkında karar alınması...” yönetim kurulunca haklarında çıkarılma kararı verilen ortağın genel kurula yaptığı itirazın görüşülmesidir¹⁶⁵. Bu kapsama ortağın kooperatiften çıkarılması hususu girmez.

Ortağın çıkarılması hususunun genel kurul gündeminde yer almasa dahi görüşülebileceğini savunan Arpacı ve Şimşek’e şu gerekçelerle katılmıyoruz. Öncelikle gündeme bağlılık ilkesinin istisnaları sınırlı sayı olarak düzenlenmiş ve kooperatife kayıtlı ortakların 1/10’un gündem maddelerinin görüşülmesine geçilmeden önce yazılı teklifte bulunmaları halinde ve bu teklifin genel kurula katılanların yarısından bir fazlasının kabulü ile gündeme alınması şeklinde hükme bağlamıştır. Ayrıca gündeme bağlılık ilkesiyle gündemi bilen ortak toplantıya katılıp katılmamaya karar vermektedir. Çıkarılması düşünülen ortak, bu durumun genel kurulda gündemde olmadığı halde görüşülmesi halinde kendini savunma ve diğer

¹⁶³ ARPACI, s. 83.

¹⁶⁴ ŞİMŞEK, s. 78.

¹⁶⁵ 11. HD. 30. 01. 1992, E. 511- K. 602 (ERİŞ, s. 751).

ortakları aydınlatma imkânından yoksun bırakılmış olacaktır¹⁶⁶. Yargıtay da genel kurulda gündem dışı karar alınmasını iptal sebebi saymaktadır¹⁶⁷.

Çıkarılma kararını verme yetkisinin ana sözleşme ile yönetim kuruluna tanınmayıp genel kurula ait olduğu durumlarda, yönetim kurulu çıkarılmayı gerektiren hususu genel kurul gündemine getirmiyorsa diğer şartların da varlığı halinde yönetim kurulunun hukuki sorumluluğunu doğabilir¹⁶⁸ (Koop K m. 98, TTK m. 336/ b 5). Bunun yanı sıra denetçiler ortakların ihbarı ile veya re'sen genel kurula haber verebilir¹⁶⁹ (Koop K m. 66/II, m. 67/II). Ayrıca, Koop K madde 44'ten kıyasen, azınlığa, çıkarılma sebebi ortaya çıktığında, bunun genel kurula teklifi için yetki verilebilir¹⁷⁰. Sorunun çözümünde Koop K madde 46/II hükmünden de faydalanılabilir. Buna göre *“Dörtten az olmamak üzere ortakların en az 1/10 u tarafından genel kurul toplantısından en az 20 gün önce yazılı olarak bildirilecek hususların gündeme konulması zorunludur”*. Dolayısıyla azınlığın Koop K madde 46/II' nin verdiği yetkiyi kullanarak toplanan genel kurul gündemine madde ekletmesi mümkün olacaktır¹⁷¹.

Bu açıklamalar ışığında yönetim kurulunun, çıkarılma sebebi ortaya çıktığında genel kurula teklif etme konusunda mutlak yetkisinden söz edilemez¹⁷².

2) Yönetim Kurulu

Ortağın kooperatiften çıkarılma kararını verme yetkisi asıl olarak genel kurula ait olmakla beraber, ana sözleşme ile bu hususta yetkili kılınmış

¹⁶⁶ DEMİR, s. 106.

¹⁶⁷ 11. HD. 18. 12.1987E. 3691- K. 7398 (ERİŞ, s. 750); 11. HD. 11. 02. 1992, E. 5906- K.1293 (ERİŞ, s. 752).

¹⁶⁸ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 223.

¹⁶⁹ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 223.

¹⁷⁰ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 224.

¹⁷¹ DEMİR, s.107.

¹⁷² DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 224.

olması halinde yönetim kurulu da çıkarılmaya karar verebilir (Koop K m. 16/II). Genel kurulun devir ve terk edemeyeceği yetkileri Koop K madde 42'de 8 bent halinde sayılmıştır. Ortağın çıkarılması bu sayılanlar arasında yer almaz. Kanun Koyucu da madde 16/II de "*Ortaklıktan çıkarılmaya yönetim kurulunun teklifi ile genel kurulca karar verilir. Ana sözleşmede, çıkarılanın genel kurula başvurma hakkı saklı kalmak üzere, bu hususta yönetim kurulunu da yetkili kılabilir.*" demekle yönetim kurulunun ana sözleşme ile çıkarılma kararı almak hususunda yetkili kılınabileceğini hükme bağlamıştır. Çıkarma yetkisi yönetim kuruluna ilk ana sözleşme ile verilebileceği gibi ana sözleşme değişikliği ile de verilebilir¹⁷³.

Yönetim kurulunun, bu yetkisi ana sözleşmeden kaynaklanan bir yetki olup¹⁷⁴, genel kurul oybirliği ile de karar alsa yönetim kurulunu çıkarılma konusunda yetkilendiremez¹⁷⁵.

Yönetim kurulunun yetkili olmadan aldığı çıkarılma kararı Koop K madde 16/II- c.2 dolayısı ile batıl olacaktır. Bu durumda açılacak dava da süreye tabi olmayacaktır¹⁷⁶.

Yönetim kuruluna ana sözleşme ile çıkarılma kararı alma yetkisi verilmesi halinde kanunla ve asıl yetkili olan genel kurulun yetkisinin devam edip etmeyeceği hususu kanunda açıkça düzenlenmemiştir. Bu konuda, doktrinde Koop K madde 16/II de ki "...*yönetim kuruluna da...*" ifadesinden yola çıkarak, genel kurulun yanında yönetim kurulunun da yetkili kılındığının anlaşılması gerektiği, çıkarılma konusunda kanuni ve asıl yetkili organın genel kurul olduğu, yönetim kurulunun yetkilendirilmesinin genel kurulun yetkisini ortadan kaldırmayacağı savunulmuştur¹⁷⁷. Bu görüş, Kanun'un ifadesinin yanı sıra, yetkinin sadece yönetim kurulunda olması halinde

¹⁷³ DEMİR, s.109.

¹⁷⁴ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 22.

¹⁷⁵ ŞİMŞEK, s. 77; KURTULAN, Ahmet: **Kooperatif Ortaklıkları İçin El Kitabı**, 2. baskı, Ankara 2000, s. 54.

¹⁷⁶ 11. HD. 18. 06. 1981, E. 2576- K. 3135 (ÇEVİK, Kooperatifler Hukuku Uygulaması, s. 326).

¹⁷⁷ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 224- 225; KURTULAN, s. 54.

yetkinin keyfi ve kötüye kullanılabileceği¹⁷⁸ gerekçesi ile desteklenmektedir. Ayrıca bu yetkinin genel kurulun devredilemez ve terk edilemez yetkileri arasında bulunmayışının nedeni de çıkarılma işleminin sürekli bir organ olan yönetim kurulunca yapılmasının kooperatifin işleyişi açısından daha yararlı olacağının düşünülmesidir. Yoksa burada genel kurulun yetkisinin kaldırılıp, yönetim kurulunun münhasır olarak yetkili kılınması amaçlanmamıştır¹⁷⁹. Zira yetkinin olağan şekilde yılda bir kez toplanacak olan genel kurula bırakılması halinde çıkarılma kararının etkinliği kalmayacak ve bu durum kooperatif aleyhine olacaktır¹⁸⁰.

Yargıtay ise bir kararında, genel kurul tarafından verilen bir çıkarılma kararını ana sözleşmede genel kurula başvurma hakkı saklı kalmak üzere çıkarmaya yönetim kurulunun karar vereceğinin düzenlenmiş olması ve olayda yönetim kurulu tarafından alınmış bir karar bulunmaması nedeniyle çıkarılma kararını iptal ederek, genel kurulun yönetim kurulu yanında yetkili olmadığını kabul etmiştir¹⁸¹. Ancak daha sonra bu görüşünü terk ederek, ana sözleşmede çıkarılma yetkisinin yönetim kuruluna verilmiş olması halinde de yetkinin münhasıran yönetim kuruluna ait olmadığını, çıkarılma hakkında asıl yetkili organın genel kurul olduğunu, zira genel kurulun kooperatifin en yetkili ve yönetim kurulunun da üstünde bir karar organı olduğu gerekçesi ile yönetim kurulunun yetkili kılınmasına rağmen genel kurul tarafından alınan çıkarılma kararının yetkili organca alınmış bir çıkarılma kararı olduğunu ifade etmiştir¹⁸².

Ana sözleşme ile çıkarılma kararı verme konusunda, yönetim kurulu dışında bir kişi veya organ görevlendirilemeyeceği gibi yönetim kurulu

¹⁷⁸ ARPACI, s. 384.

¹⁷⁹ FRANKO, Nisim: “Yargıtay İçtihatları Açısından Kooperatif Şirket Ortağının İhracı Kooperatifler Kanunu madde 16”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, Bildiriler Tartışmalar, Ankara 13- 14 Mayıs 1994, s. 280.

¹⁸⁰ ERİŞ/ULUSOY, s. 148.

¹⁸¹ 11. HD. 13. 12. 1970, E. 4338- K. 481 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 195).

¹⁸² 11. HD. 11. 11. 1982, E. 4543- K. 4557 (DOĞANAY, s.1410); 11. HD. 18. 11. 1986, E. 5390- K. 6049 (ERİŞ/ULUSOY, s. 210).

üyelerinden biri veya bir kaçı da yetkilendirilemez¹⁸³. Zira çıkarılma kararına ilişkin yetki kooperatifin grup dayanışmasını korumaya yönelik yargı denetimine tabi önemli bir konudur¹⁸⁴. Koop K madde 58 “*Ana sözleşme, genel kurula veya yönetim kuruluna, kooperatifin yönetimini ve temsilini kısmen veya tamamen kooperatif ortağı bulunmaları şart olmayan bir veya birkaç müdüre veya yönetim kurulu üyesine tevdi etme yetkisi verilebilir.*” şeklindedir. Ancak bu düzenleme ile tanınan yetki devri kooperatif yönetimi ve temsili ile sınırlıdır.

B) Yapılması Gereken İşlemler

1) Çıkarılma Kararı

Kooperatif ortaklığından çıkarılma kararını verecek olan organlar yukarıda da açıkladığımız üzere genel kurul veya yönetim kuruludur. Bunlar kurul organlarıdır. Bu organların kararından söz edebilmemiz için, birden fazla kişiden oluşan bir kurulun bulunması ve iradesini açıklaması gerekir¹⁸⁵. Ortaklıktan çıkarılma esaslarını düzenleyen 16. madde, çıkarılma işleminden “*çıkarılma kararı*” ve “*karar*” olarak bahsetmekte, bu da çıkarılma işleminin niteliğinin “*karar*” olduğunu göstermektedir.

Çıkarılma kararı alınabilmesi için yetkili organların usulüne uygun olarak toplanmış, gerekli toplantı ve karar nisaplarının sağlanmış olması gerekir.

Çıkarılma kararı verilmesinde kanuni ve asıl yetkili organ olan genel kurul her yıl olağan toplantısını yapmakla beraber gerektiğinde olağanüstü toplantı da yapabilir¹⁸⁶. Olağan toplantının her hesap devresi sonundan itibaren 6 ay içinde ve en az yılda bir defa yapılması gerekir (Koop K m. 45/I). Kural olarak toplantı yapılmadan ortak veya temsilcilerinin toplantı dışında kullandıkları

¹⁸³ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 225.

¹⁸⁴ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 225.

¹⁸⁵ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 226.

¹⁸⁶ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 1004, no: 1934.

oylarla geçerli bir genel kurul kararı alınamaz¹⁸⁷. Bunun istisnasını ise madde 54/I de düzenlenen “*mektupla oy verme*” düzenlemesi oluşturur. Buna göre ortak sayısı 1000 den fazla olan kooperatiflerde, ana sözleşmeye hüküm koymak şartı ile “*genel kurula ait kararlardan hepsinin veya bir kısmının ortakların oylarını mektupla bildirmeleri suretiyle verilmesi mümkündür*”¹⁸⁸.

Kural olarak, genel kurulun olağan veya olağanüstü toplantılarında, toplantının ve toplantıda alınacak kararların geçerliliğini sağlamak için (Koop K m. 26) toplantıya katılma hakkı olanların kanun (Koop K m. 6/b-1) veya ana sözleşmede (Koop K m. 5/b1, m. 45/II) gösterilen şekilde toplantıya çağrılması gerekir. Bunun istisnasını Koop K madde 47 ile düzenlenen bütün pay sahiplerinin hazır bulunması ve bir itirazın olmaması hali oluşturur.

Genel kurula çağrı, toplantıya çağrıya yetkili olan organın veya kişilerin (Koop K m. 43, m. 44), ortaklara yönelmiş, genel kurul toplantısının yeri, zamanı ve gündemini içeren ilan veya mektup şeklinde yazılı bir irade beyanı veya bildirimdir¹⁸⁹. Hukuken geçerli bir çağrı, kanun veya ana sözleşmeye göre görevli organlar veya kişiler tarafından, bütün pay sahiplerine şekil ve özü bakımından olağan dikkat ve özeni gösteren her ortağın belli yer ve zamanda genel kurulun toplanacağını tahmin edebilecek nitelikte olmalıdır¹⁹⁰.

Koop K madde 43 ve madde 44’e göre genel kurul, ana sözleşme ile genel kurulu toplantıya çağırma hususunda yetkili kılınan diğer bir organ, gerektiğinde denetçiler kurulu, kooperatifin ortağı olduğu üst birlik ve tasfiye memurları, ilgili bakanlık ve azınlık tarafından toplantıya çağrılabilir. Koop K

¹⁸⁷ MOROĞLU, Erdoğan: **Anonim Ortaklıklarda Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü**, Güncellenmiş Genişletilmiş 5. baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009, s. 66.

¹⁸⁸ “*Madde mektupla oy verme olanağını düzenler görülmektedir. Oysa gerçekte mektupla oy verme olanağı dolayısıyla yeni bir organ ortaya çıkmaktadır. Çünkü mektupla oy verme sisteminde oyun genel kurul içinde kullanılması yerine genel kurul dışında verilmesi kabul edilmekte, payların genel kurulda başka bir ortak aracılığı ile temsili yolu kapanıp, yalnız aslen oy kullanılması gerekmektedir. Böyle olunca da kararları alan organ genel kurula gelip oy kullanan ortaklar değil, bütün ortaklardan oluşmaktadır. Nisapta bu esasa göre hesap edilmektedir.*” TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s.1002, no: 1923.

¹⁸⁹ ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 455; MOROĞLU, Hükümsüzlük, s. 68.

¹⁹⁰ MOROĞLU, Hükümsüzlük, s. 68 vd.

madde 45/II “Genel kurul, ana sözleşmede gösterilen şekil ve surette toplantıya çağrılır” demiştir. Ancak ana sözleşmede yer alması gereken mecburi hükümleri sayan Koop K madde 4’de bu husus yer almamaktadır. Bu husus ana sözleşmede yer alacak ihtiyari hükümleri düzenleyen maddede yer almıştır (Koop K m. 5/ b-1). Buna göre ana sözleşmede genel kurul toplantısına çağrının nasıl yapılacağı hususu düzenlenmemişse Koop K madde 6/b-1 gereği, çağrı kooperatifi temsile yetkili olanlar tarafından imzalanmış taahhütlü mektupla veya mahalli gazete ile köylerde ise yazılı olarak imza karşılığı yapılır. Konut yapı kooperatifleri örnek ana sözleşmesinde bu husus düzenlenmiştir (Koop K m. 28).

Koop K madde 46/I uyarınca da “Toplantı çağrısına ve ilana gündem yazılır.” Çağrının toplantıya katılma hakkı olan bütün ortaklara yapılması gerekir¹⁹¹. Koop K madde 47’de düzenlenmiş olan çağrısız genel kurulun şartları ise şu şekildedir. Öncelikle bu toplantıda bütün ortaklar hazır bulunmalıdır. Maddenin ifadesi bu şekilde olmakla beraber, ortağın kendisini genel kurulda temsil ettirebildiği durumlarda temsilcinin varlığı da yeterlidir¹⁹². Ayrıca madde 26 düzenlemesine göre genel kurula katılma hakkı olmayan ortakların bu toplantıda bulunmasına gerek yoktur¹⁹³. Ortaklar toplantı süresince toplantıda bulunmalıdır¹⁹⁴.

Kanun “Bir itiraz olmadığı takdirde” ifadesinde itirazın neye olmaması gerektiğini belirtilmemişse de bunun toplantının çağrısız yapılmasına itiraz olarak anlaşılması yerinde olacaktır¹⁹⁵.

Genel kurul toplantısına dair olan diğer hükümlere uyulmuş olması gerekir ki bundan kasıt çağrı dışında kalan diğer genel kurul toplantılarına dair hükümlere uymaktır. Buna göre kararların geçerliliği için bakanlık

¹⁹¹ ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 455; MOROĞLU, Hükümsüzlük, s. 64.

¹⁹² TEKİNALP (POROY/ ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 1004, no: 1936; ŞİMŞEK, s. 143.

¹⁹³ DEMİR, s.118, dn. 373.

¹⁹⁴ TEKİNALP (POROY/ ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 1004, no: 1936.

¹⁹⁵ Tekinalp, bu hakkın toplantı başlangıcında kullanılması gerektiğini düşünmektedir.(TEKİNALP (POROY/ ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 1004, no: 1936, s. 1004).

temsilcisinin hazır bulunması ve toplantı tutanağını imzalaması gerekecektir¹⁹⁶. Son olarak alınan kararların geçerli olması için ortaklarca veya onların oybirliği ile seçecekleri temsilcilerince de imzalanması gerekir¹⁹⁷.

Genel kurula katılma hakkı olan ortaklar “...3 ay evvel ortak olmayanlar hariç her ortak genel kurula katılma hakkına sahiptir. Yapı kooperatiflerinde genel kurul toplantılarına katılmak için bu şart aranmaz.” hükmü ile belirlenmiştir (Koop K m. 26). Ortaklık sıfatının kazanıldığı tarih, yönetim kurulunun kabul kararının (Koop K m. 9) ortağa tebliğ edildiği tarihtir¹⁹⁸. Üç aylık sürede ortaklık sıfatının kazanıldığı tarihten itibaren başlar.

Ortağın kooperatiften çıkması (Koop K m. 10) veya çıkarılması (Koop K m. 16) halinde çıkmanın gerçekleştiği (Koop K m. 12) veya çıkarılma kararının kesinleştiği tarihe kadar ortaklık sıfatı devam edeceğinden çıkan veya çıkarılan ortağın genel kurula katılma hakkı da devam eder¹⁹⁹.

Toplantı nisabı Koop K madde 45/III’de düzenlenmiştir. Buna göre toplantı nisabı ana sözleşmede düzenlenir. Yapı kooperatiflerinde ise ortakların şahsen veya temsilen 1/4’ ünün bulunması gerekir. Madde toplantı nisabının ana sözleşmede düzenlenmesini öngörmüş olmakla beraber, Koop K madde 4’de yer alan ana sözleşmede zorunlu olarak bulunması gereken hükümler arasında sayılmamıştır²⁰⁰.

Ana sözleşmede düzenleme olmayan hallerde Koop K madde 98 yollamasıyla TTK m. 372 hükmü uygulama alanı bulacaktır. Buna göre genel

¹⁹⁶ ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 494.

¹⁹⁷ TEKİNALP (POROY/ ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 1004, no:1936.

¹⁹⁸ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.109.

¹⁹⁹ ERİŞ/ ULUSOY, s. 412; ERİŞ, s. 733; ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 463.

²⁰⁰ Kooperatifler Kanunu 45/III emredici bir hüküm olduğu için toplantı yeter sayısı ana sözleşmede yer alması zorunlu hükümlerdendir.(TEKİNALP (POROY/ ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 1006, no.1941).

kurul toplantısına katılmaya hakkı olan²⁰¹ ortakların en az 1/4'ünün ilk toplantıda hazır bulunması, ikinci toplantı içinse (yapı kooperatifleri hariç) toplantıda hazır bulunan ortaklar, sayıya bakılmaksızın, yeterlidir. Çıkarılma kararı için özel bir nisap öngörülmediği için bu nisap uygulanır.

Karar nisabı ise Koop K'nin 51. ve 52. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre kooperatifin dağılması, birleşmesi ve ana sözleşmenin değiştirilmesi kararlarında fiilen kullanılan oyların 2/3 çoğunluğu aranır. Ortakların kişisel sorumluluklarının ağırlaştırılması ve ek ödeme yükümlülükleri getirilmesi hakkında alınacak kararlar için de bütün ortakların 3/4' ünün olumlu oyu gerekir (Koop K m. 52/I). Bu hallerin dışında ise oyların yarıdan bir fazlası karar almak için gerekli ve yeterlidir. Çıkarılma kararı konusunda kanun özel bir nisap benimsemediği için madde 51/I gereği oyların yarısından bir fazlası yeterlidir.

Çıkarılma kararını ana sözleşme ile yetkilendirilme halinde verebilecek organ olan yönetim kurulu, kooperatifi yöneten ve temsil eden icra organıdır²⁰². Yönetim kurulu kooperatif ortağı olan en az 3 üyeden meydana gelir (Koop K m 55/I). Kooperatif yönetim kurulu üyesi olma şartları Koop K madde 56' da düzenlenmiştir. Kooperatiflerde yönetim kuruluna Koop K madde 55/II gereği yedek üye de seçilir. Herhangi bir sebeple yönetim kurulu toplantı nisabını kaybederse boşalan yönetim kurulu üyeliklerine denetim kurulu üyeleri tarafından gecikilmeksizin yeteri kadar yedek üye çağrılır (Koop K m. 56/4). Bu durumda yönetim kurulu aksamadan kurul organ olarak çalışmaya devam eder²⁰³.

Yönetim kurulunun toplantı şekli, çalışma usulü, toplantı ve karar nisabı Koop K'de düzenlenmemiş ve bu husus ana sözleşmede yer alması gereken zorunlu veya ihtiyari hükümler arasında da sayılmamıştır(Koop K m.4, m.5).

²⁰¹ ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 495.

²⁰² TEKİNALP (POROY/ ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 1007, no: 1947.

²⁰³ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 226.

Bu husus ana sözleşme hükümleri içinde düzenlenebilir ancak düzenlenmemesi halinde Koop K madde 98 yollamasıyla anonim ortaklığın yönetim kuruluna ilişkin hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Yönetim kurulu kural olarak toplantı yaparak karar alır ancak TTK m. 330/II uyarınca; bir üyenin yaptığı öneriye diğer üyelerin yazılı olarak muvafakatlerini bildirmeleri ile de karar alınabilir. Bunun için önerinin tüm üyelere sunulmuş olması ve bunun karar metninden anlaşılması gerekir²⁰⁴.

Yönetim kurulu toplantıya başkan veya başkan vekili tarafından çağrılır (TTK m. 318). Ayrıca her üye de yönetim kurulunun olağanüstü toplantıya çağrılmasını yazılı olarak başkandan talep edebilir (Koop K m. 33/II).

Toplantı nisabı üyelerin yarısından bir fazladır (TTK m. 330, Örnek sözleşme m. 45). Doktrinde bazı yazarlar²⁰⁵ maddenin amacını göz önünde tutarak toplantı nisabını üye tam sayısının salt çoğunluğu şeklinde kabul etmek gerektiğini buna göre üç kişilik bir yönetim kurulunun toplantı nisabının iki, beş kişilik bir yönetim kurulu nisabının üç olduğunu söylerken, bazı yazarlar²⁰⁶ üç kişilik bir yönetim kurulunu toplantı nisabının üç olduğunu belirtip bunun gerekçesi olarak da üçün yarısının 1,5 olduğunu ve yarım insan olmayacağı için bunun tamamlanarak 2 sayılması gerektiği bunun 1 fazlasının da 3 olduğunu belirtmektedir.

Yönetim kurulu üyesi; kendisi veya TTK m. 349 da sayılan akrabaları hakkında çıkarılma kararı alınacak ise, kararının alınacağı toplantıya katılamaz.

²⁰⁴ ÇAMOĞLU, (POROY / TEKİNALP), Ortaklıklar, s.301,531; PULAŞLI, s. 421.

²⁰⁵ ÇAMOĞLU, (POROY / TEKİNALP), Ortaklıklar, s. 301, no: 529; YILDIZ; Şükrü: “Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulunun Toplantı Yetersayısı ve Yargıtay Kararları”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, XVIII Haziran 2001, s. 96 vd.

²⁰⁶ KARAYALÇIN, s. 120; İMREGÜN, Oğuz: **Anonim Ortaklıklar**, 4. baskı, İstanbul: Kanun Yayınları, 1989, s. 211- 212; PULAŞLI, s. 422; 11. HD. 28. 11. 1985, E. 5890- K. 7155 (Batider, C XII, S. 1, s. 158); 11. HD. 23. 09. 1986, E. 1986- K. 3027 (ÇEVİK, Kooperatifler Hukuku Uygulaması, s. 546).

Yönetim kurulunda gündeme bağlılık ilkesi geçerli olmadığından gündemde olmayan konularda görüşülüp karara bağlanabilir²⁰⁷.

Karar nisabı, toplantıda bulunan üyelerin çoğunluğudur (TTK m. 330/I). Oyların eşit çıkması halinde konu gelecek toplantıya ertelenir. Gelecek toplantıda da eşit oy çıkması halinde reddedilmiş sayılır (TTK m. 330/I). Elden dolaştırma yoluyla alınan kararlar bakımından karar nisabı ise önerinin tüm üyelere sunulmuş olması şartıyla, yönetim kurulu üye tam sayısının çoğunluğudur²⁰⁸.

Toplantı tutanağı, toplantı sonunda üyelerce, karara muhalefet varsa bu tutanağa geçirilerek imzalanır (TTK m. 330/I, m. 330/II). Kararlar ayrıca yönetim kurulu karar defterine de geçirilir (TTK m. 78, m. 326).

Yönetim kurulu, ana sözleşmede bu yönde bir hüküm olması halinde verdiği çıkarılma kararını iptal edebilir²⁰⁹.

2) Çıkarılma Kararının Gerekçeli Olarak Tutanağa Geçirilmesi ve Ortaklar Defterine Yazılması

Ortağın kooperatiften çıkarılma kararının Koop K madde 16/III c. 1 de *“Çıkarılma kararı gerekçeli olarak tutanağa geçirileceği gibi, ortaklar defterine de yazılır.”* diyerek, çıkarılma kararının geçerli olması için bazı ek işlemler öngörmüştür. Çıkarılma kararı, genel kurul veya yönetim kurulunca verilen bir

²⁰⁷ ÇAMOĞLU, (POROY / TEKİNALP), s. 302, no: 530; PULAŞLI, s. 420.

²⁰⁸ ÇAMOĞLU, (POROY / TEKİNALP), Ortaklıklar, s. 303, no: 531.

²⁰⁹ ÇÖKLÜ, Cafer Tayyar: **Son Kanun Değişiklikleri Işığında Uygulamada Yapı Kooperatifleri Kurulardan Tasfiyeye 330 Soru 330 Yanıt**, 5. baskı, İstanbul: Beta Basım, 2004, s. 136; *“...Yönetim kurulunun, ana sözleşmenin 9. maddesi gereğince ortaklıktan çıkarılma kararı vermeye yetkili olmasına ve bu kararını her zaman iptal etmesine de kanuni bir engel bulunmamasına...”* 11. HD. 09. 05. 1980, E. 2134- K.2529, (ÇÖKLÜ, s. 137); *“...Çıkarılma kararı vermeye yetkili olan yönetim kurulu, bu kararın kaldırılmasına veya değiştirilmesine de, karar verebilir...”* 11. HD. 09.05.1980, E. 2134- K. 2529 (ERİŞ, s. 369); *“...davacı ortak hakkında alınan ihraç kararının davacıya tebliğ edilmeden davalı kooperatif yönetim kurulu tarafından geri alınmasında bir usulsüzlük bulunmaması karşısında ihraç kararının iptaline ilişkin talebin ve koşulları oluşmayan manevi tazminat isteminin reddi sonucu itibarıyla doğrudur...”* 11. HD. 26. 04. 2005, E. 2004/6278- K. 2005/4221 (ÇELİK/ LALE, s. 394).

karardır ve bu organların aldığı kararlar kararın verildiği organa göre genel kurul karar defteri veya yönetim kurulu karar defterine de kaydedilmelidir²¹⁰.

Koop K' nin “*Muhasebe Usulü ve Defterler*” kenar başlığını taşıyan 89. maddesine göre hazırlanan 28.11.1973 tarih ve 14726 sayılı RG’ de yayımlanarak yürürlüğe giren Kooperatifler, Kooperatif Birlikleri, Kooperatif Merkez Birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Muhasebe Yönetmeliği’ ne göre, kooperatif genel kurulu ve yönetim kurulu kanuni defterlerden olarak karar defteri tutmakla yükümlüdür²¹¹. Ayrıca bu organlar yönetmeliğe göre aldıkları tüm kararları, bir tutanak ayrıntısı içinde karar defterine yazmalıdırlar.

Koop K madde 16/III-c. 1 hükmünde yer alan tutanak ile neyin kastedildiği ve kararın gerekçeli olarak geçirilmesinin geçerlik şartı olup olmadığı hususunda doktrinde farklı görüşler yaratmıştır. Bir kısım yazarlar²¹², kararın yönetim kurulu tarafından verilmesi halinde yönetim kurulu karar defterine, genel kurul tarafından verilmişse genel kurul karar defterine geçirilmesi gerektiğini bunun çıkarılmaya itiraz halinde ispat vasıtası olacağını savunmaktadır. Diğer bir kesim²¹³ ise kararın genel kurulca veya yönetim kurulunca alınması halinde Kanun’da belirtilen belgeye veya deftere yazılmasını çıkarılma işleminin geçerlik şartı olduğunu savunmaktadır.

Çıkarılma kararının gerekçeli olarak karar defterine yazılması, çıkarılma kararına karşı genel kurula veya mahkemeye itiraz edilmesi halinde kişinin

²¹⁰ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 229.

²¹¹ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 229.

²¹² ERİŞ/ ULUSOY, s. 148; ŞİMŞEK, s. 78- 79.

²¹³ TEKİNALP (POROY /ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 974, no: 1838; ARPACI, s. 84; Deryal “Çıkarma kararı, genel kurul ve yönetim kurulunca verilebildiğine göre esasen bu organların aldığı tüm kararlar yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul karar defterine kaydedilmek zorundadır. Yönetmeliğe göre, bu organlar aldıkları tüm kararları bir tutanak ayrıntısı içinde karar defterine yazmak zorunda bulundukları için, Kooperatifler Kanunu madde 16/III de söz edilen, tutanağa geçirmek, şartı yerine gelmiş olmaktadır. Çıkarma kararı bütün ayrıntıları ile karar defterine yazılmış olduğu halde, ayrıca bu konuda bir tutanak tutmaya gerek olmayacağı açıktır”. (DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 233).

kendisini savunabilmesi, haksız ve keyfi çıkarılmaların önlenmesi açısından geçerlik şartı olarak kabul edilmesi daha yerinde olacaktır²¹⁴.

3) Çıkarılma Kararının Ortağa Tebliği

Koop K madde 16/III-c. 2'ye göre “*Kararın onaylı örneği, çıkarılan ortağa tebliğ edilmek üzere, on gün içinde notere tevdi edilir. Bu ortak tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde itiraz davası açabilir*”. Yönetim kurulunun çıkarılma kararına karşı genel kurula başvurulması halinde genel kurul bunu onaylarsa, bu karar da ortağa tebliğ edilmelidir²¹⁵.

Doktrinde tebliğin noter aracılığı ile yapılmasının çıkarılma kararı karşısında zayıf durumda bulunan ortağı korumak, kararın bildirimindeki aksaklıklar ve ispat güçlüklerini önlemek amacıyla benimsendiği kabul edilmektedir²¹⁶. Kanun Koyucu'nun, kararın onaylı örneğinin tebliğini istemesindeki amacı, kararın gerekçeli olarak ortağa tebliğ edilmesidir²¹⁷. Bu amaç dikkate alındığında çıkarılma kararının gerekçesini de içeren örneğin tebliği de yeterli görülebilir²¹⁸.

Yargıtay eski tarihli kararlarında çıkarılma kararının gerekçesiz olarak tebliğini geçerli saymış²¹⁹, çıkarılma kararının gerekçeli olarak ortağa tebliğini geçerlilik şekli olarak kabul etmemiş, gerekçesiz bir şekilde ortağa tebliğ edilmiş bir kararın da sadece bu sebeple iptal edilemeyeceğine hükmetmiştir. Yüksek mahkemenin gerekçesi ise şöyledir: “*Çünkü ortaklıktan çıkarıldığı*

²¹⁴TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 974, no: 1838; TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 155; ARPACI, s. 84; ŞİMŞEK, s. 78- 79; DOĞANAY, s. 1411; Aksi görüş, “*Çıkarma kararının gerekçeli olarak bildirilmemesi tek başına iptal nedeni olmamaktadır.*” ERİŞ/ULUSOY, s. 148.

²¹⁵ ERİŞ, s. 59.

²¹⁶ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 233; ŞİMŞEK, s. 79; KURTULAN, El Kitabı, s.55.

²¹⁷ DEMİR, Ulaş: **Kooperatifler Kanunu'na Göre Ortaklıktan Çıkarma**, İzmir: Güncel Yayınevi, 2006, s. 135.

²¹⁸ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 236.

²¹⁹ 11. HD. 04. 12. 1978, E. 5570- K. 5407 (ERİŞ/ULUSOY, s. 165); 11. HD. 04. 04. 1979, E. 1729 – K. 1729 (DOĞANAY, s. 1422).

yazı ile kendisine bildirilen ortak gerekçeli kararın örneğini kooperatiften alabileceği gibi mahkemece de istemek mümkündür."

Bu yorum biçimi zayıf durumdaki ortağı koruma düşüncesiyle emredici nitelikte bir düzenleme içeren 16. madde ile bağdaşmamaktadır. Ortağı hasım taraf konumundaki kooperatif yönetiminden gerekçe sağlamak zorunluluğunda bırakmanın pratik bir anlam ve yararı olamaz. Kaldı ki henüz mahkemeye gitmeden, genel kurulda yapılan bir itiraz sırasında gerekçenin mahkemece temini yolunu önermek, genel kurula itiraz imkanını anlamsız formalitelerle uzatarak kullanılmaz hale getirebilir²²⁰. Yargıtay da sonraki kararlarında bu görüşünü terk ederek, kararın onaylı örneğinin veya çıkarılma nedenlerini içeren bir yazının ortağa tebliğ edilmesi gerektiğini kabul etmiştir²²¹.

Çıkarılma kararının "on gün" içinde notere tevdi edilmesi gerekir. Bu süre kararın notere tevdi edilmesi gereken süre olup aynı zamanda bu on gün içinde ortağa tebliğ edilmiş olması gerekmez^{222 223}.

Çıkarılma kararının on gün içinde notere tevdi edilmemesi kararı geçersiz hale getirmez²²⁴. Sürenin geçirilmesi halinde ortağın dava açma süresi de tebliğ tarihine kadar ertelenecek ve her hangi bir hak kaybına neden olmayacaktır²²⁵.

²²⁰ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 230, dn. 113.

²²¹ 11. HD. 13. 02. 1989, E. 3990- K. 830 (YKD, C. XV, S.11, Kasım 1989, s. 1584- 1585); 11. HD. 21. 09. 1992, E. 1814- K. 9153 (ERİŞ, s. 389); 11. HD. 02. 06. 1990, E. 1516- K. 7345 (ERİŞ, s. 385)

²²² DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 233.

²²³ On gün içinde tebliğin ortağa yapılması sağlanmalıdır. Yani hem notere tevdi hem de tebligat, kararın verildiği tarihten itibaren on gün içinde gerçekleştirilmelidir.(TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 155- 156); Aksi görüş TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 974, no.1838.

²²⁴ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.233- 234; ÖKTEMER, Semih: "Kooperatif Ortaklığından Çıkarılmaya İtiraz Davası", ABD,1974, S. 3, s. 473; ŞİMŞEK, s. 79; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 974, no.1838; KURTULAN, El Kitabı, s. 55; ARPACI, s. 85; ERİŞ/ULUSOY, s.148.

²²⁵ KARAYALÇIN, s. 474; ARPACI, s. 85; DOĞANAY, s. 1413; ÖKTEMER, s. 473; ŞİMŞEK, s. 79.

Doktrinde tebliğin noter kanalıyla yapılmasının geçerlik şartı olup olmadığı hususu da tartışılmıştır. Bir kısım yazarlar noter aracılığı ile tebliğin ispata yönelik bir şekil şartı olduğunu ileri sürerken²²⁶, bazı yazarlar ise tebliğin noter kanalıyla yapılmasının geçerlik şartı olduğunu ifade etmektedir²²⁷.

Yargıtay ise, çıkarılma kararının noter kanalıyla ortağa tebliğinin geçerlilik şartı sayılamayacağını belirtilmektedir²²⁸. Bizce de noter kanalıyla tebliğinin yapılması ispat şartı olarak kabul edilmeli ve ispat yükü de kooperatife yüklenmelidir. Zira ortağın dava açma hakkının bağlı olduğu üç aylık hak düşürücü süre tebliğ ile işlemeye başlayacak ve çıkarılma kararı da kesinleşmeyeceğinden ortağın ortaklık sıfatı devan edecektir²²⁹.

IV) SERMAYEYE KATILMA BORCUNUN VEYA DİĞER ÖDEMELERİN YERİNE GETİRİLMEMESİ SEBEBİYLE ORTAKLIK SIFATININ DÜŞÜRÜLMESİ

A) Genel Olarak

“Süre ve Ortaklığın Yok Olması” başlığını taşıyan Koop K madde 27 hükmünde ortaklık sıfatının sona ermesi hallerinden biri olarak, sermayeye katılma borcunun veya diğer ödemelerinin verilen süreler içinde yerine getirilmemesi düzenlenmiştir. Anılan hükümle, kooperatifin varlığını korumak ve gelişmesini sağlamak amacıyla ortakların mali ve kişisel katkılarının zamanında yerine getirilmesi amaçlanmıştır²³⁰. Hükmün amacı bu olmakla beraber ortaklığın kendiliğinden düşmesi olarak madde metninde yer alan yaptırımın ağırlığı doktrinde tartışma konusu olmuştur.

²²⁶ŞİMŞEK, s. 79; ARPACI, s. 84- 85; ÖKTEMER, s. 437; DOĞANAY, s. 1416-1423; KURTULAN, El Kitabı, s. 55; DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 259.

²²⁷ ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 168; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 974, no.1838.

²²⁸ 11. HD. 04. 04. 1979, E. 1729– K.1729, (Batider, 1976, S.1, s. 236); 11. HD. 17. 05. 1976, E. 2095- K. 2628 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 199); 11. HD. 04. 02. 1980, E. 2934- K. 2982 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 200); 11. HD 11. 06. 1980, E. 945- K. 2033 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 200).

²²⁹ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 236.

²³⁰ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 278.

Koop K madde 27, İsviçre Borçlar Kanunu'nun 867. maddesi dikkate alınarak düzenlenmiş olmakla beraber, kaynak hükümden çeşitli noktalarda ayrılmaktadır²³¹. İsviçre Borçlar Kanunu madde 867, yaptırım olarak ıskatı öngörmüş ve ıskat edilen ortağın çıkarılmasından söz ederek ıskat için çıkarma kararının varlığını aramıştır²³².

Anonim ortaklıklar hukukunda ıskat, yönetim kurulunun bu yaptırımı ağır bulması halinde başka yaptırım uygulayabildiği seçimlik bir yaptırım olarak düzenlenmiştir. Sermaye şirketi olan anonim şirketlerde bile bakiye borcunu ödememe de son çare olarak ıskata başvurulmakta ve ıskat için yönetim kurulu kararı gerekmekte iken madde 27 lafzından kooperatiflerde sermaye borcu ile diğer ödemelerin yerine getirilmemesi halinde ortağın ortaklık sıfatı ilgili usulün yerine getirilmesi ile kendiliğinden düşecektir²³³.

Doktrinde *Deryal* maddenin lafzı karşısında ortaklık sıfatının Koop K madde 27'deki şartların gerçekleşmesi ile kendiliğinden düşeceğinin ayrıca bir yönetim kurulu veya genel kurul kararına ihtiyaç olmadığını kabul etmekte ancak bu yaptırımın ağırlığına dikkat çekerek bunun kooperatif ana sözleşmesinde düzenlenerek çıkarılma sebebi sayılması gerektiğini savunmaktadır²³⁴. *Tekinalp*, kendiliğinden düşer ifadesini ıskatın bir türü olarak niteler²³⁵. *Arpacı*, Koop K madde 27'deki şartlar gerçekleşince ortaklık sıfatının kendiliğinden son bulacağını bundan sonra alınacak kararların tespit hükmünde olacağını, ayrıca bir çıkarılma kararına gerek olmadığını savunmaktadır²³⁶. *Kurtulan* ise ortağın ortaklık sıfatının kendiliğinden

²³¹ DEMİR, s. 82.

²³² Tekinalp'e göre İsviçre Borçlar Kanunu'ndaki düzenleme ıskatın kendiliğinden gerçekleşmesine imkan verecek şekildedir. (TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 192, dn. 13); Deryal ise İsviçre Borçlar Kanunu 867/ IV dikkate alındığında bu sonuca varmanın mümkün olmadığı görüşündedir. (DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 279, dn. 173).

²³³ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 279, 280.

²³⁴ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 281.

²³⁵ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.162.

²³⁶ ARPACI, s.119- 121; ERİŞ/ULUSOY, s. 84- 85; ŞİMŞEK, s.76- 77.

düşmeyeceğini, bu halde de ortağın ortaklıktan çıkarılması gerektiğini savunmaktadır²³⁷.

Yargıtay ise yerleşmiş uygulamasında²³⁸ Koop K madde 27'deki yükümlülüğün yerine getirilmemesini bir çıkarılma nedeni olarak kabul etmektedir. Bu halde ortaklık sıfatının kendiliğinden düşmesi değil, kooperatif yetkili organlarınca alınacak bir kararla ortağın ortaklıktan çıkarılması söz konusu olacaktır.

Koop K madde 27'deki düzenleme kooperatifin ekonomik olarak varlığını korumayı hedeflemiş, ortakların parasal yükümlülüklerini zamanında yerine getirmemelerini yaptırım altına almıştır. Ancak, ilgili düzenlemedeki yaptırım sermayeyi geri plana iten yardımlaşma ve dayanışma gücüne dayanan evrensel kooperatif anlayışından uzaklaşmaya yol açmıştır²³⁹. Ortağın parasal yükümlülüklerini süresinde yerine getirmemesi halinde ortaklık sıfatının kendiliğinden düşeceğinin kabulünde ortak 16. maddenin son fıkrasından yararlanamayacaktır. Yani bu durumda çıkarılma söz konusu olmadığı için çıkarılma kararının kesinleşmesine kadar ortağın ortaklık sıfatının devamından söz edilemeyecektir²⁴⁰.

Koop K madde 27'nin diğer bir sonucu ise ortağın ortaklık sıfatının kendiliğinden sona erdiği ana kadar payı için yaptığı ödemelerden yoksun kalmasıdır²⁴¹. Bu durum da madde 27'nin ortak için ağır sayılabilecek sonuçlarındandır. *Deryal*'ın da değindiği gibi sermaye şirketi olan anonim ortaklıklarda bile ıskat sermaye borcunu ödememenin zorunlu bir sonucu olarak kendiliğinden gerçekleşmediği, bir yönetim kurulu kararına ihtiyaç olması, sermayeyi ön plana çıkarmayan kooperatif ortaklıklar için ağır bir yaptırım olmuştur. Ancak madde metninin açık ifadesi karşısında usulüne

²³⁷ KURTULAN, Kooperatifler Kanunu, s. 244.

²³⁸ 11. HD. 23. 03. 1978, E. 1978/923-K. 1978/1454, (KURTULAN, Kooperatifler Kanunu, s.249–252).

²³⁹ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 281.

²⁴⁰ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 288.

²⁴¹ TEKİNALP (POROY /ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 978, no: 1846.

uygun ihtarlara rağmen parasal yükümlülüklerini yerine getirmeyen ortağın ortaklık sıfatının kendiliğinden düşeceğini kabul etmek gerekecektir. İlgili maddenin çıkarılma nedeni olabilmesi ancak ana sözleşme ile mümkün olabilir²⁴². Konut yapı kooperatifleri örnek ana sözleşmesinde de bu durum çıkarılma nedeni olarak düzenlenmiştir (Koop K m. 14/I-b.2).

Yargıtay'ın Koop K'nin 27. maddesindeki şartların gerçekleşmesi halinde çıkarılma kararı olmadan ortak sıfatının sona ermeyeceği yönündeki görüşüne yukarıdaki gerekçelerle katılamıyoruz. Ancak bu halin, ilgili maddede değişiklik yapılarak kanuni bir çıkarılma nedeni sayılması yerinde olacaktır.

B) Ortaklık Sıfatının Düşürülmesi

Ortaklık sıfatının kendiliğinden düşmesine neden olan ödemeler, madde 27/c.2' de sermaye yükümleri ve sair ödemeler olarak düzenlenmiştir²⁴³. Koop K madde 4/I ortakların taahhüt ettikleri nakdi sermayenin 1/4'ünün peşin ödenmesi gerektiğini hükme bağlamıştır. Geri kalan kısmın süresinde ödenmemesinin yaptırımını da Koop K madde 27'de düzenlenmiştir²⁴⁴.

Ana sözleşmede kalan miktarın ödenme şekli belirli sürede taksitle ödeme belirli sürede kalan miktarın tamamını ödeme veya belirli sürenin ve nasıl ödeneceğinin takdirinin yönetim kurulu veya genel kurula bırakılması şeklinde olabilir²⁴⁵.

Koop K madde 27'de yaptırıma bağlanan diğer ödemeler ise sair ödemeler olarak düzenlenmiştir. Sair ödemeler yükümü, kooperatifin amaçlarının gerçekleştirilebilmesi ve dönem giderlerinin beklenmedik

²⁴² ARPACI, s.120; TEKİNALP (POROY /ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 978, no: 1847.

²⁴³ Yüklem terimi hukuki bir terim değildir. Bu yüküm şeklinde anlaşılmalıdır. Bkz TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 72, dn. 15, s.160, dn. 5.

²⁴⁴ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 282; ARPACI, s.119.

²⁴⁵ ERİŞ/ULUSOY, s. 283.

giderlerin karşılanması için kaynak sağlamak üzere ortaklardan istenebilecek yükümlülüklerdir²⁴⁶. Bu ödemelerden giriş aidatı, aylık veya yıllık aidatlar, Koop K madde 31'deki ek ödemeler kooperatif bünyesinde oluşturulan çeşitli fonlarla ilgili ödemeler ve buna benzer sermaye payı dışındaki tüm mali yükümlülükler anlaşılır²⁴⁷. Ortağın kooperatife, kooperatif dışı bir işlemten kaynaklanan borcunu yerine getirmemesi halinde madde 27'deki yaptırım uygulama alanı bulmaz²⁴⁸.

C) Ortaklığın Düşürülmesi Usulü

Koop K madde 27'ye göre *“Kooperatif sermaye yüklemelerinde borçlu veya sair ödemelerle yükümlü bulunan ortaklardan elden yazılı olarak veya taahhütlü mektupla, bu husus mümkün olmazsa ilanla ve münasip bir süre belirterek yükümlerini yerine getirmelerini ister. İlk isteğe uymayan ve ikinci istemeden sonra bir ay içinde yükümlerini yerine getirmeyenlerin ortaklığı kendiliğinden düşer.”*

Buna göre, ortağa iki ayrı ödeme ihtarı gönderilir. İlk ödeme ihtarında kanun ödeme süresini münasip bir süre olarak nitelemiş belirli bir süreyi hükme bağlamamıştır. Maddede düzenlenen münasip süre belirlenirken, ortağın mali durumu göz önünde tutulmalıdır²⁴⁹. İlk ihtarla verilen münasip sürede ödemenin yapılmamış olması halinde ise ikinci ihtar yapılarak bir aylık ödeme süresi verilir. Bir aylık süre emredici nitelikte olduğundan farklı bir süre öngörülmesi mümkün değildir²⁵⁰.

²⁴⁶ ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 322.

²⁴⁷ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 282; ARPACI, s. 119; ERİŞ/ULUSOY, s. 284; TEKİNALP (POROY /ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 977, no: 1844; TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 160; ERİŞ, s. 578.

²⁴⁸ Örneğin, ortağın kooperatife olan kira borcunu ödememesi. (TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 161); DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 283.

²⁴⁹ TEKİNALP, Kişisel Nitelikler, s. 164; ERİŞ/ULUSOY, s. 286; Yargıtay ise, münasip süre ile ilgili değerlendirme yapmaksızın ana sözleşmede belirlenen süreye uyulup uyulmadığını değerlendirmektedir. 11. HD. 13. 09. 1979, E. 3618- K. 3884 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 337); “...münasip sürenin 30 günden az olacağı kabul edilebilir...” 11. HD. 28. 11. 1980 E. 5183- K. 5530(DOĞANAY s.1444).

²⁵⁰ “...ortakların ödev ve sorumluluklarını düzenleyen Kooperatifler Kanunu 27 deki süreler emredici nitelikte olduğundan, ana sözleşmelerde bu doğrultu da yapılacak düzenlemelerin 27. maddeye aykırı

Ödeme ihtarı, elden yazılı olarak veya taahhütlü mektupla yapılabilir. Bunların mümkün olmaması halinde ise ihtar ilanen tebliğ yolu ile yapılmalıdır.

Yapılan ödeme ihtarlarında, borç miktarı ödeme sebebi ve borcun ödenmemesinin sonuçları açıkça gösterilmelidir²⁵¹. Yapılan tebligatlarda yer alan borç miktarlarında farklılık olması halinde, son yapılan tebligat ilk tebligat sayılmalıdır. Bundan sonra yapılacak olan tebligatla iki tebligat şartının yerine getirildiği kabul edilebilir²⁵². İlan yoluyla tebliğin yapılabilmesi içinse diğer ihtar yollarıyla tebliğin yapılmasının gerçekten imkansız olup olmadığı araştırılmalıdır²⁵³. İlan yoluyla tebliğ, ana sözleşme ile de esas tebliğ yolu olarak düzenlenemez²⁵⁴.

Kooperatif borç ihtarında bulunurken, ortağın kooperatiften alacağı nedeniyle yapacağı takas, mahsup taleplerini de göz önünde tutmak zorundadır²⁵⁵.

D) Ortaklığın Düşürülmesinin Hukuki Sonuçları

Koop K madde 27'ye göre “Ortaklığın düşmesi alakalının, ana sözleşmeye veya diğer suretlerle doğmuş borçlarının yok olmasını gerektirmez”. Koop K madde 27'de yer alan yaptırımı bir tür ıskat olarak kabul eden *Tekinalp*, bunun sonucu olarak ortağın kooperatiften o ana kadar

olmaması gerekir. Ana sözleşmelerde aksine süreleri azaltan veya çoğaltan hükümler konulamaz.” 11. HD. 02. 02. 1984, E. 229- K. 462 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s.340).

²⁵¹ 11. HD. 08. 05. 1980, E. 2070- K.2466 (DOĞANAY, s. 1443); ŞİMŞEK, s. 313,dn. 217; 11. HD. 29. 06. 1992, E. 1301- K. 8077 (ERİŞ, s. 589).

²⁵² 11. HD. 22. 04. 1987, E.658- K. 2419 (ERİŞ/ULUSOY, s. 306).

²⁵³ “...İlanla tebligatın geçerli olabilmesi için ortağın adresinin meçhul olması gerekir. Davacı ortak adresini değiştirmemiş ve ancak mektubun kendisine gönderildiği tarihte geçici bir süre için ikametgah yerinde bulunmamıştır. Bu hususta yapılacak tebligatlarda kooperatifin uygun bir süre belirtmesi ve bu sürenin ikinci kez yapılacak tebligatla en az bir ay olması gerekirken kooperatifin 20 günlük bir süre tanıması yasaya uygun değildir...” 11. HD. 16. 02. 1978, E.124- K. 629 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 336).

²⁵⁴ TEKİNALP, Kişisel Nitelikler, s. 164.

²⁵⁵ 11. HD. 10. 06. 1980, E. 3147- K. 3089 (DOĞANAY, s. 1443).

payı için yaptığı ödemelerden yoksun kalarak ortaklık sıfatını kaybedeceğini savunmaktadır²⁵⁶. Doktrinde ağırlıklı olan diğer görüş ise Koop K madde 17/son'da yer alan çıkan veya çıkarılan ortağın sermaye veya mevduatından kısmen veya tamamen yoksun bırakılamayacağı biçimindeki düzenlemeyi esas alarak, bu sonucun kabulünü mümkün görmemektedir²⁵⁷.

Koop K madde 17 çıkan ve çıkarılan ortaklarla ilgili bir tasfiye kuralını emredici olarak düzenlemiştir. Koop K madde 27'deki hal ise çıkma veya çıkarılma olarak nitelenemeyen kendine özgü bir durumdur. Bu nedenle Koop K madde 17/son'da yer alan çıkan veya çıkarılan ortağın sermaye veya mevduatından kısmen veya tamamen yoksun bırakılamayacağı kuralının Koop K madde 27'de uygulama alanı bulamayacağı kanaatindeyiz. Bu halde *Tekinalp*'in görüşüne iştirak ediyoruz.

Yargıtay Koop K'nin 27. maddesini çıkarılma hali olarak kabul ettiğinden, Koop K'nin 27. maddesindeki şartlar oluştuğunda verilecek bir çıkarılma kararı ile Koop K'nin 17. maddesi uygulama alanı bulacaktır²⁵⁸.

Ortaklık sıfatının düşmesine kadar muaccel olan borçlar düşmeden sonra da varlığını sürdürür. Bu borçlar ana sözleşmede yer alabileceği gibi her ortak ile ortaklık sıfatını taşıdıkları için yapılan özel sözleşmelerden de doğmuş olabilir. Maddenin “veya diğer suretle doğmuş” ifadesi ile kastettiği borçlar bunlardır²⁵⁹. İlişki, ana sözleşme dışı bile olsa, 27. madde'nin uygulanabilmesi için, ortak ile ortaklık sıfatından dolayı kooperatifsel bir nitelik taşımaktadır²⁶⁰.

²⁵⁶ TEKİNALP, Kişisel Nitelikler, s.162; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 978, no: 1846

²⁵⁷ ARPACI, s. 120; ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 326; ERİŞ/ULUSOY, s. 287; DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 288.

²⁵⁸ 11. HD. 18. 09. 1979, E. 3307- K. 3908, (ŞİMŞEK, s. 303); 11. HD. 22. 04. 1987, E. 658- K. 2419 (ERİŞ/ULUSOY, s. 306).

²⁵⁹ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 162.

²⁶⁰ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 163.

E) Ortaklığın Düşürülmesine İtiraz

Koop K madde 27’de, ortaklığın düşürülmesi halinde bu işleme itiraz hakkı veya yargısal denetim yolu düzenlenmemiştir. Ortaklık sıfatının düşmesi gibi ağır bir yaptırım içeren Koop K madde 27’de buna itiraz veya yargı yolunun düzenlenmemiş olması ancak bir kanuni boşluk olarak kabul edilebilir²⁶¹. Bu boşluk da, Koop K 16. madde’deki genel kurula ve mahkemeye itiraz imkânının kıyas yolu ile uygulanarak doldurulmalıdır²⁶². Koop K’nin 16. maddesi’ne göre itiraz süresinin başlaması için de ilgili düşme kararı ortağa tebliğ edilmeli, bu tebliğ ile sürenin başladığı kabul edilmelidir²⁶³. Yargıtay da Koop K madde 27’yi çıkarılma sebebi olarak kabul ettiğinden itiraz usulü olarak Koop K madde 16’yı uygulamaktadır.

V) ÇIKARILMAYA KARŞI ORTAĞIN BAŞVURABİLECEĞİ YOLLAR VE ÇIKARILAN ORTAKLA HESAPLAŞMA

A) Çıkarılma Kararına İtiraz

1) Genel Kurulca Verilen Karara İtiraz

Koop K madde 16/III gereğince “... *ortak itiraz davası açabilir. Tebliğ edilen karar, yönetim kurulunca verilmiş ise ortak üç aylık süre içinde genel kurula da itiraz edebilir*”. Kanun’un bu ifadesinden, çıkarılma kararı veren organlardan hem genel kurul kararlarına hem de yönetim kurulu kararlarına itiraz edilebileceği gibi bir anlam çıkarılabilirse de burada kastedilen yönetim kurulu kararlarına karşı genel kurula yapılacak olan itirazdır. Zira genel kurul kararlarına karşı sadece mahkemede iptal davası açılabilir. Genel kurulun almış olduğu çıkarılma kararlarına karşı teknik anlamda bir itiraz yolu mevcut değildir²⁶⁴.

²⁶¹ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 290.

²⁶² ARPACI, s.119; KURTULAN, Kooperatifler Kanunu, s. 442- 443.

²⁶³ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 291.

²⁶⁴ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 237.

İtiraz davası ise genel kurulca veya yönetim kurulunca verilmiş olan çıkarılma kararlarına karşı, ortağın mahkemeye başvurarak kararı iptal ettirebilmesidir²⁶⁵.

2) Yönetim Kurulunca Verilen Karara İtiraz

Hakkında yönetim kurulunca çıkarılma kararı verilen ortak bu karara karşı geniş yetkili üst organ olan genel kurula itiraz edebilir veya mahkemeye başvurarak kararın iptalini isteyebilir²⁶⁶. Koop K madde 16/II-c.2'de "*Ana sözleşme, çıkarılanın genel kurula başvurma hakkı saklı kalmak üzere bu hususta yönetim kurulunu yetkili kılabilir*". Madde 16/III'de ise "...*bu ortak tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde itiraz davası açabilir. Tebliğ edilen karar, yönetim kurulunca verilmiş ise ortak, üç aylık süre içinde genel kurula da itiraz edebilir*" diyerek bu hususu düzenlemiştir.

Kanun Koyucu'nun bu düzenlemeyle bir dayanışma ve işbirliği örgütü olan kooperatiflerde, sorunun öncelikle iç işleyişte çözümlenmesi²⁶⁷ ve ana sözleşmeyle yönetim kuruluna tanınmış yetkinin keyfi ve hakkaniyete aykırı biçimde kullanılmasının yargı yoluna gidilmeden önlenmesi hedeflenmiştir. Ancak uygulamada genel kurula başvurma hakkı etkin bir hukuki yol olarak tercih edilmemektedir. Bunun başlıca nedeni genel kurulun (olağanüstü toplantılar hariç) yılda bir kez toplanan ağır işleyen bir organ olmasıdır. Bunun yanı sıra yönetim kurulu çoğu zaman genel kurulda da etkinlik sahibi olup yapılan itirazın ortak açısından olumsuz sonuçlanmasını sağlamakta ve

²⁶⁵ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 237.

²⁶⁶ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.238; " ... 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 16. maddesi uyarınca, tebliğ edilen ihraç kararı yönetim kurulunca verilmiş ise, ortak, üç aylık süre içinde genel kurula itiraz edebileceği gibi, mahkemede itiraz davası da açabilir. Yönetim kurulunun ihraç kararına karşı genel kurula itiraz edilmiş ise, artık yönetim kurulunun ihraç kararına karşı iptal davası açılmaz. Dava genel kurul kararına karşı ve tebliğden itibaren üç ay içinde açılmalıdır. Zira aynı hükümde, itiraz üzerine genel kurulca verilecek karara karşı itiraz davası hakkının saklı olduğu hüküm altına alınmıştır. Üç aylık hak düşürücü süre içerisinde genel kurula veya mahkemeye başvurmak suretiyle itiraz edilmeyen çıkarılma kararları kesinleşir..." 11.HD. 30. 01. 2006, E. 2005/667-K. 2006/645 (ÇELİK/LALE, s. 468).

²⁶⁷ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 238- 239.

ortak bu olumsuz karara karşı yargı yoluna başvurmak zorunda kalmaktadır²⁶⁸. Ancak genel kurula itiraz ve yargıya başvurma yolunun hakkında çıkarılma kararı verilen ortağa seçimlik bir hak olarak tanınmış olması ortağa genel kurula başvurmadan da yargı yoluna gitme imkanını sağlayarak herhangi bir mağduriyete yol açmamaktadır²⁶⁹.

Genel kurula itiraz hakkının usulü Koop K madde 16/III-c.4 ve c.5'te düzenlenmiştir. Buna göre *“Tebliğ edilen karar, yönetim kurulu tarafından verilmiş ise ortak üç aylık süre içinde genel kurula da itiraz edebilir. Bu itiraz, ilk toplanacak genel kurula sunulmak üzere yönetim kuruluna noter aracılığıyla tebliğ ettirilecek bir yazı ile yapılır”*. Ortak genel kurula itiraz hakkını üç aylık hak düşürücü süre içinde kullanır. Bu süre yönetim kurulu kararının ortağa tebliğ edildiği tarihten başlar²⁷⁰. Kanun Koyucu madde 16/III-c.3'te üç aylık sürenin tebliğ tarihinden itibaren başlayacağını, madde 16/III-c.4'te yine tebliğ edilen kararın yönetim kurulunca verilmiş olması halinde genel kurula itiraz edilebileceğini, düzenlenen sürenin tebliğden itibaren başlayacağını kabul etmektedir.

İtiraz için başvuru, yapılacak ilk genel kurula sunulmak üzere yönetim kuruluna yapılır. Genel kurulu toplantıya çağırma ve gündemi hazırlama gibi işlemleri yapan organ yönetim kurulu olduğundan bu başvurunun yönetim kuruluna yapılması işin doğası gereğidir (Koop K m. 43).

²⁶⁸ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 239.

²⁶⁹ ÖKTEMER, yönetim kurulunun çıkarılma kararına karşı sadece genel kurula itiraz hakkının tanınmasının daha doğru olacağını ifade etmektedir (ÖKTEMER, s.435- 436); Deryal ise, bu görüşün zayıf durumdaki ortağın menfaatlerini koruyan kanunun mantığına uygun düşmediğini, zira genel kurula itiraz kurumunun zaten ortağın haklarını koruyucu nitelikte olmadığını, yönetim gücünden kaynaklanan keyfilik ve haksızlık karşısında ortağın yegane güvencesinin yargı yoluna gidebilme imkanı olduğunu ve bu bakımdan sadece yönetim kurulunun çıkarma kararına karşı iptal davası açma imkanı tanınmasının yararlı olacağını ifade etmektedir. (DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 239- 240)

²⁷⁰ ŞİMŞEK, s. 79; ÇÖKLÜ, s.112; ERİŞ/ULUSOY, s.149; KURTULAN, El Kitabı, s. 57; Deryal, itiraza ilişkin hak düşürücü sürenin yönetim kurulu kararı ile başlayacağını belirtmektedir. (DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 241).

Kanun itirazın “*noter kanalı*” ile tebliğ ettirilmesini düzenlemiştir. Doktrinde bu şartın emredici olmadığı²⁷¹, itirazın elden imza karşılığı veya iadeli taahhütlü mektupla yapılabileceği²⁷², bunun ispata yönelik bir şekil şartı olduğu ve zayıf durumdaki ortağın ispat güçlükleri ile uğraştırılmaması²⁷³ yoksa itirazın süresinde yapıldığının her türlü kanıtla ispatlanabileceği ifade edilmektedir²⁷⁴.

Ortağın itirazını genel kurulda gerekçelendirme imkanı olduğundan yalnızca çıkarılma kararına itiraz etmesi yeterlidir²⁷⁵. Yargıtay da çıkarılma kararının kaldırılmasının istenmesini yeterli görmektedir²⁷⁶.

Yönetim kurulu kararıyla çıkarılan ortağın, bu karara karşı genel kurulun yetkili olduğu savunmasını ileri sürmesi, genel kurula yapılan bir itiraz olarak kabul edilmelidir. Bu durumda, genel kurulun vereceği karar beklenmeli ve bu karara karşı iptal davası açılmalıdır.

Koop K madde 16/III c. 6 ya göre genel kurula itiraz edildiği takdirde, yönetim kurulunun çıkarma kararı aleyhine itiraz davası açılmaz. Buna göre, yönetim kuruluna itiraz etme ve yargı yoluna başvurma seçimsizlik haklarından genel kurula itiraz etmeyi seçen ortak bu başvurusu sonuçlanana kadar yargı yoluna başvuramayacaktır. Tabiidir ki genel kurul tarafından çıkarılma kararının onaylanması halinde bu karar karşı da yargı yoluna başvurulabilecektir²⁷⁷.

²⁷¹ ŞİMŞEK, s. 80.

²⁷² DOĞANAY, s. 1420; KURTULAN, El Kitabı, s. 57; ÇÖKLÜ, s. 111; ÇEVİK, Kooperatifler Hukuku Uygulaması, s. 330- 331.

²⁷³ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 242.

²⁷⁴ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 976, no:1841; “*Kanun’un sarahati karşısında bu görüşe şüphe ile bakmakla beraber, ortağın lehine olan yoruma katılınabileceğini düşünüyorum.*” (ŞİMŞEK, s. 79).

²⁷⁵ DEMİR, s. 147; ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 169.

²⁷⁶ 11. HD 24. 04. 1992, E. 1940- K. 5632 (ERİŞ, s. 382); 11.HD 24.09.1992, E. 313- K. 9236 (ERİŞ, s. 390); 11. HD. 15. 12. 1994, E. 6192- K. 9679 (ERİŞ, s. 441).

²⁷⁷ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 241; ERİŞ, s.401; DEMİR, s. 148.

Koop K'ye göre itiraz, ilk toplanacak genel kurula yöneltilecektir. Buna göre başvuru, olağan veya olağanüstü genel kurul toplantısında çıkarılma kararına itiraz görüşülmek üzere yönetim kurulunca gündeme dahil edilmelidir²⁷⁸.

Yönetim kurulunun salt ortağın çıkarılma kararına karşı genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırma hususunda bir yükümlülüğü olmamakla beraber, çıkarılan ortakların sayısı, olayın diğer özellikleri çıkarılan ortaklara ödenmesi gerekecek ayrılma payları toplamı gibi kooperatifin varlığı bakımından önemli sayılabilecek durumlarda genel kurul olağanüstü toplantıya çağrılmalıdır²⁷⁹. Yönetim kurulunun sorumluluğu yerine getirmemesi halinde ise Koop K madde 43 ve madde 44'deki imkanlar kullanılabilir²⁸⁰.

Yönetim kurulunun çıkarılma kararına itirazı gündeme almaması halinde ise ortakların en az 1/10'u genel kurul toplantısından 20 gün önce konunun gündeme alınmasını veya gündem maddelerinin görüşülmesine geçilmeden önce başkanlık divanına yazılı teklifte bulunarak konunun gündeme alınmasını sağlayabilirler²⁸¹.

Yönetim kurulunun genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırması veya olağanüstü toplantıya çağırıp da itirazı gündeme koymaması halinde, şartları varsa hukuki (Koop K m. 62 ve m. 98 yollaması ile TTK m. 341)ve cezai (Koop K ek m. 2/l) sorumlulukları da doğabilir²⁸².

²⁷⁸ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.242.

²⁷⁹ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 156; DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 243.

²⁸⁰ ŞİMŞEK, s. 79; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar: s. 976, no. 1841; ARPACI, s. 185; ÇÖKLÜ, s. 111; ERİŞ/ULUSOY, s.163.

²⁸¹ Arpacı, bu durumda ne yapılacağı sorusunun cevabı olmadığını, böyle bir durumda toplanan ilk genel kurulun yinede itirazı görüşebileceğini başka bir deyişle bu durumda gündeme bağlılık ilkesinin yürümeyeceğini ve Kooperatifler Kanunu madde 46/II den bu sonucun çıkarılması gerektiğini ifade etmektedir.(ARPACI, s.85).

²⁸² ÇEVİK, Kooperatifler Hukuku Uygulaması, s.332.

Çıkarılmaya itirazın genel kurul gündeminde olduğu halde genel kurulda bu hususun bir karara bağlanmaması halinde ise bazı yazarlar bunun zimni bir ret olduğunu, bu durumda ortağın mahkemeye dava açabileceği savununmaktadır²⁸³.

Koop K madde 16/III ile genel kurula itiraz edildiği takdirde yönetim kurulunun çıkarma kararı aleyhine iptal davası açılmayacağı kabul edilmiştir. Genel kurulun kararından bahsedebilmek için bir teklifin görüşülüp oylanması gerekir. Bu oylama sonucunda teklifin kabulü veya reddi yönünde bir karar ortaya çıkar²⁸⁴. Gündemde yer alan bir konunun müzakere edilmemesi halinde ise bunun zımnen reddedildiğinden söz edilemez²⁸⁵. Her hangi bir genel kurul kararı olmadığından, madde 16/III hükmünün açık ifadesi karşısında bu halde mahkemeye başvurma imkanından söz edilemez. Bu durumda çıkarılma kararı kesinleşmediği için ortaklık sıfatı devam eden ortağın hak kaybından da bahsedilemeyecektir²⁸⁶.

B) Çıkarılma Kararına Karşı Yargı Yoluna Başvurulması

1) Çıkarılma Kararının Hükümsüzlüğü

Çıkarılma kararına karşı, ortağın başvuru yollarını düzenleyen Koop K madde 16 kararın hükümsüzlüğü halinde açılacak bir tespit davasına değinmemiştir. Bu susmanın olumsuz bir kanun boşluğuna neden olduğu söylenemez²⁸⁷.

Hukuki bir işlem olan çıkarılma kararının kurucu unsurlarında eksiklik olması, bu kararın hukuki varlığı da sakatlanmış olacaktır. Böyle bir çıkarılma

²⁸³ KURTULAN, El Kitabı, s. 58; ÇÖKLÜ, s. 111.

²⁸⁴ MOROĞLU, Erdoğan/ KENDİGELEN, Abuzer: **Notlu İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat**, 7. baskı, İstanbul: Beta Basım, 2001, s. 11.

²⁸⁵ MOROĞLU/ KENDİGELEN, s. 11.

²⁸⁶ DEMİR, s. 152.

²⁸⁷ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 245.

kararı ile karşı karşıya kalan ortak kararın iptali davası açmak yerine hükümsüzlüğün tespitini istemelidir²⁸⁸.

Hukuki işlemlerin geçersizlik halleri genel olarak yokluk, butlan ve iptal edilebilirliktir. Yokluk, bir hukuki işlemin kurucu unsurlarının o işlemde bulunmaması halinde işlemin hukuk dünyasında varlığının kabul edilmemesi yani, hukuki olarak hiçbir sonuç doğurmamasıdır²⁸⁹. Butlan ise, hukuki işlemin kurucu unsurlarının bulunmasıyla beraber geçerlilik şartlarından kamu düzeniyle ilgili olanlarında eksiklik olması halinde işlemin geçersiz olmasıdır²⁹⁰.

Kooperatif ortaklığından çıkarılma kararı alınabilmesi için karar almaya yetkili bir kurul ve bu kurulu oluşturan üyelerce alınmış bir karar olmalıdır. Bu kurucu unsurlardan birinin eksikliği halinde iptal davasına konu olabilecek bir kararın varlığından söz edemeyeceğimizden dolayı bu karara karşı sadece yokluğun tespiti yoluna gidilebilir²⁹¹.

Somut olaylarda yokluk ve butlan hallerini birbirinden ayırmak kolay olmamakla beraber şekil ve usul açısından geçerli olan bir kararın BK m. 19/II ve m. 20/I hükümleri kapsamına girmesi halinde yani emredici hükümlere aykırı, konusu imkansız veya ahlak ve adaba aykırı ise butlan yaptırımına tabi olacağı söylenebilir²⁹². Buna göre çıkarılma kararının iptal edilebilir bir karar mı yoksa hakkında tespit davası açılabilir bir karar mı olduğunun belirlenmesi gerekir. Çünkü genel kurul veya yönetim kurulunca alınmış bir çıkarılma kararı yokluk veya butlan ile sakatlanmadığı hallerde iptal davasına konu olabilecektir²⁹³.

²⁸⁸ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 245.

²⁸⁹ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 245.

²⁹⁰ OĞUZMAN, M. Kemal/ BARLAS, Nami: **Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar**, Yeni Medeni Kanuna göre yeniden yazılmış 9. baskı, İstanbul: Beta Basım, 2002, s.141- 142.

²⁹¹ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 246.

²⁹² DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 248.

²⁹³ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 249; 11.HD. 28. 02. 1979, E. 907- K. 931(ERİŞ, s.368).

2) Çıkarılma Kararının İptali Davası

Ortak, hakkındaki çıkarılma kararına karşı mahkemeye başvurarak bunun iptalini sağlayabilir. Yönetim kurulu kararına karşı ortak genel kurula itiraz etmeden de bu hakkını kullanabilir. Genel kurul kararını ise yalnızca yargı yoluyla iptal ettirebilir. Kanun Koyucu, Koop K madde 16'da bu davayı bir *"itiraz davası"* olarak nitelemiştir. Koop K madde 16/II'de *"Bu ortak tebliğ tarihinden itibaren 3 ay içinde itiraz davası açabilir."* demiş, bir sonraki cümlede de kararın yönetim kurulu tarafından alınması halinde genel kurula da itiraz edebileceği belirtilmiş ve yine aynı fıkranın 6. ve son cümlelerinde itiraz davası terimi kullanılmıştır. Maddenin üçüncü fıkrasında ise, üç ay içinde genel kurula veya mahkemeye başvurmak suretiyle *"itiraz"* edilmeyen çıkarılma kararının kesinleşeceği ifade edilmiştir. Kanun Koyucu çıkarılma kararına karşı açılacak davayı, itiraz davası olarak nitelemiş ise de bunun teknik anlamda itiraz olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Bu durumun ancak özensizlikten ortaya çıktığı söylenebilir. Doktrinde Kanun Koyucu'nun itiraz davası olarak adlandırdığı bu dava türünün, teknik anlamda özel bir itiraz davası olmadığı ki hukukumuzda böyle bir dava türünün bulunmadığı, bu davanın iptal davası olduğu, bu adlandırmanın kanunun ruhuna ve yapısına uygun düşmediği ifade edilmiştir²⁹⁴. Biz de konuya ilişkin açıklamalarımızda iptal davası terimini kullanacağız.

Koop K madde 53, genel kurul kararlarına karşı açılacak iptal davasını düzenlemiştir. Bu madde gereğince genel kurulda alınan tüm kararlar aleyhine belli şartlarla iptal davası açılabilir. Koop K madde 16 ise yönetim kurulunca alınan çıkarılma kararına karşı da iptal davası açılabileceğini öngörmüştür. Koop K madde 16, Koop K madde 53'ün özel bir uygulaması olarak nitelenebilir²⁹⁵.

²⁹⁴ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 251- 252; ÖKTEMER, s. 433; Doğanay, genel kurulca verilen çıkarılma kararlarına karşı açılan davaları "iptal davası" olarak nitelemekte, fakat yönetim kurulunca verilen çıkarılma kararlarına karşı açılan davaları "itiraz davası" olarak nitelemektedir. (DOĞANAY, s. 142).

²⁹⁵ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 254.

Koop K madde 16 *“Bu ortak tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde itiraz davası açabilir.”* düzenlemesiyle iptal davasını hakkında çıkarılma kararı alınan ortak veya gerçek kişi ortağın ölümü halinde mirasçılarının açabileceğini düzenlemiştir²⁹⁶. Yargıtay da bir kararında *“Davacı Ramazan, kooperatif ortaklığından çıkarıldığından bahisle, çıkarılmalarının iptalini dava etmiş ise de bu kişinin kooperatif ortağı bulunup bulunmadığı araştırılmamış ve iptali istenen genel kurul kararı da davacı eşi Cemile’nin ortaklıktan çıkarılmasına ilişkindir. Bu itibarla davanın davacılık sıfatı bulunmaması nedeniyle reddi gerekir.”* diyerek davanın çıkarılan kooperatif ortağı tarafından açılması gerektiğini belirtmiştir.

İptal davası açılırken hasım olarak kooperatif tüzel kişiliği gösterilmelidir²⁹⁷. Davada hasım olarak yönetim kurulu üyeleri gösterilmiş olmakla beraber dava dilekçesinin içeriğinden davanın kooperatif tüzel kişiliğine yöneltildiği anlaşıyorsa dava reddedilmeyerek husumet kooperatif tüzel kişiliğine yöneltilmelidir²⁹⁸.

Koop K madde 16 uyarınca dava açma süresi kararın ortağa tebliğ tarihinden itibaren üç aydır. Genel kurulca alınan çıkarılma kararlarında, Kanun Koyucu sürenin başlangıcı için usulüne uygun tebliği esas aldığından ortağın genel kurula katılmış olması durumunda dahi süre başlamayacak, bunun için kararın ortağa tebliği gerekecektir²⁹⁹. Yönetim kurulunca verilen çıkarılma kararına karşı genel kurula itiraz edilmesi halinde bu kararın ortağa tebliği ile süre başlar³⁰⁰.

Daha öncede değindiğimiz gibi, Koop K’nin 16. maddesi uyarınca tebliğ edilen ihraç kararı yönetim kurulunca verilmiş ise, ortak üç aylık süre içinde

²⁹⁶ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 252; DOĞANAY, s. 1414.

²⁹⁷ DOĞANAY, s.1415; DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 258.

²⁹⁸ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.258; 11. HD. 23. 11. 1978, E. 5310– K. 5224 (DOĞANAY, s. 1427); 11. HD. 10.06.1997, E. 4397- K. 4502 (ERİŞ, s. 474- 475).

²⁹⁹ 11. HD. 14. 04. 1987, E. 1263- K. 2165 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 202); 11. HD. 02. 05. 1998, E. 10485- K. 1308, (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 205).

³⁰⁰ ERİŞ, s. 359; ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 172.

genel kurula itiraz edebileceği gibi, mahkemede itiraz davası da açabilir. Yönetim kurulunun ihraç kararına karşı genel kurula itiraz edilmiş ise, artık yönetim kurulunun ihraç kararına karşı iptal davası açılmaz. Dava genel kurula karşı ve tebliğden itibaren üç ay içinde açılmalıdır³⁰¹.

Üç aylık dava açma süresi hak düşürücü süre niteliğinde olup taraflar ileri sürmese de hakim tarafından re'sen dikkate alınmalıdır³⁰². Sürenin hak düşürücü olduğunun kabulüyle birlikte kooperatifin hilesi nedeniyle sürenin geçirilmiş olması halinde Yargıtay bu durumun objektif iyi niyet kurallarıyla bağdaşmayacağını kabul etmiştir³⁰³.

3476 sayılı Kanun'la Koop K madde 16'da yapılan değişiklikle ortak ana sözleşmede gösterilmeyen bir nedenle ortaklıktan çıkarılamaz. Ortaklıktan çıkarılma kararının iptali için açılan davada da mahkeme çıkarılma kararına konu olan olayda çıkarılma nedenlerinin gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitini bunun yanı sıra yetkili organlarca ve usulüne uygun bir çıkarılma kararı olup olmadığını inceleyecektir³⁰⁴.

“Davaların Niteliği ve Muhakeme Usulü” başlığını taşıyan Koop K madde 99 *“Bu kanunda düzenlenen hususlardan doğan hukuk davaları, tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayılır. Bu davalarda basit muhakeme usulü uygulanır.”* şeklindedir. Buna göre çıkarılma kararına karşı açılacak iptal davası da mutlak ticari dava olup, kural olarak asliye ticaret mahkemesinde görülür. Ayrı bir ticaret mahkemesinin olmadığı yerlerde ise dava değerine göre asliye hukuk veya sulh hukuk mahkemesinde görülecektir (TTK m.5). Yetki hususunda ise Koop K’de açık bir düzenleme yoktur. Yargıtay muhtelif kararlarında, kooperatif ve ortağı arasındaki davalarda yetkinin belirlenmesi hususunda genel yetkiyi belirleyen 1086

³⁰¹ 11. HD 30.01.2006, E. 2005/667– K. 2006/645, (ÇELİK/LALE, s. 499).

³⁰² TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 977, no. 1843; ERİŞ/ULUSOY, s.150; ÇEVİK, Kooperatifler Hukuku Uygulaması, s. 334; ŞİMŞEK, s. 81; ÖKTEMER, s. 436; KARAYALÇIN, s. 474.

³⁰³ 11. HD. 05. 04. 1977, E. 896- K. 1689, (YKD C. 4, S.5, Mayıs 1978, s.751- 753).

³⁰⁴ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 263- 264.

sayılı Hukuk Usulü Muhakemesi Kanunu 17. maddeye göre kooperatif merkezinin bulunduğu yer mahkemesinin yetkili olduğunu kabul etmiştir³⁰⁵. HUMK'nin 17. maddesinde, bir ortaklıkla ortağı arasındaki davanın ortaklığın ikametgahı addolunan mahal mahkemesinde görülmesi emredilmiştir. Kanun'un tayin ettiği bu yetki tarafların ihtiyatı ile dahi değiştirilemez³⁰⁶.

Tüzel kişilerin yerleşim yeri kuruluş belgesinde başka bir hüküm bulunmadıkça işlerinin yönetildiği yerdir (TMK m. 51). Koop K m. 4/ b.1 gereği kooperatif merkezi ana sözleşmede gösterilmelidir. Buna göre tescil ve ilan edilen ana sözleşme de gösterilen merkezin bulunduğu yer (Koop K m. 3/I-b.1) mahkemesi, çıkarılma kararının iptalinde yetkili mahkemedir.

İptal davaları basit muhakeme uygulanması nedeniyle adli tatilde de görülürler (HUMK m. 176/I-b.11).

C) Çıkarılma Kararının Kesinleşmesi ve Hukuki sonuçları

1) Çıkarılma Kararının Kesinleşmesi

Koop K' de 3476 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle çıkarılma gibi ağır sonuçlar doğuran bir kararın ortak açısından hüküm ve sonuçlarını doğurması bu kararın kesinleşmesine bağlanmıştır (Koop K m. 16/son).

Bu açıdan çıkarılma kararının ne zaman kesinleşeceğini tespit etmek büyük önem taşır. Koop K madde 16/V “Üç aylık süre içinde genel kurula veya mahkemeye başvurmak suretiyle itiraz edilmeyen çıkarılma kararları kesinleşir.” hükmünü getirmiştir. Buna göre ortak, hakkındaki çıkarılma kararına karşı genel kurula itiraz etmez veya iptal davası açmazsa, tebliğ ile

³⁰⁵ Demir, aynı sonuca varmakla beraber yetkinin HUMK m. 17' ye göre değil m. 9' a göre belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir. (DEMİR, s. 157).

³⁰⁶ 11. HD.16.03.1995, E. 362- K.2027 (ERİŞ, s. 446).

başlayacak olan üç aylık hak düşürücü sürenin sona ermesi ile çıkarılma kararı kesinleşir.

Yönetim kurulunca verilmiş çıkarılma kararına karşı ortak genel kurula itiraz etmişse, karar kesinleşmez (Koop K m.16/III-c.4). Ortak genel kurulun verdiği karara karşı tebliğden itibaren üç ay içinde dava açabilir (m. 16/III-son). Dava açması halinde karar buna ilişkin mahkeme kararının kesinleşmesi ile dava açılmaması halinde ise üç aylık dava açma süresinin dolması ile kesinleşir.

Genel kurulca alınan çıkarılma kararına karşı ise ortak sadece iptal davası açabileceğinden bu karar dava açılmaması halinde üç aylık sürenin sonunda, dava açılması halinde ise mahkeme kararının kesinleşmesi ile kesinleşir.

Çıkarılma kararının kesinleşmesi ile bunun hükümlerini ne zaman doğuracağı hakkında Koop K'nin da açık bir hüküm yoktur. Doktrinde bazı yazarlar kararın kesinleşmesiyle ortaklık sıfatının çıkarılma kararı alındığı tarihten itibaren ortadan kalkacağını ve ortağın kooperatiften çıkarılmış olacağını ifade etmektedirler³⁰⁷. Buna karşın benzer nitelik taşıyan TTK madde 197/II hükmü kararın noter marifetiyle tebliğinden itibaren üç ay içinde, çıkarılan ortak tarafından iptali diğer ortaklara karşı dava edilmediği takdirde bu karar kesinleşir.” düzenlemesini getirmiştir. Bu düzenlemeye göre açılacak olan iptal davasının sonunda mahkemenin vereceği kararın açıklayıcı bir karar niteliğinde olacağı ve mahkemece çıkarılma kararının iptaline karar verilirse çıkarılma kararının alındığı tarihten, davanın reddi halinde ise çıkarılma kararının yürürlükte kalacağı ortağın çıkarılma kararının kendisine tebliğinden itibaren çıkarılmış sayılacağı belirtilmektedir³⁰⁸.

³⁰⁷ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 253- 273; ÇÖKLÜ, s.118; ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 171.

³⁰⁸ ÇAMOĞLU, s.163; ÇAMOĞLU (POROY/ TEKİNALP), Ortaklıklar, s. 188, no. 310.

Benzer bir düzenleme içeren ve çıkarılma kararının ortağa tebliğ edilmesine ayrı bir önem veren Koop K'de benzer şekilde yorumlanarak, çıkarılma kararının kesinleşmesi halinde, kararın hüküm ve sonuçlarını çıkarılma kararının ortağa tebliğ tarihinden itibaren doğurmaya başlayacağını kabulü daha yerinde olacaktır³⁰⁹. Aynı şekilde mahkemenin iptal istemini reddetmesi ve kararın kesinleşmesi halinde de bu karar çıkarılma kararının ortağa tebliğ tarihinden itibaren hüküm ve sonuç doğuracaktır.

2) Çıkarılma Kararının Kesinleşmesine Kadar Ortaklık Sıfatının Devam Etmesi ve Çıkarılma Kararı Kesinleşmeden Yeni Ortak Alınmaması

Koop K'de 3476 sayılı Kanun'la 16. maddeye eklenen son fıkrada *"Haklarında ki çıkarma kararı kesinleşmeyen ortakların yerine yeni ortak alınamaz. Bu kişilerin ortaklık hak ve yükümlülükleri, çıkarılma kararı kesinleşinceye kadar devam eder."* düzenlemesi getirilmiştir. Bu düzenlemeden önce hakkında kooperatiften çıkarılma kararı alınmış ortağın karar kesinleşinceye kadar ki durumu hakkında bir düzenleme yoktu. Bu durum kooperatif yönetimlerince kötüye kullanılmakta ve hakkında çıkarılma kararı alınmış ortak kooperatife dönmüş olsa bile hak kaybına uğrayabilmekteydi³¹⁰. Yargıtay uygulamaları³¹¹ ile bu durumun önüne geçilmeye çalışılmış, nihayetinde Kanun Koyucu bu durumu 1988 yılında kanunlaştırmıştır.

³⁰⁹ DEMİR, s.163- 164.

³¹⁰ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 275.

³¹¹ "...Kooperatifin davacı hakkında verilen ihraç kararı kesinleşmeden çekişmeli taşınmazı başkasına tahsis etmesi ve onun adına sicilde kayıt oluşturulması geçerli sayılmaz..." 11. HD. 02. 03. 1982, E. 976- K. 2047 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 240); "...Kooperatif ortağı hakkında verilen ihraç kararı kesinleşmeden, bu ortağa önceden çekilen kurada isabet eden konutun, yeni alınan ortağa tahsisi geçerli değildir..." 11. HD. 18. 09. 1983, E. 8038- K. 8960 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 240); "... Kooperatif ortağının ihracından sonra, ihraç edilen ortak tarafından açılan iptal davası bu ortak lehine sonuçlanıp kesinleştiğinde, alınan karar geriye etkili bir karar olacağından çıkarma kararı alındığı tarihten itibaren ortadan kalkar ve hukuki açıdan hiç alınmamış gibi bir durum ortaya çıkar. Bu nedenle, henüz evvelki ortağın ihraçı kesinleşmeden yerine yeni ortak alınmışsa, bu ikinci karar yasa ve iyi niyet kurallarına aykırı olduğundan menfaat çatışması halinde, şayet çıkar çatışması konutla ilgili ise kurayı kimin çektiğine bakılmaksızın eski ortağın yerine yeni ortağın alındığının belli olması kaydıyla evvelki ortağın hakkı üstün tutulur..." 11. HD. 24. 06. 1986, E. 3075-K. 3825, (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 242).

Bu düzenlemeye göre çıkarılma kararı kesinleşene kadar, sanki çıkarılma kararı alınmamış gibi ortak ile kooperatif ilişkisi devam edecek, ortak sahip olduğu hakları kullanıp yükümlülüklerini de yerine getirecektir³¹². Koop K madde 16/ son ile haklarında çıkarılma kararı alınan ortakların bu karar kesinleşmeden yerine ortak alınamayacağı düzenlenmiş³¹³, bununla da yetinilmeyerek ek madde 2 ile buna aykırı davranan yöneticiler hakkında cezai hükümler öngörülmüştür. Kanun Koyucu bununla çıkarılan ortağın çıkarılma kararının iptali ile kooperatife dönmesi halinde hiçbir hak kaybına uğramamasını amaçlamıştır.

Yönetim kurulunun haksız olarak hakkında çıkarılma kararı verdiği ortak, çıkarılma kararının iptaline kadar hak kaybına uğramış ise yönetim kurulu üyeleri aleyhine tazminat davası açması ve uğradığı zararı yasal faizi ile talep etmesi mümkündür³¹⁴.

³¹² DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 274; “...Ortağın çıkarılmasına ilişkin karar kesinleşmemiş ise, ortak genel kurula çağrılmalıdır...” 11. HD. 02. 07. 1992, E. 1147- K. 8151 (ERİŞ, s. 387); “...Ortağın çıkarılmasına genel kurulca karar verilmiş ise de, bu karar ortağa tebliğ edilmemiştir. Bu durumda, ortağın çıkarılması işlemi kesinleşmiş sayılmaz. Ortak genel kurula çağrılacağı gibi, kuraya da dahil edilmelidir...” 11. HD. 05. 10. 1992, E. 2585- K. 9581 (ERİŞ, s. 390); “...Ortak, kooperatiften çıkarılmış ve fakat çıkarma kararı kesinleşmemiştir. Bu durumda ortağın hak ve yükümlülükleri devam eder...” 11. HD. 01. 02. 1993, E. 6765- K. 519 (ERİŞ, s. 396); “...Ortak çıkarılmış olsa bile, hak ve yükümlülükleri çıkarma kararının kesinleşmesine kadar devam eder. Davalı kooperatifçe hakkında çıkarma kararı verilen ortağın kura çekimine dahil edilmemesi hatadır...” 11. HD. 31. 10. 1996, E. 6980- K. 7414 (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 239); “...1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 3476 sayılı Kanun ile değişik 16/son maddesine göre haklarındaki çıkarma kararı kesinleşmeyen ortakların ortaklık hak ve yükümlülükleri, çıkarılma kararı kesinleşinceye kadar devam eder. Bir başka deyişle hakkında çıkarma kararı henüz kesinleşmemiş olan ortak, diğer ortaklarla eşit hak ve yükümlülüklerle sahiptir. Bu durumda somut olayda hakkındaki ihraç kararı henüz kesinleşmemiş olan davacının yapılan genel kurullara çağrılması, katılması ve şayet alınmış bir ihtiyati tedbir kararı bulunmaması durumunda yeni dönemlere ilişkin aidat borçlarından dolayı hakkında yeni bir ihraç kararı verilmesi de mümkündür...” 11. HD. 07. 04. 2003, E. 2002/11126- K. 2003/3370 (ÇELİK/LALE, s. 436); Benzer kararlar, 11. HD. 11. 04. 2005, E. 2004/6776- K. 2005/3538 (ÇELİK/LALE, s. 440); 11. HD. 25. 04. 2005, E. 2004/4238- K. 2005/4160 (ÇELİK/LALE, s. 441).

³¹³ “...Kooperatiften ihraç edilen bir ortağın açtığı dava sonucunda, ihraç kararının iptal edilmesi halinde eski statüsü aynen geri döner ve ortaklık haklarını kooperatife girdiği tarihten itibaren muhafaza etmeye devam eder. Bunun sonucu olarak, kendisinden daha sonra ortaklığa girenlerle karşı hal sahipliğinde önceliği vardır...” 11. HD. 27. 11. 1992, E. 5829- K. 10854 (ERİŞ, s. 392); “...Ortak kooperatiften çıkarılmış ve sonradan bu çıkarma kararını iptal ettirerek yeniden kooperatife dönmüş ise, konut veya dükkan isteyebilir... Eğer bunlar ortağa verilmezse ortağın tazminat isteme hakkı vardır...” 11. HD. 27. 04. 1998, E. 1400- K. 2889 (ERİŞ, s. 483).

³¹⁴ ÇÖKLÜ, s.138; 11 HD. 07. 11. 1995, E. 5820- K. 8382 (ÇÖKLÜ, s. 138).

D) Çıkarılan Ortak ile Hesaplaşma

1) Ayrılma Payı

Koop K madde 17 Kooperatiften “Çıkan veya Çıkarılan Ortakla Hesaplaşma” başlığını taşımakla beraber, bildirme (Koop K m. 12, m. 13) ölüm (Koop K m. 14) ortaklığın bir hizmet veya göreve bağlı olduğu hallerde bu hizmet veya görevin sona ermesi (Koop K m. 15) ve olağanüstü hallerde tanınan (Koop K m. 52, birleşmede Koop K m. 84/b.11) çıkma hakkına dayanılarak çıkma ve kural olarak çıkarılma hallerinde uygulama alanı bulan genel bir maddedir³¹⁵.

Koop K madde 27 uyarınca sermaye ve sair ödemelerle yükümlü bulunan ortakların temerrüdü halinde “ortaklığın kendiliğinden düşmesi” söz konusu olup, sermaye borcu için yaptığı ödemelerden yoksun bırakılacağı için Koop K madde 17 anlamında sermaye veya mevduat ortadan kalkmış bulunduğundan hüküm yine uygulama alanı bulamayacaktır.

Koop K madde 17/I-c. 1 uyarınca “Kooperatiften çıkan veya çıkarılan ortakların kendilerinin yahut mirasçılarının kooperatif varlığı üzerinde hakları olup olmadığı ve bu hakların nelerden ibaret bulunduğu ana sözleşmede gösterilir.” demekte Koop K madde 17/III’de de “Çıkan veya çıkarılan ortağın sermaye veya mevduatından kısmen veya tamamen yoksun kalacağı hakkındaki şartlar hükümsüzdür.” diyerek ana sözleşme ile bunların dışında haklar için düzenleme yapılabileceğini benimsemiştir. Yani ortağın sermaye veya mevduatı ortağa kanunun emredici hükmü gereği ödenecektir³¹⁶. Sermaye ifadesinden ortağın kooperatife girerken koyduğu veya koymayı

³¹⁵ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.296; TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.167, dn. 1; “Payın devrinde ise Koop K m.17’ye başvurulamaz. Çünkü devir ile pay kooperatifte bırakılmaktadır. Devralan ile devreden aralarında ödedikleri miktar ise – isterse bu miktar nominal değer olsun – Kooperatifler Kanunu’nun uygulama alanı dışında kalmaktadır.” (TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.167).

³¹⁶ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 296; ERİŞ, s. 503.

taahhüt ettiği ortaklık payı anlaşılmalıdır³¹⁷. Mevduat ifadesinden ise sermaye dışında kooperatiften isteyebileceği sair alacakların, yani kooperatife yaptığı ödemelerin anlaşılması gerekir³¹⁸. Yani ortak madde 17/III'e göre kooperatife ortaklık payı, aidat ve hangi adla olursa olsun yaptığı sermaye ve mevduat ödemelerini geri alabilecektir³¹⁹.

Koop K madde 17/II'de yer alan kooperatifin varlığı üzerinde hak kavramı ise Koop K madde 17/III uyarınca ortağın mahrum bırakılamayacağı sermaye ve mevduatı dışındaki değerlerdir³²⁰. Başka bir deyişle ana sözleşmede hak tanıyan hüküm varsa, ortağın ayrılma payı, sermayesi veya mevduatı ile varlık üzerinde tanınan haktan oluşur³²¹. Ortağın kooperatif varlığı üzerinde kanuni değil ana sözleşmesel bir hakkı mevcuttur. Yani ana sözleşmede ayrılma payı konusunda hüküm olmaması veya Koop K madde 17/III hükmü tekrarlanmışsa ortağa sermayesi veya mevduatı dışında kooperatif mal varlığından bir hak verilmeyecektir³²². Bu konuda genel kurul veya yönetim kurulunca karar alınması yeterli değildir³²³. Bu hak ana sözleşme değişikliği ile de tanınabilir³²⁴.

Ayrılma payının kapsamına madde 17/ I- c. 2 gereği yedek akçeler dahil edilmezler. Hükümde hangi yedek akçelerin ayrılma payına dahil olmadığı anlaşılmamakla beraber bunun kanuni yedek akçeler olarak kabul edilmesi ve tüm yedek akçelerin kapsama dahil olmadığı savunulmaktadır³²⁵.

³¹⁷ ÇEVİK, Kooperatif Hukuku Uygulaması, s. 386.

³¹⁸ ARPACI, s. 92; DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 297- 298.

³¹⁹ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 298.

³²⁰ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 296.

³²¹ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 168.

³²² TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 168.

³²³ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 168.

³²⁴ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 169; DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.297.

³²⁵ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.170; DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 301- 302; ÇEVİK, Kooperatifler Hukuku Uygulaması, s. 338.

2) Ayrılma Payının Hesaplanması

Ayrılma payının ne şekilde hesap edileceği Koop K madde 17/I-c. 2’de *“Bu haklar yedek akçeler hariç olmak üzere, ortağın ayrıldığı yıl bilançosuna göre hesaplanır.”* şeklinde düzenlenmiştir.

Buna göre ayrılma payı hesaplamasında o yılın bilançosu esas alınacak, ayrı bir bilanço düzenlenmeyecektir. Ana sözleşme ile kabul edilen hesap yılı takvim yılından farklı olabileceğinden buradaki yıl hesap yılı olarak anlaşılmalıdır³²⁶.

Ayrılma payının hesaplanması için bilançonun genel kurul kararı ile kabul edilip onanması yani kesinleşmesi gerekir³²⁷.

Ayrılma payı yıllık bilançonun çıkarıldığı esaslar ve değerlendirme ölçüleri ile hesaplanır. Bu nedenle Koop K madde 17/I kapsamındaki hakların ödenmesinde nominal değer esas alınacaktır. Ortağın cari değerler üzerinden bilançonun hazırlanmasını talep hakkı olmadığı gibi³²⁸ birikimleri için faiz verilmesi talebinde de bulunamaz³²⁹. Maddenin özellikle ikinci sonuç sebebi ile ayrılma payının hesabında satış değeri, alış değeri, cari değer gibi değerleri bertaraf ettiği anlaşılmaktadır. Sonucun, kooperatif varlığının

³²⁶ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 301.

³²⁷ ERİŞ, s. 503; DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 301.

³²⁸ ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 246; ERİŞ/ULUSOY, s. 217; TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.169

³²⁹ ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 246; “...Davacı ortak, kooperatiften ayrılmış ve ana para ile faizini geri istemiş ve mahkemece ana paraya karar verilmiş ve faizin istemi reddedilmiştir. Kararı davacı temyiz etmiştir. Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillere, gerektirici sebeplere ve delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına ve davacı ortağın ana parayı geç ödemesi nedeniyle oluşan temerrüt faizini geri isteyeceğine ilişkin kanun ve ana sözleşmede bir hüküm bulunmamasına göre, temyiz itirazlarının reddi ile hükmün onanması gerekmiştir.” 11. HD. 27. 05. 1996, E. 3485- K. 3828 (ERİŞ, s. 520) ;“Kararda söz konusu olan faiz, temerrüt faizi değildir. Kooperatif temerrüde düşerse, temerrüt faizini ödemelidir.”, (ERİŞ, s. 520, dn. 8); “...Çıkarılan ortak, aidatlarını geri istemiştir. Bu aidatlar bilançonun kesinleşmesinden itibaren bir ay sonra ödenmelidir. Aksi halde kooperatif temerrüde düşer...” 11. HD.10.02.1994, E. 3603- K. 916 (ERİŞ, s. 514); “...Kooperatiften ayrılan ortak, yatırdığı aidatlarını geri isteyebilir. Davalı kooperatif temerrüde düşmüş ise ve ayrıca icra takibi yapılmış ve itiraz da edilmiş olmasına göre, ayrılan ortak yararına temerrüt faizi ile icra inkar tazminatına karar verilmelidir...” 11. HD. 22. 09. 1998, E. 3703- K. 5818 (ERİŞ, s. 523).

korunması nedeni ile ratio legis'e uygun olduğu söylenebilir³³⁰. *Deryal* hesabın nominal değer üzerinden yapılmasının yüksek enflasyonun olumsuz etkilerinden dolayı ortaklıktan ayrılmaya verilen bir ekonomik ceza niteliğinde olacağını ifade etmiştir³³¹.

Ayrılma payı hesaplanırken, ortağın kooperatife karşı olan tüm borçları ve ödeme yükümlülükleri ayrılma payı ile takas edilmelidir³³².

3) Ayrılma Payının Ödenme Zamanı ve Zamanaşımı

Kooperatif bilançosu, yönetim kurulunca hazırlanarak yıllık olağan genel kurul toplantısından en az 15 gün önce kooperatif merkezinde ve şubelerinde kooperatif ortaklarının incelemesine sunulur (Koop K m. 24/I). Olağan genel kurul toplantılarının ise, her hesap devresi sonundan itibaren 6 ay içinde ve en az yılda bir defa yapılması zorunludur (Koop K m. 45/I). Ayrılmanın gerçekleştiği hesap yılına ait bilanço, hesap yılı sonundan itibaren en geç 6 ay içinde yapılmak zorunda olduğundan hesaplama ve ayrılan ortağa yapılacak ödeme en erken bu tarihte olabilecektir³³³. Buradan, kooperatife kayıtlı ortakların en az 1/10 unun gündem maddelerinin görüşülmesine geçilmeden önce yazılı teklifte bulunmaları halinde bilanço incelemelerinin ertelenmesi (Koop K m. 46/III) ihtimalide dikkate alınmalıdır³³⁴.

Koop K madde 17/II'ye göre "*Kooperatifin mevcudiyetini tehlikeye düşürecek nitelikte ki iade ve ödemeler, ana sözleşmede daha kısa bir süre tespit edilmiş olsa bile genel kurulca üç yılı aşmamak üzere geciktirilebilir.*"

³³⁰ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 169.

³³¹ DERYAL, Ortak Sıfatı, s. 298.

³³² ERİŞ/ULUSOY, s. 219; DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 302.

³³³ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 303.

³³⁴ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 303.

Buna göre kooperatif ana sözleşmesinde daha kısa bir erteleme süresi kabul edilse bile kooperatif genel kurulu ödemeyi üç yıla kadar erteleyebilir³³⁵.

Ertelme hakkını Kanun açıkça genel kurula tanıdığından, yönetim kuruluna ertelme yetkisi verilemez³³⁶. Kooperatifin ertelme hakkı kanuni bir hak olduğundan bu hususta ana sözleşme düzenlemesi aranmaz³³⁷.

Koop K madde 17 düzenlemesi ayrılan ortak sayısı ve ayrılma payı ödemelerinin toplamının kooperatifin varlığını tehlikeye düşürecek boyuta gelmesi halinde kooperatifin varlığının korunmasını amaçlamıştır³³⁸. Ertelme kararı verilirken bu gerekçelerin somut olayda varlığı aranmalı ve keyfi ertelme kararları ile ayrılan ortağın mağduriyetine de yol açılmamalıdır³³⁹. *Deryal* bunun yanı sıra bilançonun genel kurulca kabul edildiği tarihte kesinleşen ve muaccel hale gelen ortağın ayrılma payı alacağına ortak lehine gecikme faizi işletilmesinin yerinde olacağı görüşündedir³⁴⁰.

Kooperatifin mevcudiyetinin tehlikeye düşmesi halinde kooperatif muhik bir tazminat da talep edebilir (m.17/II-c. 2). Bu tazminat ortağın kooperatiften ayrılması sonucunda kooperatifin çalışması ve başarısına zarar gelmesi gerekçesine dayanır ve verilen zarar ölçüsünde takdir edilir³⁴¹.

³³⁵ “...Ortaklıktan çıkan veya çıkarılan ortakların aidatlarının geri verilmesi hususu, ana sözleşme hükmüne göre iki yıl ertelenebileceği öngörülmüş ise, bu süre genel kurulca, ana sözleşme değişikliği yapılmadan üç yıla çıkarılamaz...” 11. HD. 06. 07. 1992, E.1103- K. 8209 (ERİŞ, s. 511).

³³⁶ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s.173; DOĞANAY, s.1426; ÇEVİK, Kooperatifler Hukuku Uygulaması, s.339; ERİŞ/ULUSOY, s. 220.

³³⁷ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 304.

³³⁸ TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 173; DOĞANAY, s. 1488 vd; ÇÖKLÜ, s. 69.

³³⁹ DERYAL, Ortak Sıfatı, s.304; “...Ortak, kooperatiften çıkarılmış ve bu nedenle de, aidatlarını geri istemiştir. Davalı kooperatif, genel kurulca alınan karar uyarınca geri ödemeleri üç yıl ertelediğini savunmuştur. Yapılan bilirkişi incelemesi sonucu aidatların iadesinde, kooperatifin varlığının tehlikeye düşmeyeceği anlaşılmıştır. Bu genel kurul kararı iptal edilmese bile, ödemelerin yapılmasında kooperatifin varlığının tehlikeye düşmeyeceğinin anlaşılmasına göre, artık bu genel kurul kararının uygulanması söz konusu olamaz. Bu nedenle, aidatların geri ödemesine ilişkin yerel mahkeme kararı doğrudur...” 11 HD.16. 12. 1996, E. 8424- K. 8808 (ERİŞ, s. 514).

³⁴⁰ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 305.

³⁴¹ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 305.

Koop K madde 17/II-c.3 uyarınca “Çıkan veya çıkarılan ortaklar ile mirasçılarının alacak ve hakları bunları isteyebilecekleri günden başlayarak beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.”³⁴². Bu sürenin ana sözleşme ile değiştirilmesi mümkün değildir (TTK m. 6).

E) Kooperatiften Ayrılan Ortağın Sorumluluğu

1) Genel Olarak Ortağın Sorumluluğu

Koop K madde 36 “Bir Ortağın Ayrılmasından veya Kooperatifin Dağılmasından Sonra Sorumluluk” başlığını taşımaktadır. Madde sınırsız veya sınırlı sorumlu kooperatif ortağının, kooperatiften ayrılmasından sonraki sorumluluğunu düzenlemektedir.

Kural olarak kooperatif alacaklılarına karşı malvarlığı ile sorumludur. Ancak ana sözleşme ile Koop K’de düzenlenmiş diğer sorumluluk türleri de kabul edilmiş olabilir (Koop K m. 28).

Koop K sınırsız (Koop K m. 29) ve sınırlı (Koop K m. 30) sorumluluk olmak üzere ortakların sorumluluklarını düzenlemiştir. Bunlar ancak ana sözleşmede yer alması koşuluyla uygulama alanı bulabilirler.

Ana sözleşmede sınırsız sorumluluk hali kabul edilmişse, ortaklar kooperatifin borçlarından sınırsız, şahsen ve zincirleme olarak sorumlu olurlar (Koop K m. 29). Buna göre alacaklılar, kooperatif varlığından

³⁴² ERİŞ/ULUSOY, s. 219; “...Davacının üyeliğine 1989 yılı içinde son verildiğine göre, Koop K’nin 17 ve davalı kooperatif ana sözleşmesinin 15. maddeleri uyarınca, davacı, davalıya ödediği aidatları ayrıldığı yılın bilançosundan bir ay sonra isteyebilecektir. Ayrıldığı yıl bilançosu 31.12.1989 tarihini taşıyacağından, davacı ana sözleşme uyarınca en erken 01.02.1990 günü davalı kooperatife başvurabilecektir. Dava, bu tarihten itibaren henüz Koop K’ nin 17. maddesinde söz edilen beş yıllık süre dolmadan, 29.04.1994 günü açıldığına göre, mahkemece davanın süresinde açıldığı gözetilerek işin esasına girilmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde davanın zamanaşımından reddi doğru olmamış ve hükmün bu nedenle, davacılar yararına bozulması gerekmiştir.” 11. HD.19. 09. 1996, E. 5097- K. 5813 (ERİŞ, s. 521).

alacaklarını kısmen veya tamamen sağlayamazlarsa, sınırsız sorumlu herhangi bir ortağa başvurabileceklerdir (Koop K m. 29/son cümle). Sorumluluk hali kooperatifin iflası veya dağılması hali için sınırlı sayıda öngörülmüştür. Buna göre konkordatonun ilanı ve kabulü halinde veya icra takibinin semeresiz kalmasında ortağa başvurulamaz³⁴³.

Ortağın sınırlı sorumluluğu da yine ana sözleşmede bu hususa ilişkin bir hüküm bulunması halinde, ortağın kendi payı dışında ancak belirli bir miktara kadar şahsen kooperatifin borçlarından sorumlu olmasıdır (Koop K m. 30/I). Sorumluluk miktarı ortağın kooperatifteki payının miktarı ile orantılı olabilir (Koop K m. 30/I son cümle). Sınırlı sorumluluk hali TTK m. 258 vd düzenlenen komanditerin sorumluluğu ile benzerlik gösterir³⁴⁴. Sınırlı sorumlu ortağa da kooperatiftan sonra başvurulabilir. Burada da sınırsız sorumluluk halinde olduğu gibi ikinci derecede bir sorumluluk hali söz konusudur³⁴⁵. İflasın sonuna kadar sorumluluk iflas idaresi tarafından ileri sürülebilir (Koop K m. 30/II).

Ortaklara bu sorumluluk halleri dışında kooperatifin varlığının korunabilmesi amacına yönelik olarak ³⁴⁶ ana sözleşme ile ek ödeme³⁴⁷ yükümlülüğü de yüklenebilir (Koop K m. 31). Ek ödemeler yalnız bilanço açıklarını³⁴⁸ kapatmaya yönelik olabilir (Koop K m. 31/I-c.2). Ek ödeme yükümlülüğü sınırsız olabileceği gibi belirli miktarla, iş hacmi ile veya paylarla orantılı olarak sınırlandırılabilir (Koop K m. 31/I son cümle). Ek ödemelerde

³⁴³ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 993, no.1886.

³⁴⁴ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 993, no.1888.

³⁴⁵ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 993, no.1889.

³⁴⁶ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 994, no.1891.

³⁴⁷ “Kullanma maksadının belirtilmiş olması, kooperatifin dağılmasından önce ortakların bu yükümlerini yerine getirmek zorunda bulunmaları, ek ödemeleri bir çeşit fon durumuna sokmaktadır. Ek ödemeler, ortaklar nezdinde bulunan bir yedek fon niteliğindedir.” TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 994, no.1893.

³⁴⁸ “Bilanço açığı kooperatifin bir yıllık faaliyeti sonunda aktifinde yer alan değerlerden bir kısmının, muhtelif nedenlerle yok olması sonucunda bilançosunda meydana gelen açıktır. Muhasebe dilinde bu açık zarar olarak tanımlanır. İşletmenin faaliyetine devam edebilmesi için hasıl olan bu zararların giderilmesi zorunludur.” (ÇEVİK, Kooperatifler Kanunu, s. 390).

ortak alacaklılara karşı değil kooperatife karşı sorumludur³⁴⁹. Ancak kooperatifin iflası halinde ek ödemeleri talep hakkı iflas idaresindedir (Koop K m. 31/II).

2) Ortağın Ayrılardan Sonraki Sorumluluğu

Sınırlı veya sınırsız olarak sorumlu olan ortağın sorumluluğu, kooperatiften ayrılması halinde de belirli koşullar altında devam eder. Koop K'nun 36. maddesinin birinci fıkrası "*Sınırsız veya sınırlı sorumlu bir ortak ölür veya diğeri bir sebeple kooperatiften ayrılışının kesinleştiği tarihten başlayarak bir yıl veya ana sözleşme ile tespit olunan daha uzun bir süre içinde kooperatif iflas ettiği takdirde, ayrılmasından önce doğmuş olan borçlar için ortak sorumluluktan kurtulamaz.*" şeklindedir³⁵⁰. Bu düzenlemeye göre, sınırsız veya sınırlı sorumlu ortaklar, ortaklıktan ayrıldıktan sonrada belli koşulların gerçekleşmesi halinde kooperatifin borçlarından dolayı sorumlu olmaya devam edeceklerdir. Sorumluluk için ortağın ayrılmasının kesinleşmesinden önce doğmuş bir borç olmalıdır. Bunun yanı sıra kooperatiften ayrılmanın kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde (ana sözleşme ile daha uzun bir süre de öngörülebilir) ortaklık iflas etmiş olmalıdır. Bir yıllık süre alt sınırı belirleme bakımından emredici niteliktedir. Ana sözleşme ile sorumluluk süresi kısaltılamaz³⁵¹. Sorumluluk süresi içinde iflas halinde, ayrılan ortak ile mevcut ortakların sorumlulukları aynıdır³⁵². Sorumluluğun başlangıcı ayrılmanın kesinleştiği tarihtir. Kanun Koyucu'nun sorumluluğun başlangıcını ayrılmanın ticaret siciline tescil tarihi olarak benimsemesinin sorumluluğun başlangıç tarihinin belirlenmesi açısından daha kolay olacağı savunulmaktadır³⁵³.

³⁴⁹ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar, s. 994, no:1891.

³⁵⁰ Benzer düzenleme TTK mülga m.501 "*Şirketten çıkan veya çıkarılan ortak, çekildiği iş yılının sonundan önceki şirket taahhüt ve borçlarından çıktığı veya çıkarıldığı tarihten itibaren iki yılın sonuna kadar (kanunen daha kısa bir müddet tayin edilmiş olan haller hariç olmak üzere) esas mukavele ile muayyen hudut dairesinde mesuldür.*"

³⁵¹ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.307.

³⁵² DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s.307.

³⁵³ DERYAL, Ortaklık Sıfatı, s. 308; Tekinalp, ayrılmanın tescili tarihini sorumluluk süresinin başlangıç tarihi olarak kabulü gereğine değinir, bunun Koop K m.36/ III'ten kıyasen

Madde düzenlemesine göre sorumluluğun başlangıç tarihini belirlemek için her ayrılış türüne göre ayrılışın kesinleşme tarihinin belirlenmesi gerekir. Ölüm halinde de mirasçılarının, mirası reddetmemeleri halinde külli halefiyet ilkesi gereği sorumlulukları yoluna gidilebilir. İlgili düzenleme ile kooperatife ortak olma halinde taahhüt edilen yükümlülükten kaynaklı kanuni bir sorumluluk hali benimsenmiştir³⁵⁴.

Maddenin ikinci fıkrası aynı şartlar altında sorumluluğu ek ödeme yükümü açısından da öngörmüştür.

Maddenin son fıkrasında ise kooperatifin dağılması halinde sorumluluk durumu düzenlenmiştir. Buna göre kooperatif dağılırsa, dağılmanın ticaret siciline tescilinden başlayarak bir yıl veya ana sözleşmede tespit olunan daha uzun bir süre içinde kooperatifin iflasına karar verilmesi halinde ortaklar ek ödemelerle birlikte sorumlu olurlar.

3) Sorumlulukta Zamanaşımı

Koop K m. 37 sorumlulukta zamanaşımını düzenlemiştir. Buna göre *“Alacaklıların, ortakların şahsi sorumluluklarından doğan isteme hakları, daha önce kanuni bir hüküm gereğince düşmedikçe iflas işlemlerinin sona ermesinden başlayarak daha bir yıl süre ile alacaklılardan her biri tarafından ileri sürülebilir.”* Yani iflasın kesinleşmesinden bir yıl geçmekle alacaklıların, ortağa başvurma hakkı zamanaşımına uğrar.

Ortakların rücu hakkı ise, rücu hakkını doğuran ödemenin yapılmasından itibaren bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (Koop K m.37/2).

uygulanabileceğini ancak bunun da geniş bir yorum tarzı olacağını kabul eder.(TEKİNALP, Kişisel Nitelik, s. 178).

³⁵⁴ ERİŞ/ULUSOY, s. 338.

SONUÇ

Çalışmamızın birici bölümüne, kooperatifin tanımı yapılarak başlanmıştır. Kooperatif kavramı sosyal, ekonomik ve hukuksal açıdan ele alınmıştır. Kooperatifin unsurları Koop K'nin 1. maddesi esas alınarak belirlenmiş ve kooperatif türleri kısaca açıklanmıştır.

“Kooperatifin Hukuki Niteliği ve Kooperatifi Diğer Kişi ve Mal Birliklerinden Ayıran Temel Özellikleri” başlığı altında, öncelikle kooperatifin hukuki niteliği üzerinde durulmuştur. Kooperatifin hukuki niteliği ile ilgili doktrindeki tartışmalar Koop K'nin 1. maddesinin 3416 sayılı Kanun'la değişikliğe uğramadan önceki ve değişiklikten sonraki haliyle ele alınmıştır. Madde değişikliği ışığında kooperatiflerin ortaklık olduğu sonucuna varılmıştır. Ardından kooperatifleri, diğer kişi ve mal birliklerinden ayıran temel özellikleri üzerinde durulmuştur.

“Kooperatiflere Hakim Olan İlkeler” başlığı altında, öncelikle genel olarak kooperatiflere hakim olan ilkelere değinilmiş sonrasında ortaklık sıfatının kazanılması ve kaybedilmesinde temel ilkeler olan açık kapı ilkesi ve kooperatifin korunması ilkesi üzerinde durulmuştur. Kooperatif ortağı sıfatının kazanılması için objektif şartları taşıyan herkesin ortak olabilmesi ve yine özgür iradesiyle ortaklıktan ayrılabilmesini ifade eden açık kapı ilkesi, kanuni dayanaklarıyla açıklanmıştır. Aynı şekilde, açık kapı ilkesinin doğal sınırı olan kooperatifin korunması ilkesine de değinilmiştir.

Ortaklığın kazanılması halleri, aslen kazanım, devir yoluyla kazanım ve özellikli giriş halleri olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır. Ortak olmak isteyen kişinin kooperatife başvurması ve ortaklık şartlarını taşıması halinde ortaklığa kabul edilmesi için gerekli şartlar, aslen kazanım başlığı altında açıklanmıştır. Kural ortaklık sıfatının aslen kazanımı olmakla beraber ortaklığın istisnai kazanım yolları olan devir yoluyla kazanım ve özellikli giriş

halleri olan kurucu üyelik, mirasçılarının ortaklık sıfatı, taşınmaz mal veya işletmeye bağlı olarak ortaklık sıfatının kazanılması da incelenmiştir.

“Kooperatif Ortaklığı Sıfatının Sona Erme Halleri” başlığı altında ortaklıktan çıkma konusu ele alınırken öncelikle çıkma hakkı üzerinde durulmuş ve ortaklıktan çıkmanın kural olarak bildirimle çıkma olduğuna değinilmiştir. Bildirimle çıkmanın usulü üzerinde durulmuştur. Temelini kooperatifin korunması ilkesinden alan çıkma tazminatının koşullarına değinilmiştir. İstisnai çıkma hali olarak haklı nedenlerle ortaklıktan çıkma hali de ele alınmıştır. Ortağın ölmesi veya tüzel kişiliğin sona ermesi, kooperatifin sona ermesi, görev veya hizmetin sona ermesi, taşınmazın veya işletmenin devredilmesi halleri “Ortaklık Sıfatının Kendiliğinden Sona Ermesi” başlığı altında incelenmiştir.

Olağanüstü nedenlerle çıkma başlığı altında ise, şahsi sorumluluğun ağırlaştırılması veya ek ödeme yükümlülüğü getirilmesi, birleşme, özelliği giriş istemindeki eksiklik nedeniyle çıkma hali incelenmiştir. Kooperatif ana sözleşmesindeki çıkma nedenine dayanılarak da ortaklıktan çıkılabileceğine de değinilmiştir. Birinci bölüm payın devri ile ortaklık sıfatının yitirilmesi konusu ile tamamlanmıştır.

“Kooperatif Ortaklığından Çıkarılma” başlığını taşıyan tezimizin ikinci bölümüne, genel olarak ortaklıktan çıkarılma açıklanarak başlanmıştır. Ortaklıktan çıkarılma ve itiraz başlığını taşıyan Koop K’nin 16. maddesinde 3476 sayılı Kanun’la yapılan değişikliğe genel olarak değinilmiştir.

Ortaklıktan çıkarılma sebepleri, ana sözleşmedeki sebepler ve haklı sebepler olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir. Koop K’nin 16. maddesinde 3476 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikle ana sözleşmede yer alan çıkarılma sebepleri dışında bir sebeple ortağın ortaklıktan çıkarılamaması düzenlemesi, değişiklik gerekçesi, doktrindeki görüşler ve Yargıtay uygulamaları ışığında incelenmiştir. Değişikliğin gerekçesi ve madde

metninin açıklığı karşısında haklı sebeple ortağın ortaklıktan çıkarılamayacağı ancak sürekli borç ilişkisi olan, kooperatifle ortak ilişkisi, haklı nedenle sona edilebilir olmalıydı sonucuna varılmıştır. Ancak şu andaki düzenleme ile haklı nedenle ortağın ortaklıktan çıkarılabilmesi zorlama ve çok geniş bir yorum olacağı kanaatine varılmıştır.

Çıkarmaya yetkili organlar ve yapılması gereken işlemler başlığı altında çıkarmaya kural olarak yetkili genel kurulu ve istisnai olarak yetkili olan yönetim kurulu incelenmiştir. Bunu takiben çıkarılma kararı alınırken izlenmesi gereken usule değinilmiştir.

Koop K'nin 27. madde düzenlemesi ise, sermayeye katılma borcunun veya diğer ödemelerin yerine getirilmemesi sebebiyle ortaklık sıfatının kendiliğinden yitirilmesi başlığı altında incelenmiştir. Her ne kadar doktrinde bazı yazarlar ve Yargıtay uygulaması bu hali kanuni bir çıkarılma sebebi olarak kabul edip çıkarılma usulünü uygulasa da bunun çıkma ve çıkarılmadan ayrık bir ortaklık sıfatının yitirilmesi hali olduğu, çıkma, çıkarılmadan farklı hüküm ve suçları olduğu kanaatine varılmıştır.

Çıkarılmaya karşı ortağın başvurabileceği yollar ve çıkarılan ortakla hesaplama başlığı altında öncelikle çıkarılan ortağın çıkarılma kararına karşı hangi hukuki yollara başvurabileceği incelenmiştir. Çıkarılan ortağın, çıkarılma kararının genel kurulca verilmesi halinde iptal davası açabileceği yönetim kurulunca verilmesi halinde genel kurula itiraz hakkı ve yine iptal davası açma hakkı üzerinde durulmuştur. Bunu takiben çıkarılma kararının kesinleşmesi, hukuki sonuçları ve kararın kesinleşmesine kadar çıkarılan ortağın durumu incelenmiştir.

“Çıkarılan Ortakla Hesaplama” başlığında ise öncelikle ayrılma payı kavramına nelerin dahil olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Kooperatifler Kanunu'nun 17. maddesi esas alınarak ayrılma payının hesabı incelenmiştir. Ayrılma payının ödenme zamanı ve zamanaşımı ile konu tamamlanmıştır.

Son olarak kooperatiften ayrılan ortağın sorumluluğu da incelenerek tezimiz tamamlanmıştır.

KAYNAKÇA

ALTUN, Zeki: “Ortağın Kooperatiften Çıkması Çıkarılması ve Hukuki Sonuçları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1999.

ARKAN, Sabih: **Ticari İşletme Hukuku**, 9. tıpkı baskı, Ankara: Bankacılık Enstitüsü Yayınları, 2005.

ARPACI, Abdülkadir: **Kooperatifler Kanunu ve Açıklamaları**, 2. baskı, İstanbul: Temel Yayınları, 1995.

AYKAN, Filiz: **Kooperatif Üyeliğinden Çıkarılma ve Çıkarılma Kararına İtiraz Davası**, Ankara: Bilge Yayınevi, 2007.

BİLGE, Necip: **Hukuk Başlangıcı Hukukun Temel Kavram ve Kurumları**, 14. baskı, Ankara: Turhan Kitapevi, 2000.

CAN, Mustafa Erdem: “Kooperatif Ortaklığından Çıkma ve Çıkan Kişini Hakları”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.XI, S.1–2, 2007, s.71–95.

ÇAMOĞLU, Ersin: **Kollektif Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi ve Ortağın Haklı Sebeple Çıkarılması**, 2. baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008.

ÇELİK, Salih/Muktedir, LALE: **Özetli İçtihatlı Uygulamalı Kooperatifler Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2006.

ÇEVİK, Orhan Nuri: **Kooperatifler Hukuku Uygulaması ve Mevzuat**, Gözden geçirilmiş ve güncelleştirilmiş 3. baskı, Ankara: Yetkin Yayınevi, 1990 (Kooperatifler Hukuku Uygulaması).

ÇEVİK, Orhan Nuri: **Kooperatifler Kanunu**,6.baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003, (Kooperatifler Kanunu).

ÇÖKLÜ, Cafer Tayyar: **Son Kanun Değişiklikleri Işığında Uygulamada Yapı Kooperatifleri Kuruluş Tanımlarına 330 Soru 330 Yanıt**, 5. baskı, İstanbul: Beta Basım, 2004.

DEMİR, Ulaş: **Kooperatifler Kanunu' nuna Göre Ortaklıktan Çıkarma**, İzmir: Güncel Yayınevi, 2006.

DERYAL, Yahya : "Türk Hukukunda Kooperatiflerin Hukuki Niteliği Sorunu", **Prof.Dr. Oğuz İMREGÜN'e Armağan**, İstanbul 1998, s.147–218, (Armağan).

DERYAL, Yahya: "Kooperatiflerde Ortak Sıfatının Kazanılması Kaybedilmesi ve Hukuki Sonuçları", Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1994, (Ortaklık Sıfatı).

DOĞANAY, İsmail: **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, C.II, 4. baskı, İstanbul: Beta Basım, 2004.

DOMANIÇ, Hayri: **Adi, Kollektif ve Komandit Şirketler**, Genişletilmiş 4. baskı, İstanbul: Temel Yayınları, 1988.

ERÇİN, Ferhat: **Türk Hukuku'nda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri**, 2. baskı, İstanbul: Der Yayınları, 2005.

ERİŞ, Gönen: **Açıklamalı, İhtihatlı, Uygulamalı Kooperatifler Hukuku**, 3. baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2001.

ERİŞ, Gönen/ULUSOY, Yılmaz: **Kooperatifler Kanunu ve Vergilendirme**, Ankara 1989.

FİGEN, Esen : “1163 sayılı Kooperatifler Kanunu Gerekçesi”, **Kooperatifçilik**, S.81, Temmuz-Ağustos-Eylül, s.37–57.

FRANKO, Nisim: “Yargıtay İçtihatları Açısından Kooperatif Şirket Ortağının İhracı Kooperatifler Kanunu madde 16”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, Bildiriler Tartışmalar, Ankara 13–14 Mayıs 1994, s.274–290.

İMREGÜN, Oğuz: **Anonim Ortaklıklar**, 4. baskı, İstanbul: Kanun Yayınları, 1989.

İZMİRLİ, Yedigâr: “Kooperatif Ortaklığından Çıkarılmayı Gerektiren Sebepler”, **Kooperatifçilik**, S.92, Nisan-Mayıs-Haziran 1991, s.7–15.

KARAYALÇIN, Yaşar: **Ticaret Hukuku**, C.2, Şirketler Hukuku, 2. baskı, Ankara: Sevinç Matbaası, 1973.

KURTULAN, Ahmet: **Yeniden Gözden Geçirilmiş Uygulamaya İlişkin Görüş ve Önerilerle Kooperatifler Kanunu ve Açıklaması Defterler Belgeler ve Muhasebe İşlemleri Kuruluktan Tasfiyeye Kadar**, 5. baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2007, (Kooperatifler Kanunu).

KURTULAN, Ahmet: **Kooperatif Ortaklıkları İçin El Kitabı**, 2. baskı, Ankara 2000 (El Kitabı).

MOROĞLU, Erdoğan: **Makaleler II**, İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım LTD. ŞTİ, 2006, (Makaleler).

MOROĞLU, Erdoğan: **Anonim Ortaklıklarda Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü**, Güncellenmiş Genişletilmiş 5. baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009, (Hükümsüzlük).

MOROĞLU, Erdoğan/ KENDİGELEN, Abuzer: **Notlu İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat**, 7. baskı, İstanbul: Beta Basım, 2001.

MÜLAYİM, Ziya Gökalp: **Kooperatifçilik**, Güncellenmiş 6. baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2006.

NİKSARLI, Muammer: “1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nda Değişiklikler” **Kooperatifçilik**, S.86, Ekim-Kasım-Aralık, 1989, s. 45–49.

OĞUZMAN, M. Kemal/ BARLAS, Nami: **Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar**, Yeni Medeni Kanuna göre yeniden yazılmış 9. baskı, İstanbul: Beta Basım, 2002.

ÖKTEMER, Semih: “Kooperatif Ortaklığından Çıkarılmaya İtiraz Davası”, **ABD**, 1974, S. 3, s. 432–438.

ÖZMEN, Kemal: **Konut ve İşyeri Kooperatifleri Uygulaması**, İstanbul: Temel Yayınları, 2000.

POROY, Reha/ TEKİNALP, Ünal/ ÇAMOĞLU, Ersin: **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, Güncelleştirilmiş 9. baskıdan 10. tıpkı baskı, İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım LTD. ŞTİ. 2005, (Ortaklıklar).

PULAŞLI, Hasan: **Şirketler Hukuku**, 5. baskı, Adana: Karahan Kitapevi, 2007.

SELİÇİ, Özer: **Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi**, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1977.

ŞİMŞEK, Edip: **Kooperatif Ortaklıklar**, Ankara: Yonca Matbaası, 1981.

TAVŞANCIL, Melahat: “1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’unda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi ve Yeni Değişiklik Önerileri”, **Kooperatifçilik**, S.86 Ekim Kasım Aralık 1989,s.12–16.

TEKİL, Fahiman: **Limited Şirketler ve Kooperatifler Hukuku**,2. baskı, İstanbul 1994.

TEKİNALP, Ünal: **Kooperatiflerde Ortakların Kişisel Niteliklerinin Önemi, Ortak Sıfatının Kazanılması ve Yitirilmesi**, İstanbul Fakülteler Matbaası, İstanbul 1972, (Kişisel Nitelikler).

TEKİNALP, Ünal: “Kooperatiflerde Açık Kapı İlkesine İlişkin Yargıtay Kararları Üzerine Değerlendirme Eleştiri ve Görüş”, **Batider**, C.VIII, S.2,1975,s.137–146, (Açık Kapı İlkesi).

TUNÇOMAĞ, Kenan/ CENTEL, Tankut: **İş Hukukunun Esasları**,4. baskı, İstanbul: Beta Basım, 2005.

YILDIZ, Şükrü: “Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulunun Toplantı Yetersayısı ve Yargıtay Kararları”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, XVIII Haziran 2001, s.69- 108.

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss407m.htm>, Erişim, 27. 12. 2009

ÖZET

KOCAOĞLU, Zehra Bahar; Kooperatif Ortaklığından Çıkarılma, Yüksek Lisans Tezi, Ankara,2010.

İnceleme konumuz, “ Kooperatif Ortaklığından Çıkarılma” olup, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu çerçevesinde ele alınmıştır. Konumuzun incelenmesine öncelikle genel bir inceleme yapılarak başlanmıştır. Çalışmamız “giriş” ve “sonuç” dışında iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, kooperatif tanımlanarak genel olarak ortaklık sıfatının kazanılma ve kaybedilme yolları ele alınmıştır.

İkinci bölümde kooperatif ortaklığından çıkarılma, 3476 sayılı yasa değişikliği de göz önünde tutularak ele alınmış, çıkarılmaya karşı başvuru yollarına değinilmiş ve Kooperatifler Kanunu madde 27 ile ortaklık sıfatının kaybı hali de incelenmiştir.

Çalışmamızda konuyla ilgili Yargıtay kararlarına da yer verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

- 1) Kooperatif
- 2) Kooperatif ortaklığı sıfatı
- 3) Kooperatiften çıkarılma

ABSTRACT

Kocaoğlu, Zehra Bahar; “The Expulsion From The Cooperative Partnership”, Master’s Thesis, Ankara,2010.

Our examining subject is “The Expulsion from The Cooperative Partnership” which is received priority consideration by Law No:1163 Cooperative Law. Firstly, our examination begins with making a common research and it consists of two sections except introduction and conclusion.

In the first section, Cooperative is identified generally and the gaining and losing of partnership name are investigated.

In the second section, The expulsion from Cooperative partnership is come up with Law No: 3476 that is taken in to consideration with jurisdiction change. The ways of application are mentioned with respect to losing of partnership and Article 27 in the Cooperative Law, losing of the partnership name is examined.

In our study, we tried to give information about Supreme Court of Appeal's decision.

Keywords:

- 1) Cooperative**
- 2) Cooperative Partnership Name**
- 3) The Expulsion from Cooperative**